ANA PINTILESCU

MODELE DE CUSĂTURI ROMÂNEȘTI

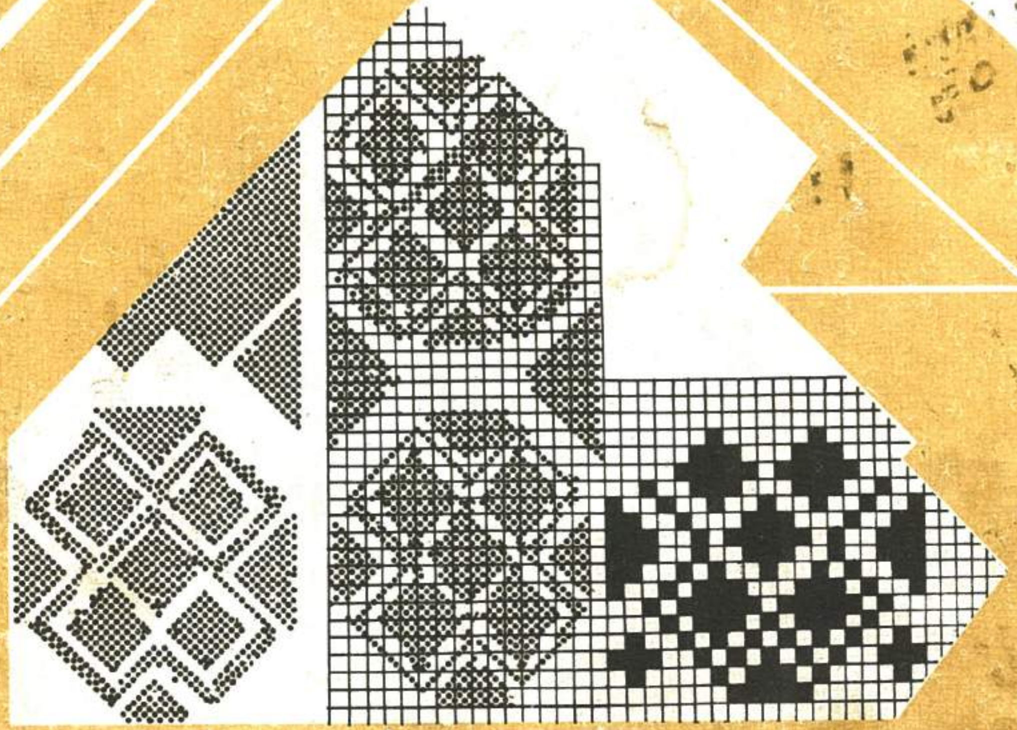

ANA PINTILESCU

MODELE DE CUSĂTURI ROMÂNEȘTI

EDITURA TEHNICĂ
București - 1977

Manifestînd un interes tot mai susţinut pentru arta populară, pentru frumuseţile şi măiestria cu care străbunii noştrii au ştiut să realizeze opere inegalabile de valori artistice, sîntem datori să păstrăm şi să transmitem mai departe această făclie a talentului, sistematizînd valorile, adăugîndu-i noi comori din viaţă, cu izvor de inspiraţie pentru arta populară.

Broderia românească este alcătuită dintr-o varietate extrem de mare în ceea ce priveşte realizarea prin cusături, precum şi posibilităţile nelimitate de aplicare.

Permite realizarea unor obiecte de o înaltă valoare artistică, menite să înfrumuseţeze interioarele căminelor noastre cît şi unele piese de îmbrăcăminte.

Modelele prezentate sînt în mare parte preluate direct după unele obiecte împodobite cu motive populare, altele inspirate şi prelucrate, avînd la bază sistemul geometric şi floral.

Lucrarea prezintă două părţi : În prima parte sînt cuprinse noţiuni privind materialele întrebuinţate, amplasarea motivelor în execuţia feţelor de masă, şervețelelor, precum şi punctele de lucru folosite în broderia românească.

Partea a II-a prezintă pe hîrtie milimetrică un număr de 112 modele, majoritatea color. O parte dintre ele se folosesc în ornamentarea şervețelelor, feţelor de masă, iar celelalte pot constitui motive ornamentale pentru ii, bluze, sau alte obiecte după gustul şi fantezia celor care iubesc această artă a cusăturilor româneşti. Se adresează atît tinerilor fete cît şi marei mase de femei cu dorinţa de a contribui la transmiterea şi îmbogăţirea folclorului nostru în ceea ce priveşte arta broderiilor româneşti nesecat izvor de inspiraţie.

CUPRINS

Cuvînt înainte 6

I. **Despre cusăturile românești** 9

II. **Puncte de lucru folosite în cusăturile românești** . 9

A. **Puncte întrebuințate cu rol practic** 10

a. *Puncte pentru unirea foilor de pînză* 10

1. Punctul înaintea acului 10
2. Punctul în urma acului 10
3. Punctul oblic pe muchie 11
4. Punctul de cheiță 11

b. *Puncte folosite pentru tivuri* 11

1. Tiv executat în punct de tighel 12
2. Tiv executat cu găurele 12
3. Punctul de drug 13
4. Punctul de feston 13

B. **Puncte cu rol ornamental** 14

a. *Puncte executate pe fire numărate* 14

1. Punctul înaintea acului 14
2. Punctul de contur 14
3. Punctul „ocol" 14
4. Punctul de tighel 15
5. Punctul bătrînesc 15
6. Punctul de lănțișor 15
7. Punctul în zigzag 16
8. Punctul plin sau peste fire 16
9. Punctul de cruciuliță 16

b. *Puncte ornamentale pe fire scoase din pînză* . . 17

1. Găurele 17
2. Ajururi 17
3. Șabace 18

III. **Materiale folosite în executarea cusăturilor românești** 19

IV. **Furnituri** 19

V. **Coloritul** 20

VI. **Decorul ornamental în cusăturile românești** . . 20

VII. **Aplicații ale cusăturilor românești** 21

1. Fețe de masă 22
2. Garnituri de seturi 22
3. Bluze 23

CUVÎNT ÎNAINTE

Arta populară românească, prin tradiția ei străveche constituie unul din aspectele esențiale ale culturii poporului nostru.

Multiplele domenii în care se manifestă, sînt dovezi de afirmare a înaltelor posibilități creatoare, a talentului și îndemînării pe care artistul popular a știut să le îmbine în mod armonios, reușind să creeze obiecte de o înaltă valoare artistică, care să-l întovărășească de-a lungul anilor atît în munca depusă zi de zi cît și în clipele de răgaz.

În toate domeniile de afirmare a artei populare, începînd de la prelucrarea artistică a lemnului, a metalelor, împodobirea caselor, a obiectelor de port, sînt dovezi că arta s-a dezvoltat strîns legată de diferitele aspecte ale vieții, în care rolul principal l-a avut poporul, care a iubit și iubește viața, iubește frumosul, fiind înzestrat cu o puternică forță creatoare, avînd în prezent mari posibilități de dezvoltare.

Unul din elementele principale, cu rol hotărîtor în arta populară, în evidențierea specificului național, îl constituie portul popular, dezvoltîndu-se de-a lungul secolelor în strînsă legătură cu condițiile de viață socială și economică.

Costumul popular din țara noastră se prezintă aparent diferit de la o zonă la alta, însă și-a păstrat pe întreaga sa existență o structură unitară în ceea ce privește materia primă din care se execută, croiala, coloritul și ornamentația.

Păstrînd această notă generală a structurii sale, cu toate transformările prin care a trecut în cursul istoriei, căpătînd pe lîngă funcția ce o îndeplinea la început strict practică și funcția estetică, diferențiată de la o zonă la alta, costumul popular și-a păstrat compoziția simplă și clară, potrivită pentru orice vîrstă și împrejurare. Modul de ornamentare, punctele de lucru folosite, precum și coloritul în piesele de port popular, scot în evidență unele deosebiri esențiale care duc la originalitatea și diferențierea artei populare românești față de arta altor popoare.

Cunoașterea și studierea portului popular în ceea ce privește tipul și caracteristicile sale pe diverse zone etnografice fac obiectul unor cercetări ample întreprinse de specialiști.

Astăzi, în condițiile vieții moderne, cînd se acordă o mare atenție acestor documente grăitoare de frumusețe ale artei populare, se cuvine să fim receptivi la minunatul tezaur păstrat din generație în generație, la conservarea a tot ceea ce este semnificativ și valorificarea elementelor tradiționale ca sursă de inspirație pentru arta profesională cu multiple aplicări în practică.

Aplicarea artei populare, alimentată de surse inepuizabile ale trecutului, se face simțită în tot mai multe domenii ale activității noastre, începînd cu obiectele decorative, uz casnic, de îmbrăcăminte etc. dînd forme strălucitoare celor mai modeste locuințe, stimulînd o puternică forță creatoare în ceea ce privește gustul pentru frumos. Această flacără veșnică a talentului străbunilor noștri, la a cărei incandescență generațiile viitoare trebuie să găsească izvor de inspirație, se cere păstrată și îmbogățită.

În acest context am considerat o datorie oferirea cîtorva sugestii în ceea ce privește aplicațiile cusăturilor populare precum și un număr de modele preluate din bogata artă a costumului popular, din care o parte adaptate pentru împodobirea decorativă a unor obiecte din locuința noastră, cum ar fi : fețe de masă, milieuri, șervețele, garnituri de seturi, perdele, perne etc., cît și pentru unele piese de îmbrăcăminte, cu speranța că cel puțin unul dintre aceste modele va satisface gustul cititoarelor care îndrăgesc arta cusutului, mijloc de exprimare a frumosului și iscusinței femeii.

Avînd în vedere marea varietate pe care o prezintă cusăturile românești, precum și multiplele domenii de aplicare ale acestora, aș dori ca aceste cîteva sugestii și modele prezentate să constituie un stimulent în ceea ce privește talentul și imaginația creatoare a cititoarelor în culegerea și realizarea de noi modele, în vederea ridicării artei populare pe culmile cele mai înalte ale gustului pentru frumos, în spiritul dragostei pentru portul popular și cultivarea tradițiilor românești.

În ce măsură voi reuși să satisfac aceste încercări, rămîne la aprecierea cititoarelor, exprimîndu-mi recunoștință față de observațiile și sugestiile pe care vor binevoi a le face.

AUTOAREA

1 DESPRE CUSĂTURILE ROMÂNEŞTI

Prin cusătură se înţelege arta de a decora un obiect textil cu diferite materiale prin folosirea acului. Rezultînd ca un proces ulterior ţesutului, cusătura constituie un adaos suplimentar şi se realizează pe baza operaţiunii de numărare a firelor ţesăturii.

Originea cusăturilor este foarte veche, bazîndu-se la început pe caracterul strict practic pe care şi l-au imprimat prin funcţia care au îndeplinit-o în realizarea îmbrăcămintei şi a celorlalte obiecte de uz casnic. Iniţial, cusătura îndeplinea funcţia de prindere a părţilor componente a acestor obiecte.

Cu timpul însă, cusăturile încep să capete pe lîngă rolul practic şi un rol decorativ, fapt care a dus la un susţinut interes în dezvoltarea cusăturilor ornamentale; de aici începe diferenţierea de la o zonă la alta, se conturează caracterul naţional propriu pe care se bazează aceste cusături.

Un rol important în realizarea unei cusături îl au punctele de lucru şi modul de folosire al acestora.

2 PUNCTELE DE LUCRU FOLOSITE ÎN CUSĂTURILE ROMÂNEŞTI

Punctul, reprezintă unitatea care se realizează prin mînuirea acului, din a cărui repetare într-o anumită tehnică se obţine un motiv ornamental. Unitatea tehnică este dictată de un calcul precis, rezultat din acordul stabilit între firele de ţesătură şi cele cu care se coase. Fiecare punct are o valoare proprie a sa bine stabilită, ele se compun numai din linii drepte în poziţie orizontală, verticală sau oblică, a căror orientare ca şi a firelor din pînză, formează un acord perfect cu motivele geometrice care sînt specifice cusăturilor româneşti. În ceea ce priveşte folosirea, numărul punctelor este restrîns, însă prin respectarea lor, prin variaţii tehnice şi coloristice se pot obţine compoziţii ornamentale nelimitate, diferenţiate de la o zonă la alta.

Cu toate deosebirile ca aspect pe care le prezintă cusăturile de la o zonă etnografică la alta, în ceea ce priveşte multitudinea tehnicilor de lucru, se folosesc peste tot un număr mare de puncte comune, începînd cu cele mai simple şi pînă la cele mai complete, de la cele mai vechi şi pînă la cele mai noi, cu ace-

eași intensitate în toate domeniile cusăturilor, cît și pe întregul teritoriu al țării noastre.

Din punct de vedere al funcției din cadrul unei compoziții ornamentale, se disting două categorii de puncte :

A — Puncte întrebuințate cu rol practic.

B — Puncte întrebuințate cu rol ornamental.

În categoria punctelor întrebuințate cu rol practic sînt incluse punctele folosite pentru unirea foilor de pînză, precum și cele pentru obținerea tivului acestora.

a) Pentru *unirea foilor de pînză* se întrebuințează :

— punctul înaintea acului ;
— punctul în urma acului ;
— punctul oblic pe muchie ;
— punctul de cheiță.

b) Pentru *obținerea unui tiv al pînzei* se pot folosi următoarele puncte :

— punctul de tighel ;
— punctul — tiv cu găurele ;
— punctul de drug ;
— punctul de feston.

Cea de a doua categorie de puncte, avînd rolul ornamental cuprinde două grupe :

— puncte cusute pe fire numărate pe pînză ;
— puncte cusute pe fire scoase din pînză.

A. PUNCTE ÎNTREBUINȚATE CU ROL PRACTIC

a. Puncte pentru unirea foilor de pînză

1. Punctul înaintea acului (fig. 1)

Este unul dintre cele mai simple puncte și se execută de la dreapta spre stînga, cu împunsături înaintea acului egale pe fața și pe dosul lucrului, la distanța stabilită inițial de 2—4 fire, obținîndu-se un șir de linioare întrerupte orizontal. Prin repetarea punctelor cu distanțe și mărimi diferite sau a modului de dispunere a rîndurilor se pot obține puncte de ornamentație avînd la bază tehnica punctului înaintea acului.

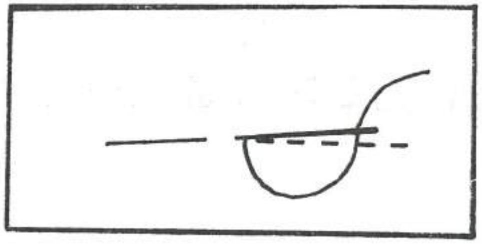

Fig. 1. Punctul înaintea acului.

2. Punctul în urma acului (fig. 2)

Este un punct mai rezistent decît primul și se execută de la dreapta la stînga.

Pentru primul punct se ia pe ac o distanță de două ori mai mare, adică atîtea fire cît socotim pentru două puncte. Se înfige acul pe față, la jumătatea acestei distanțe și se scoate trecînd pe dos peste trei puncte.

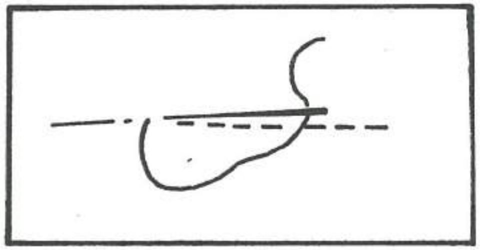

Fig. 2. Punctul în urma acului.

Se înfige din nou acul pe față în urmă, lăsînd distanța unui singur punct, urmînd a-l scoate pe dos, tot peste trei puncte.

Pe față apar puncte și distanțe egale între ele. Se întrebuințează pentru cusături simple, avînd însă frecvente întrebuințări și ca punct de ornamentație.

3. **Punctul oblic pe muchie** (fig. 3)

Se realizează de la dreapta spre stînga, iar împunsăturile se formează în linie oblică atît pe față cît și pe dos, linia punctelor fiind dreaptă.

Acul se introduce spre stînga în material în linie oblică, luînd un număr stabilit de fire pe lung și tot atîtea pe lat și se scoate oblic după același număr de fire. Se obține astfel, pe fața lucrului, un șir de linii oblice într-o direcție, iar pe dos vor fi în direcție contrară.

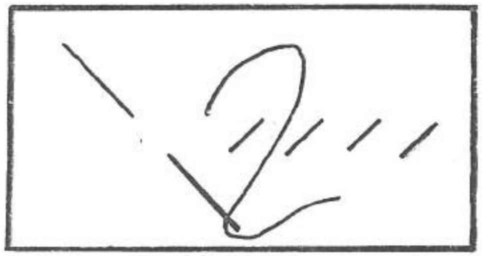
Fig. 3. Punctul oblic.

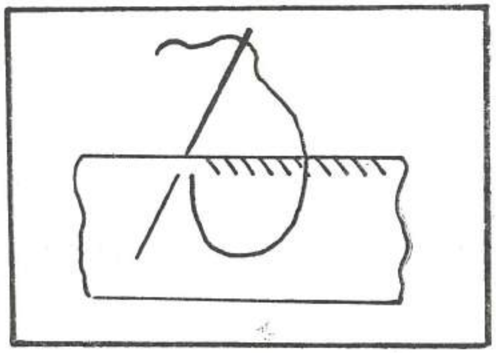
Fig. 4. Punctul oblic pe muchie.

Cusătura pe muchie se realizează prin punctul oblic pentru fixarea a două părți de material. Ca și celelalte puncte, prin variații de mărimi și înclinare, oferă posibilități în folosirea lui ca punct de ornamentație.

4. **Punctul de cheiță** (fig. 6 și 7)

Este un punct de unire a două foi de material. Se poate realiza prin puncte de feston egale sau neegale în ce privește împunsătura, mai rare sau mai dese, căpătînd diverse forme, dintre care cele mai frumoase sînt cheițele dantelate, surprinzător de variate în ce privește tehnica de lucru.

b. Puncte folosite pentru tivuri

Tivurile se execută pentru ca marginea țesăturilor să nu se destrame, deci în scopul sporirii rezistenței acesteia, precum și cu caracter decorativ, conferindu-le un aspect cît mai frumos. Se

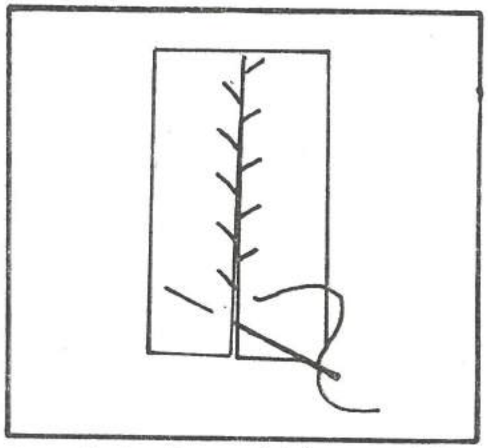
Fig. 5. Cusătură pe muchie în punct oblic

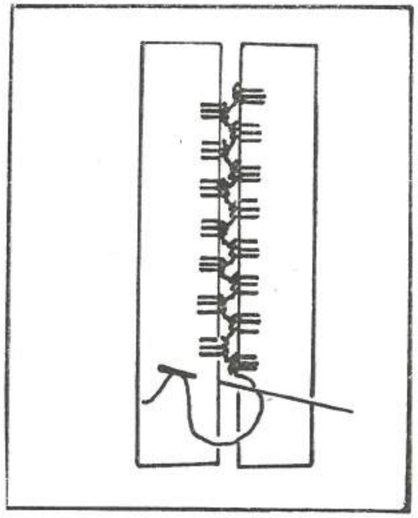
Fig. 6. Punctul de cheiță cu puncte de feston egale.

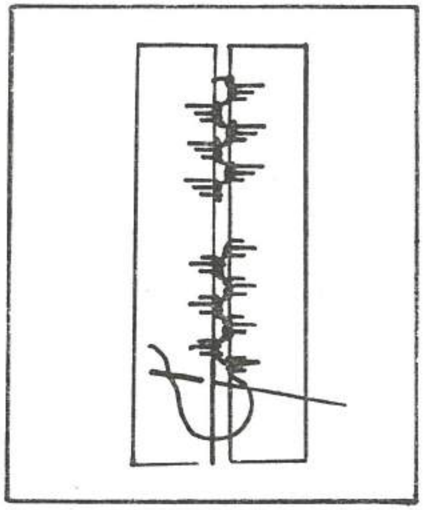
Fig. 7. Punctul de cheiță cu puncte de feston inegale.

formează printr-o dublă îndoire a țesăturii și fixării în mai multe moduri.

Tivurile pot avea diferite lățimi începînd cu cele mai înguste de la cîțiva milimetri și mai late pînă la circa șase centimetri, în funcție de materialul și destinația obiectelor tivite. Tivurile foarte înguste se obțin prin rularea marginii materialului și se execută puncte de drug sau feston, precum și punctul de tighel în diferite variante.

Pentru fixarea tivurilor mai late se folosesc tivurile cu găurele:

1. **Tiv executat în punct de tighel** (fig. 8)

Este un punct care generează din punctul în urma acului folosit atît în scop practic cît și ca punct ornamental. Se formează ca și punctul în urma acului, cu deosebire că la punctul de pe fața lucrului se împunge acul în același loc cu punctul dinainte,

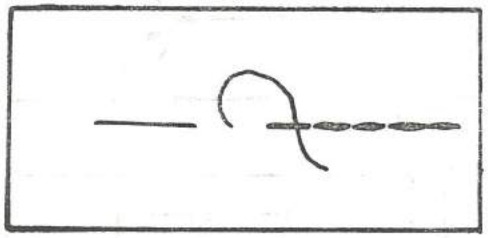

Fig. 8. Punctul de tighel.

iar pe dos acul se scoate la distanță de două puncte. Jumătate din această distanță reprezintă punctul de tighel terminat, iar cealaltă jumătate este pentru următorul punct. Punctul de tighel formează o linie simplă, fără nici un interval, care poate fi orizontală, verticală sau oblică. Este punctul folosit în fixarea unui tiv, dar constituie elementul de bază în structura punctelor formate din mai multe linii, folosit ca punct ornamental, pentru conturarea unui motiv, delimitarea unui grup de motive sau pentru realizarea de motive.

2. **Tiv executat cu găurele**

Găurelele se formează prin scoaterea unui număr de fire, în funcție de desimea și grosimea materialului și fixarea în grupuri a firelor rămase.

Se întrebuințează la prinderea tivurilor și constituie punctul de bază în executarea ajururilor.

În obținerea unui tiv frumos executat trebuie să avem în vedere în primul rînd executarea colțurilor acestuia.

După ce s-a fixat lățimea tivului, aceeași pe toate laturile, ținînd cont de plusul de 0,5 cm, care se îndoaie în interiorul tivului, se scot firele stabilite și se trece la executarea colțurilor.

Colțurile tivului cu găurele se poate face în două feluri și anume: colț în care găurelele trec peste tivuri și colț în care găurelele se fac numai pînă la tivuri.

Pentru colțul cu găurele peste tiv, firele se scot pînă la capătul materialului, apoi se îndoaie prima și a doua parte a tivului. Pentru a nu fi prea gros, materialul ce intră înăuntrul tivului se

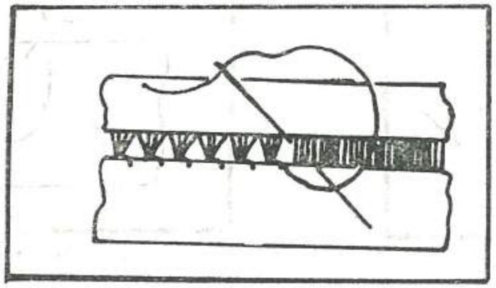

Fig. 9. Găurele simple.

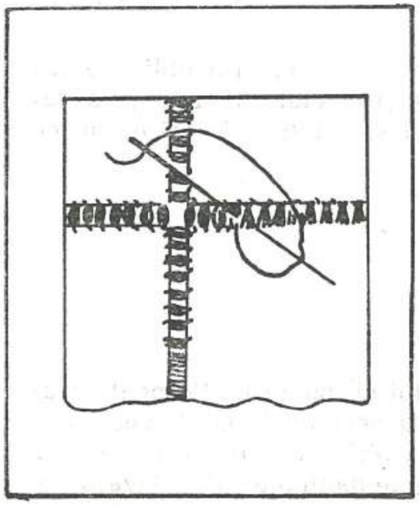

Fig. 10. Colț cu găurele peste tiv.

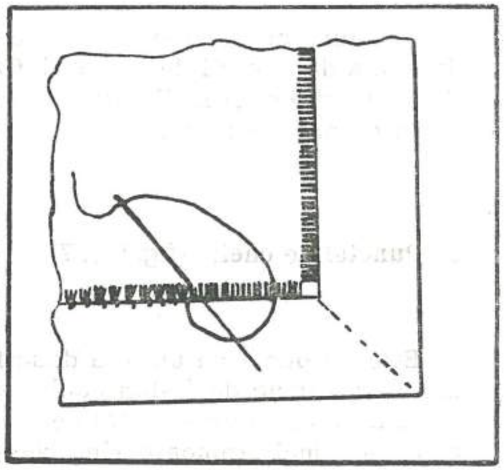

Fig. 11. Colț cu găurele pînă la tiv.

taie la colț cu 0,5 cm în afară de la semn în același sens pentru ca aplicarea colțurilor peste tiv să fie la fel. Găurelele de la colțuri se vor executa înainte de însăilare ; se coase latura colțului cu puncte fără să se observe, se potrivesc găurelele unele peste altele și se fixează cu punct oblic.

În cazul colțului cu găurele pînă la tiv, firele se scot pînă în punctul unde se întretaie dintre o latură cu cealaltă.

Se aduce vîrful colțului pînă în punctul unde firele se întretaie. Se muchiază diagonala formată prin îndoirea colțului apoi se taie la 0,5 cm de la îndoitură, eliminîndu-se un triunghi.

Tivul se întoarce pe dos, se suprapune îndoitura, se însăilează colțul pe îndoitură și apoi se coase în punct de tighel, se desfac rezervele, se calcă și se întoarce pe față, se însăilează tivurile și apoi se trece la executarea găurelelor. Găurelele se lucrează pe dosul lucrului, începînd de la stînga spre dreapta, cu marginea îndreptată spre persoana care lucrează. Pot fi simple și duble.

Găurelele simple (fig. 9). Se întărește firul de ață și se iau pe ac 2—4 fire, dînd firul de ață pe dedesubtul acului, pentru a forma nodul care va strînge firele din material. Se împunge după aceea în marginea tivului luînd 1—2 fire din țesătură.

Găurelele duble (fig. 12). Se obțin prin executarea celui de-al doilea rînd de găurele simple, pe partea celei de-a doua margini a materialului. Găurelele duble se pot lucra și în zigzag formînd în partea de sus găurele simple, dintr-un număr de fire cu soț. La executarea grupului de jos, se vor lua pe ac jumătate din firele unei grupe și jumătate din grupa a doua, apoi două fire din material.

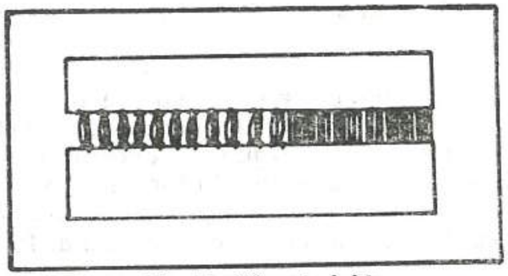

Fig. 12. Găurele duble.

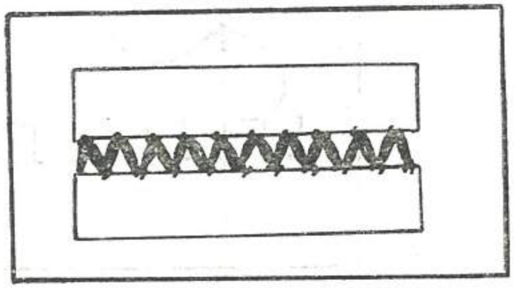

Fig. 13. Găurele în zigzag

3. **Punctul de drug** (fig. 14)

Se întrebuințează pentru întărirea marginii materialului, ținînd loc de tiv. Se poate folosi și pentru umplerea golurilor motivelor ornamentale. În cazul folosirii pentru executarea tivului se lucrează pe marginea materialului, începînd execuția de la stînga spre dreapta, pe același număr de fire dinspre spate spre față, împungînd cu acul în fiecare ochi al pînzei, trecînd apoi firul peste marginea pînzei din față spre spate. Dacă se urmărește ca punctul să fie mai reliefat, se poate executa peste un fir mai gros de ață sau se îndoaie puțin din marginea pînzei.

4. **Punctul de feston** (fig. 15)

Se folosește pentru obținerea tivurilor în broderiile românești, în cazul cînd nu se fac găurele. Are rol de întărire a marginii pînzei, dîndu-i și un aspect frumos, executîndu-se în linie

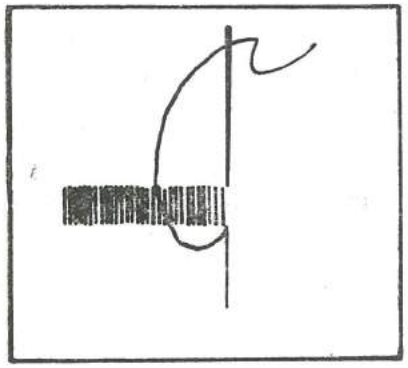

Fig. 14. Punctul de drug.

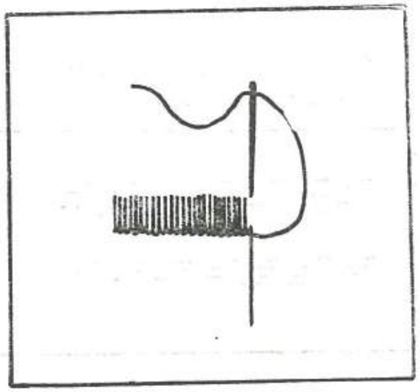

Fig. 15. Punctul de feston.

dreaptă, pe fire numărate, de la stînga spre dreapta. Acul se trece prin material de sus în jos, pe sub atîtea fire orizontale cît dorim să fie de lat, se scoate apoi acul pe față, trecîndu-l pe deasupra firului, pentru formarea nodului. Punctele se repetă cît mai apropiat unul de altul.

B. PUNCTE CU ROL ORNAMENTAL

a. Puncte executate pe fire numărate

Dintre punctele care se folosesc pentru realizarea ornamentului și sînt executate pe fire numărate din pînză fac parte următoarele:

- punctul înaintea acului;
- punctul de contur;
- punctul „ocol";
- punctul de tighel;
- punctul bătrînesc;
- punctul de lănțișor;
- punctul zigzag;
- punctul plin sau peste fire;
- punctul de cruciuliță.

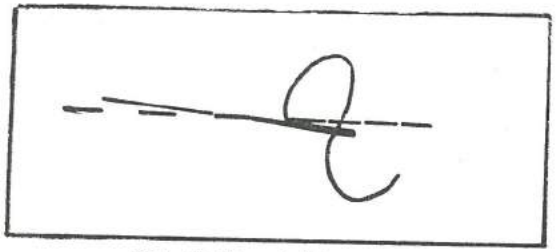

Fig. 17. Punctul de contur.

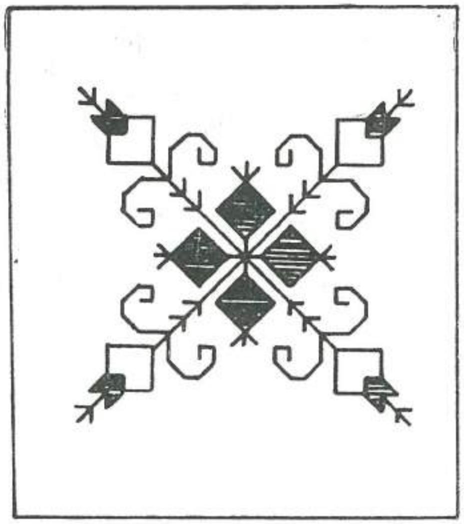

Fig. 17, a. Motiv executat în punct de contur și punct plin peste fire.

1. Punctul înaintea acului (fig. 16)

Se execută ca și punctul folosit pentru cusătură, lucrînd însă punctele mai mici sau mai mari și în mai multe rînduri.

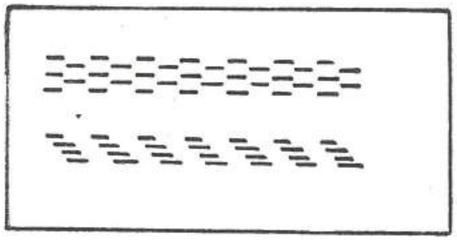

Fig. 16. Punctul înaintea acului pe mai multe rînduri.

2. Punctul de contur (fig. 17)

Se mai numește și punct „dus și întors" fiind obținut din punctul înaintea acului (dus) și completarea golurilor rămase prin al doilea rînd de puncte atît pe față cît și pe dos.

3. Punctul „ocol" (fig. 18)

Este punct care derivă din punctul de contur și se folosește pentru executarea de chenare sau completarea unor motive, conturîndu-le pe margini. Se execută astfel: se iau pe ac un număr de fire, se trage pe față formînd pe dos o linie orizontală. Se face apoi o linie verticală pe față lăsînd același număr de fire în jos, apoi se ia pe ac aceeași distanță, formînd iarăși pe dos o linie

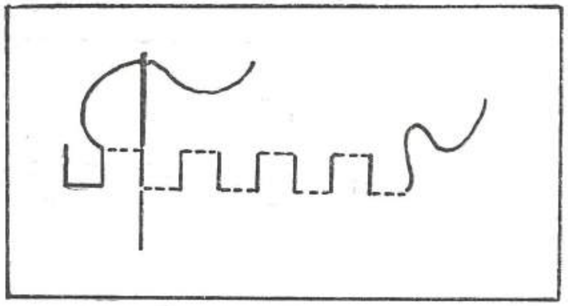

Fig. 18. Punctul „ocol".

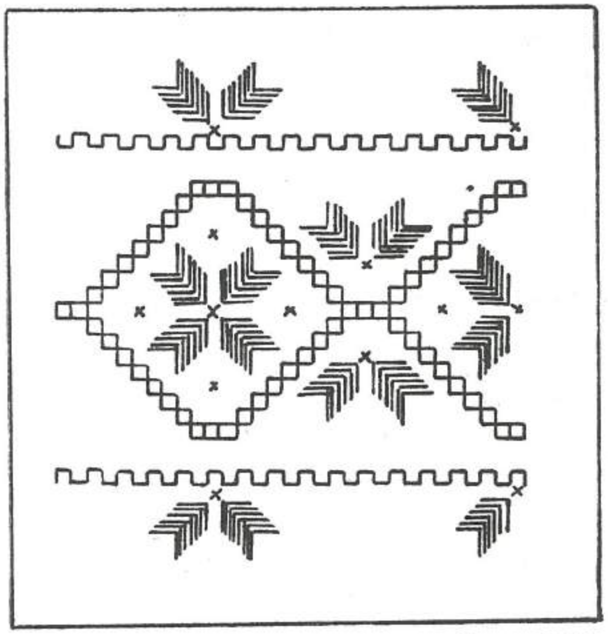

Fig. 18,*a*, Motiv executat în punct „ocol", punct bătrînesc, punct plin peste fire și punct de cruciuliță.

orizontală. Pentru completarea distanțelor rămase libere se revine cu alt rînd de puncte lucrate la fel, dar în sens invers. Fiind astfel lucrat se prezintă cu două fețe.

4. Punctul de tighel

Se execută după indicația dată la cap. A, grupa b și se folosește pentru delimitarea unui grup de motive, pentru conturarea motivelor, așa cum indică modelul.

5. Punctul bătrînesc (fig. 19)

Însăși denumirea îi atestă vechimea în broderiile românești, fiind un punct care completează un model ce se poate întrebuința pe ambele fețe. Se lucrează în diagonală de la stînga la dreapta de sus în jos, formînd o linie orizontală peste un grup de fire numărate pe fața lucrului. Se scoate acul după același număr de fire în jos în linie verticală, continuînd atît cît necesită modelul. Se completează firele rămase libere cele de pe față și de pe dos se execută în sus pe diagonală linii orizontale și verticale, for-

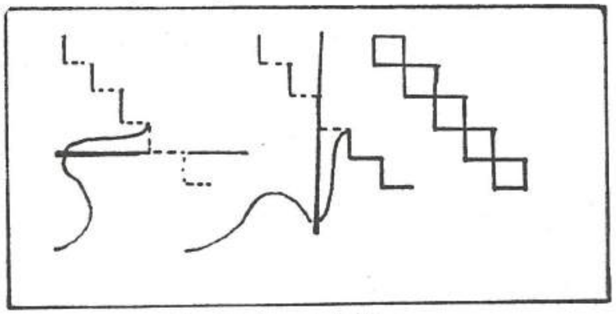

Fig. 19. Punctul bătrînesc.

mîndu-se pe diagonală o scăriță. Punctul final se obține prin executarea celei de-a doua linii diagonale tot în formă de scăriță, dublarea primei.

6. Punctul de lănțișor (fig. 20)

Este un punct de umplutură ce se execută mai mult cu fire metalice, întrebuințat pentru delimitarea unor motive. Se execută astfel : se scoate firul pe față într-un punct, se împunge în același punct scoțînd acul peste un număr stabilit de fire trecînd

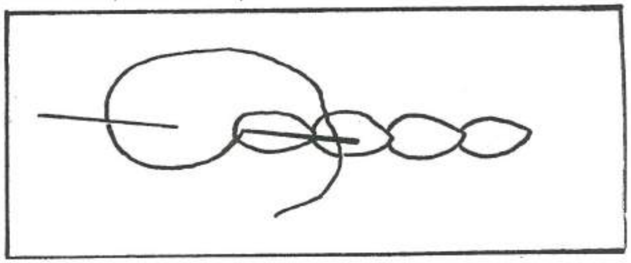

Fig. 20. Punctul de lănțișor.

ața în formă de laț pe după ac, se strînge firul de ață, formîndu-se o buclă. Buclele nu se strîng prea tare și se vor executa egale, pentru fiecare punct același număr de fire.

7. **Punctul în zigzag** (fig. 21)

Este un punct format din linii oblice atît pe față cît și pe dos, luînd forma literei V și are două fețe. Se lucrează de la stînga la dreapta, ducînd pe față firul în sus oblic peste un număr de fire egal atît pe verticală cît și pe orizontală. Se trece pe dos peste același număr de fire tot în oblic, scoțînd iarăși firul pe față. S-a format astfel o linie oblică pe față și una pe dos, repetînd această

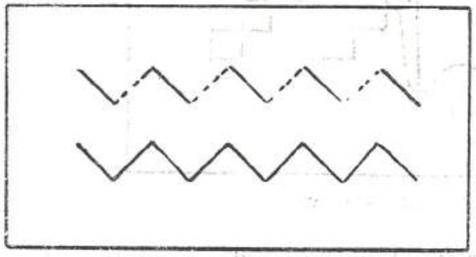

Fig. 21. Punctul în zigzag.

operațiune. Pentru obținerea punctului final se revine cu al doilea rînd de linii oblice în sens invers, adică să acopere spațiile rămase libere de la primul rînd.

8. **Punctul plin sau peste fire** (fig. 22)

Este același punct care se folosește și pentru tivuri, denumit drug, numai că în cazul ornamental poate lua și alte forme. Se lucrează peste fire numărate, formînd linii paralele pe verticală

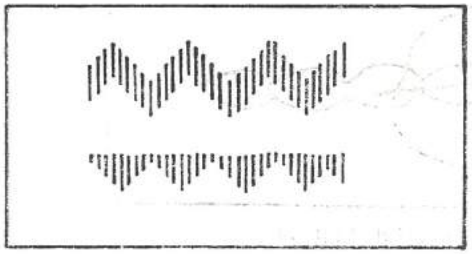

Fig. 22. Punctul plin peste fire.

cît mai apropiate, ce pot avea aceeași lungime sau lungimea liniei poate fi scăzută la un capăt și crescută în celălalt cu cîte un fir din pînză, în funcție de forma modelului.

Se lucrează de la stînga spre dreapta, numărînd un grup de fire în sus și trasînd firul vertical pe față, se scoate pe dos peste același număr de fire sau crescînd și descrescînd (așa cum indică modelul), revenind apoi pe față, de unde se repetă această operațiune. Este un punct compact folosit pentru acoperirea golurilor unui model sau pentru delimitarea unor modele.

9. **Punctul de cruciuliță**

Este punctul care a cunoscut cea mai mare frecvență pe întreg teritoriul țării de la început și pînă astăzi. Se poate executa în două feluri : punct de cruciuliță cu o singură față și punct de cruciuliță cu două fețe.

Punctul de cruciuliță cu o singură față (fig. 23). Este format din două linii oblice suprapuse, una de la stînga la dreapta și

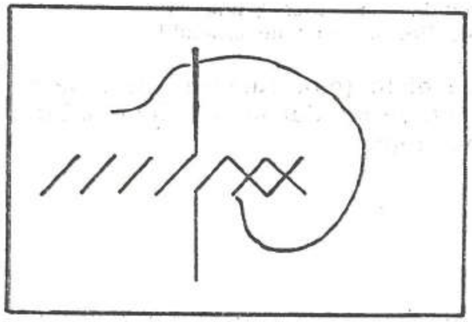

Fig. 23. Punctul de cruciuliță cu o singură față.

cealaltă invers, de la stînga spre dreapta pe fața lucrului, iar pe dos se formează două linii verticale. Ornamentațiile cu acest punct se folosesc numai pe față.

Punctul de cruciuliță cu două fețe (fig. 24). Acest punct se folosește în execuția lucrărilor fine care trebuie să aibă același aspect frumos, atît pe față cît și pe dos, cum ar fi perdelele, servețelele, costumele populare. Se lucrează în patru șiruri de puncte

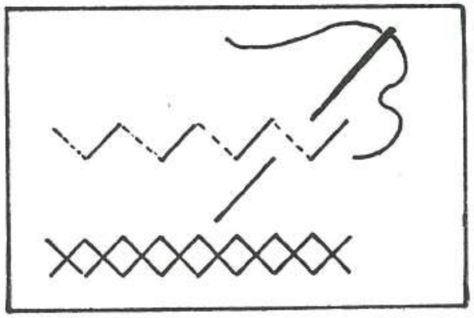

Fig. 24. Punctul de cruciuliță cu două fețe.

oblice, iar pe dos se formează aceleași linii care se suprapun cu cele de pe față și astfel dispar liniile verticale.

b. Puncte ornamentale pe fire scoase din pînză

Din această categorie fac parte: găurelele, ajururile și șabacele.

1. Găurele

Punctul de găurele este cel mai simplu punct de ajur și se execută după explicația dată în executarea tivului cu găurele. Găurelele pot constitui puncte ornamentale singure sau combinate cu alte puncte, pentru înfrumusețarea mileurilor, șervețelelor, fețelor de masă, perdele etc.

2. Ajururi

Ajurul (fig. 25) se formează prin gruparea găurelelor în diferite moduri, avînd la bază fire scoase din pînză, însă pe o porțiune mai lată decît la găurele. Pentru executarea ajururilor se va folosi un fir de ață mai gros decît firul materialului pe care se lucrează. Realizarea ajurului se face prin trei operațiuni: scoaterea firelor, formarea de găurele și gruparea găurelelor prin diverse puncte. Pentru ajururile înguste, firele se scot pe toată lungimea, iar pentru cele mai late se scot mai întîi cele care determină lățimea lui și restul se vor tăia pe porțiuni pentru a se evita scămoșarea sau ruperea acestora. În cazul cînd ajurul se execută pe două laturi care se întretaie, la întretăiere, prin scoaterea firelor pe amîndouă direcții va rezulta în material un gol.

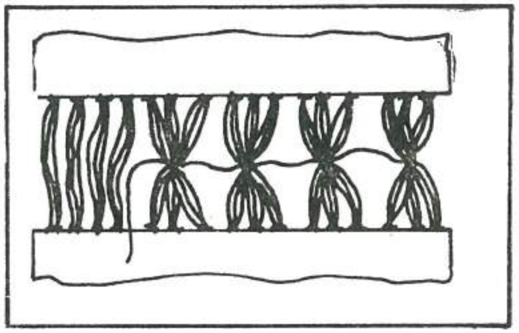

Fig. 25. Ajurul cu fir legat la mijloc.

Marginile materialului de la acest gol, vor fi întărite cu puncte de feston sau drug, iar odată cu executarea ajurului se vor umple cu diferite puncte. Într-un ajur se pot combina mai multe feluri de puncte, se pot repeta pe mai multe șiruri același model sau se pot uni mai multe modele generînd altele noi.

Cel mai simplu ajur se formează prin înnodarea în punct de feston a unei grupe formată din două, trei sau patru puncte de găurele duble pe mijlocul acestora, cu firul de ață. În execuția ajurului găurelele pot fi prinse încrucișat, în zigzag sau pot căpăta forma unui păianjen.

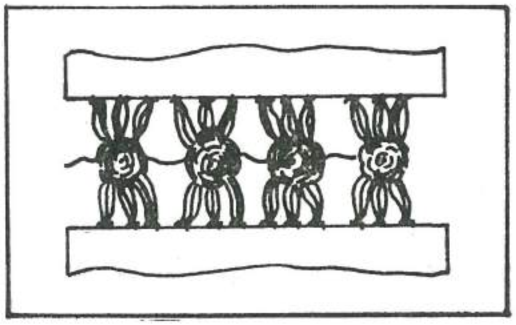

Fig. 26. Ajurul păianjen.

Ajurul păianjen (fig. 26). După ce s-au grupat găurelele într-un număr stabilit, cu punct de țesut se lucrează păianjenii. Se țese cu acul împrejurul nodului, deasupra și dedesubtul fiecărei găurele pînă se acoperă jumătate din firul de legătură. Se fixează păianjenul împungînd acul în firele de la marginea lui, lîngă firul de mijloc. Legătura de la un păianjen la altul se face prin puncte de șnur pe firul de la mijloc.

Tot din grupa punctelor executate pe fire scoase din pînză, face parte și șabacul.

3. **Șabace**

Șabacul. Este un ajur cu firele prinse aproape în întregime în puncte de țesut. Se poate lucra și fără executarea în prealabil a găurelelor, numărînd însă firele. Poate fi cu motive mai mari sau mai mici, cu un rînd, două sau trei de piciorușe, în formă de teu etc., avînd comun punctul de lucru, punctul de țesut.

Șabacul cu un singur rînd de piciorușe (fig. 27). Se scot firele necesare lățimii șabacului, apoi se ia o grupă de patru fire și se

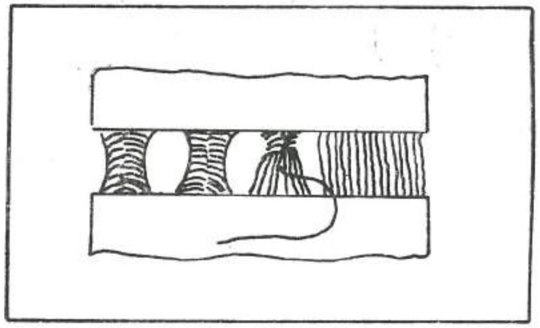

Fig. 27. Șabac cu un singur rînd de piciorușe.

unește cu alta tot de patru fire prin șase sau opt rînduri de puncte de țesut. Acesta poate fi folosit ca terminație la alte ajururi sau drept punct ornamental.

Șabacul în formă de teu (fig. 28). Se scot firele stabilite pentru lățime. Se lucrează pe grupe de patru fire. Se unesc patru grupe a cîte patru fire prin șase șiruri de țesut. Punctul de țesut se lu-

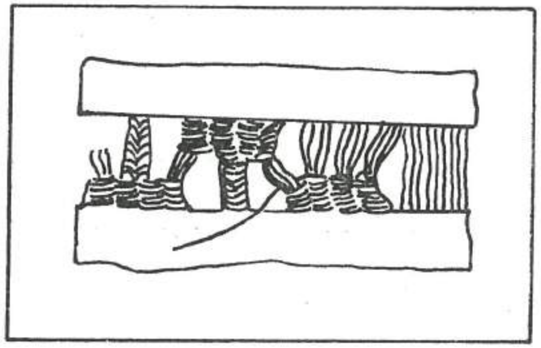

Fig. 28. Șabac în formă de teu.

crează luînd un grup de fire și lăsînd altul dar cînd se întoarce se ia cel lăsat și se lasă cel lucrat.

Se continuă lucrul numai pe cele două grupe din mijloc pe care se fac în jur nouă puncte de țesut. Următorul motiv se începe de unde s-a terminat primul, alternînd teurile în sus și în jos. Se poate lucra și pe mai multe șiruri.

De felul cum vor fi întrebuințate punctele descrise, asocierea dintre ele precum și armonizarea culorilor, depinde reușita unui obiect ornamentat cu motive românești pe care ni-l dorim întotdeauna cît mai frumos.

3 MATERIALE FOLOSITE ÎN EXECUTAREA CUSĂTURILOR ROMÂNEȘTI

Executarea cusăturilor se face pe un material de suport care are un rol important în reușita acestora. Materialele întrebuințate astăzi sînt foarte variate. Inițial, aceste materiale erau oferite de țesăturile din fire naturale de in, cînepă, lînă, bumbac, ulterior adăugîndu-se cele artificiale și sintetice care permit aceleași posibilități de decorare ca și primele.

Materialele întrebuințate pentru executarea cusăturilor românești trebuie să prezinte o uniformitate în dispunerea firelor țesăturii, să aibă o contextură mai rară și foarte regulată a firelor pentru a permite numărarea acestora.

În general, materialele țesute se micșorează la primul spălat și de aceea e bine ca înainte de croirea unui obiect ce urmează a fi ornamentat, să se dea mai întîi la apă, se calcă umed pe direcția de lungime a firelor și apoi se trece la executarea ornamentului.

Materialele care au o pondere mai mare în executarea broderiilor românești sînt : pînza românească, etamina, panamaua, matadorul.

Pînza românească. Este țesută la războiul manual cu lățimea de 60—70 cm, în culoare albă, cu firul de urzeală și bătătură ceva mai plin. Pe această pînză se lucrează motive populare, găurele, ajururi și șabace.

Tot țesută în război se obține o pînză mai subțire care se numește *„pînză topită"* ce are un aspect transparent dînd o notă distinctă frumuseții broderiei.

Etamina. Este o țesătură de bumbac mai rară, cu lățimea de 80—90 cm. Se prezintă sub o formă de rețea cu firele groase și rare ; cu fire mai subțiri și rare sau cu firele pline formate din mai multe fire subțiri. Se pretează mai mult la executarea obiectelor pe care se lucrează cu fir de lînă mai gros, cum ar fi, pernele fantezii, cuverturi, draperii, peretare etc.

Panamaua. Este o țesătură din bumbac cu firul mai plin, dispus foarte regulat, atît în urzeală cît și în bătătură.

Se folosește pentru decorarea șervețelelor, seturilor, fețe de masă.

Matadorul. Este o pînză de in în care firele sînt grupate cîte două, avînd lățimea de 80 cm ; se găsește într-un sortiment variat de culori.

4 FURNITURI

Firele cel mai frecvent folosite în executarea ornamentelor, sînt cele din bumbac, rezistente la spălat și în colorit, oferite de comerț în forme și denumiri variate. Printre acestea sînt : bumbăcelul, mulineul, prezentate sub formă de jurubițe în culori variate.

Bumbacul mercerizat, cu firul mai gros, prezentat sub formă de bobine (coton perle), se prezintă de asemenea în culori variate.

Firele de mătase artificială, se găsesc sub formă de jurubițe cu firul mai gros sau papiote cu firul mai subțire și se întrebuințează în executarea obiectelor care nu se spală prea des.

Firul de lînă, este întrebuințat pentru broderiile de pe țesături mai groase și se găsește sub formă de ghem sau scul, în culori diferite.

5 COLORITUL

Unul din elementele esențiale care scoate în relief frumusețea proprie a cusăturilor noastre românești oferindu-le prospețime și armonie, îl constituie aplicarea în colorit a firelor cu care se execută cusăturile. Din punct de vedere al coloranților folosiți, broderiile românești au trecut prin două etape. Prima etapă a fost aceea a coloranților vegetali pe bază de plante, extrași din rădăcini, tulpini, flori, de care se leagă o gamă variată de culori cu o notă mai puțin stridentă, sobră.

Utilizarea coloranților industriali a dus la trecerea de la prima etapă la cea de a doua, care permite un colorit mai viu, cu nuanțe mai stridente, dar în care se remarcă fără îndoială un permanent interes pentru nuanță și discreție.

În cadrul coloritului, de un remarcabil efect este utilizarea contrastului de culori, a culorilor complementare uneori, precum și sublinierea reciprocă a celor principale.

Folosirea unei singure culori în realizarea unui motiv ornamental, constituie cea mai simplă compoziție coloristică, monocromă, folosind de obicei culoarea roșie.

Culorile de bază tradiționale specifice artei noastre populare sînt alb, negru, roșu, treptat adăugîndu-se și celelalte : galben, verde, albastru, păstrînd însă o armonie perfectă. Compozițiile cromatice precum și armonia pe care o prezintă coloritul în broderii, constituie aspecte diferențiate de la o zonă la alta, fiind un element important al stilului local cu particularități proprii și variație foarte mare.

6 DECORUL ORNAMENTAL ÎN CUSĂTURILE ROMÂNEȘTI

În cusături, decorul îl formează compozițiile ornamentale sau modele ornamentale, rezultate dintr-o îmbinare armonioasă a motivelor ce vor forma ornamentul. Motivul ornamental reprezintă o succesiune de puncte ornamentale dispuse într-un anumit sistem.

Decorul este strîns legat de forma și dimensiunile obiectului precum și de funcția pe care o îndeplinește acesta. Amplasarea se va face printr-un echilibru perfect, fără încărcări și suprapuneri. În executarea costumului popular amplasarea decorului se face în primul rînd pe porțiunile vizibile și mai puțin supuse

uzurii. O piesă de costum colorată mai intens, va fi întregită într-un echilibru perfect prin evidențierea spațiilor albe ale altei piese mai puțin ornamentată.

În ceea ce privește decorul pentru obiecte de înfrumusețare a locuinței, printre care fețele de masă, mileuri, șervețele acesta poate fi amplasat în mai multe variante, printre care :

— decorul este uniform amplasat pe toată suprafața ;
— concentrat la mijloc sau pe părțile laterale ;
— în colțuri cu motive de legătură.

În obținerea unui decor cît mai reușit trebuie să ținem cont de organizarea ritmică a compozițiilor ornamentale prin repetarea într-o anumită ordine a elementelor decorative, precum și simetria acestora. Decorul se sprijină pe elemente ornamentale compuse, avînd de obicei o valoare inegală, elementele principale alternează, fiind încadrate uneori de elemente mai puțin importante, ceea ce duce la un ritm variat și de o deosebită valoare decorativă.

Motivele ornamentale pot fi : geometrice, vegetale sau figurale.

Cel mai important și răspîndit este sistemul geometric avînd ca element de bază rombul. Rombul prezintă o mare varietate de motive derivate din el ; romb cu liniuțe pe margini, romburi concentrice, jumătăți de romb, romb dințat, precum și multe alte combinații interpelate romboidal cu care formează compoziții unitare. Obținerea de noi modele, prin acest sistem se realizează datorită posibilității sale de cuprindere de noi elemente și de variație pe aceleași teme prin : descompunere, recompunere, înjumătățire, dublare, alăturare, schimbarea raportului dintre motive și fond, schimbarea dintre fond și motive. Aceste procese au constituit punctele de plecare în realizarea unor modele dintre cele prezentate. Motivele ornamentale vor fi desenate pe hîrtie milimetrică unde un punct de pe hîrtie va corespunde unui grup de două, trei sau patru fire, numărate pe pînză, în funcție de grosimea acesteia.

7 APLICAȚII ALE CUSĂTURILOR ROMÂNEȘTI

Cusăturile populare românești ne oferă un cîmp variat de posibilități în ceea ce privește aplicarea lor pe obiecte decorative, de îmbrăcăminte și uz casnic. Începînd de la cele mai simple obiecte ce se găsesc într-un interior printr-o îmbinare armonioasă a utilului cu frumosul, aplicațiile își spun cuvîntul, oferindu-ne valori de o deosebită originalitate și frumusețe.

Împodobirea discretă, cu motive populare românești, a unor obiecte din locuința noastră printre care : fețe de masă, milieuri, șervețele, perdele etc., precum și a unor piese de îmbrăcăminte cum ar fi : bluze, rochii, pardesiuri, oferă posibilitatea folosirii a tot ceea ce este semnificativ din bogata creație a artei populare, a tot ce a creat de-a lungul anilor inegalabila măiestrie a artistului popular.

Cusăturile românești își găsesc cea mai largă aplicare în executarea costumului popular și a altor obiecte.

FEȚE DE MASĂ

Din punct de vedere al utilizării se pot distinge două categorii de fețe de masă :

1. Fețe de masă care se folosesc pentru servirea mesei în anumite ocazii și se execută numai din material alb ce pot avea drept ornamentație discrete modele de ajururi. La acestea se execută și șervețele.

2. În cea de a doua categorie sînt incluse fețele de masă folosite în mod obișnuit pentru ornamentație, atît pentru masa din sufragerie cît și din bucătărie și pot fi ornamentate cu broderii românești sau broderii colorate.

Pentru realizarea fețelor de masă ornamentate cu broderii românești se folosesc materiale care permit executarea punctelor pe fire numărate. Pot avea forma pătrată sau dreptunghiulară.

Dimensiunile unei fețe de masă vor fi alese în funcție de mărimea mesei și scopul întrebuințării. Marginile se pot executa în tiv cu găurele sau tiv cu marginea festonată, folosind pentru feston culoarea care predomină în modelul de ornamentație. În ceea ce privește modelele de ornamentație, acestea sînt foarte variate, prezentînd diferite situații a modului de amplasare.

Știut fiind că modelele ornamentale trebuie să prezinte o simetrie perfectă pentru toate cele patru colțuri sau laturi, se va face împărțirea exactă a feței de masă pe sferturi cu ajutorul unui fir de ață colorată. După împărțirea pe sferturi, se va compara modelul prezentat pe hîrtia milimetrică, unde un punct de pe hîrtie va corespunde unui punct format dintr-un număr stabilit de fire din pînză, mai multe pentru o pînză subțire și mai puține pentru una groasă.

Execuția modelului se va începe din linia de mijloc a colțului, mergînd pînă în linia de mijloc a unei laturi, atunci cînd este concentrat în colțuri. În cazul cînd modelul este amplasat pe părțile laterale, se va începe execuția din centrul unei laturi.

Colțurile, vor fi executate identic, iar atunci cînd în mijlocul laturii feței de masă, modelul nu se unește corect din cele două colțuri, pentru a nu-l deforma, se poate lăsa liber o porțiune de o parte și de alta a liniei de mijloc sau se improvizează un mic motiv de legătură.

Compoziția ornamentală din punct de vedere al amplasării pe fața de masă poate prezenta mai multe situații printre care :

— amplasarea se poate face în cele patru colțuri, cu motive de legătură între ele, care pot fi înguste sau mai late, unul sau mai multe ;

— amplasarea pe toate cele patru laturi a unui model mai lat, avînd de o parte și de alta două rînduri de chenare mai înguste ;

— amplasarea motivelor pe porțiunea care acoperă fața mesei, legătura dintre ele fiind formată din același model de chenar ce se va folosi pe cele patru laturi în partea de jos a feței de masă ;

— amplasarea de motive în diagonală începînd din mijlocul unei laturi, formînd un pătrat, iar în colțuri se poate înscrie tot un model în diagonală paralel cu latura pătratului, sau un chenar formînd un unghi drept pe o anumită porțiune din fața de masă, la distanțe egale față de motivul central ;

— amplasarea de motive risipite pe toată fața de masă la distanțe egale între ele.

Decorarea fețelor de masă se poate face și cu ajururi sau combinație de ajururi și motive ornamentale, urmărind o dispunere cît mai justă a cîmpurilor ornamentale și un colorit cît mai plăcut.

Deosebit de decorative sînt șervețelele și mileurile cu broderii românești al căror mod de ornamentare este ca și al fețelor de masă. Avînd însă dimensiuni mai mici se vor alege modele adecvate acestor mărimi, prezentînd variate forme în ce privește amplasarea motivelor de ornamentație.

GARNITURI DE SETURI

Garnitura de seturi este formată dintr-un milieu de formă dreptunghiulară de dimensiuni mai mari, care se mai numește și tișlaifer și un număr de patru, șase sau mai multe șervețele dreptunghiulare mai mici.

Atît milieul cît și șervețelele vor fi decorate discret cu aceleași motive românești sau ajururi pentru a forma o garnitură completă.

Tivul garniturii de seturi se poate face în feston, tiv cu găurele sau cu franjuri simple. Franjurile simple se obțin prin executarea unui rînd de găurele simple sau duble pe toate cele patru laturi și înlăturarea firelor din pînză în partea exterioară pe distanța de 1—3 cm, sau atît cît dorim să fie de lungi franjurile.

Ornamentarea se poate face cu galoane mai late de broderie pe cele două laturi de lățime ale dreptunghiului, cu motive dispuse pe colțuri și laturi, cu sau fără chenare, cu sau fără legătură între motivele din colțuri.

Șervețelele pot avea drept ornament motivul de pe tișlaifer sau un fragment dispus într-un colț și un chenar îngust care să continue în rest ornamentația pentru celelalte trei colțuri. Șervețelele pot fi și de formă pătrată.

Pentru întregirea unui interior în stil popular mai pot fi ornamentate cu cusături românești, perdele, perne fantezii, diferite abajururi, peretare, avînd la bază aceeași tehnică în execuția motivelor.

Dîndu-le o interpretare justă în ceea ce privește funcția pe care o îndeplinesc, a folosirii punctelor de lucru și a coloritului, obiectele împodobite în stil popular, alături de celelalte obiecte, vor forma o ambianță cît mai plăcută și totodată modernă.

BLUZE

Făcînd parte din ansamblul vestimentar, bluza oferă posibilități de înfrumusețare prin aplicarea de motive românești conferindu-i strălucire și originalitate.

La ornamentarea unei bluze trebuie să avem în vedere ca materialul din care se confecționează să permită executarea punctelor pe fire numărate, tipul de bluză și destinația acesteia.

Întrucît există mai multe tipuri de bluze și posibilitățile de ornamentare sînt variate.

Bluza gen iie, generînd din iia costumului popular, se confecționează din materiale mai subțiri, permițînd ornamentarea cu galoane de broderie denumite și rîuri, ce se pot aplica pentru față, spate și mîneci în linie verticală sau cu ajururi fine.

Mai poate fi ornamentată cu motive mici amplasate la distanțe egale pe toată bluza. La această bluză fața și spatele se croiesc după același tipar, fiind foarte largi se strîng cu un șnur pe lîngă gît la fel și mîneca se strînge pe șnur.

Bluza chimono — are specific croiala feței și spatelui odată cu mîneca și permite ornamentarea cu modele românești pe piept în galoane verticale sau broderia se poate executa din linia de mijloc a feței în forma literei V, simetric de o parte și de alta. Atunci cînd bluza se încheie în nasturi, execuția colțului se începe din linia de mijloc a nasturilor. Motivele mai pot fi amplasate în grupuri de cîte două sau trei, urmînd linia diagonală și avînd drept axă de simetrie linia de mijloc a nasturilor.

Bluza cu guler și mînecă aplicată — permite ornamentarea ei cu motive înguste pe partea exterioară a gulerului și manșetelor în cazul în care are mîneci lungi.

Motivele românești oferă multiple variate de ornamentare a bluzelor, trebuie însă să avem în vedere că astfel ornamentate se pot îmbrăca la o fustă simplă într-o singură culoare care să se asorteze ca material și culoare cu bluza.

Amplasarea pe verticală a motivelor avantajează persoanele cu silueta mai plină, iar amplasarea pe orizontală persoanele mai înalte și mai slabe.

Dîndu-i o interpretare justă, bluza astfel ornamentată poate constitui o ținută frumoasă pentru orice vîrstă și împrejurare.

Printre celelalte obiecte de îmbrăcăminte care mai pot fi ornamentate cu broderii românești se mai pot include rochiile, pardesiurile, cordoane, poșete etc.

Alegerea motivelor, amplasarea lor precum și a obiectelor ce urmează să fie ornamentate, rămîne la aprecierea tuturor celor care iubesc cusăturile românești și doresc să contribuie la îmbogățirea folclorului nostru românesc.

PLANȘE

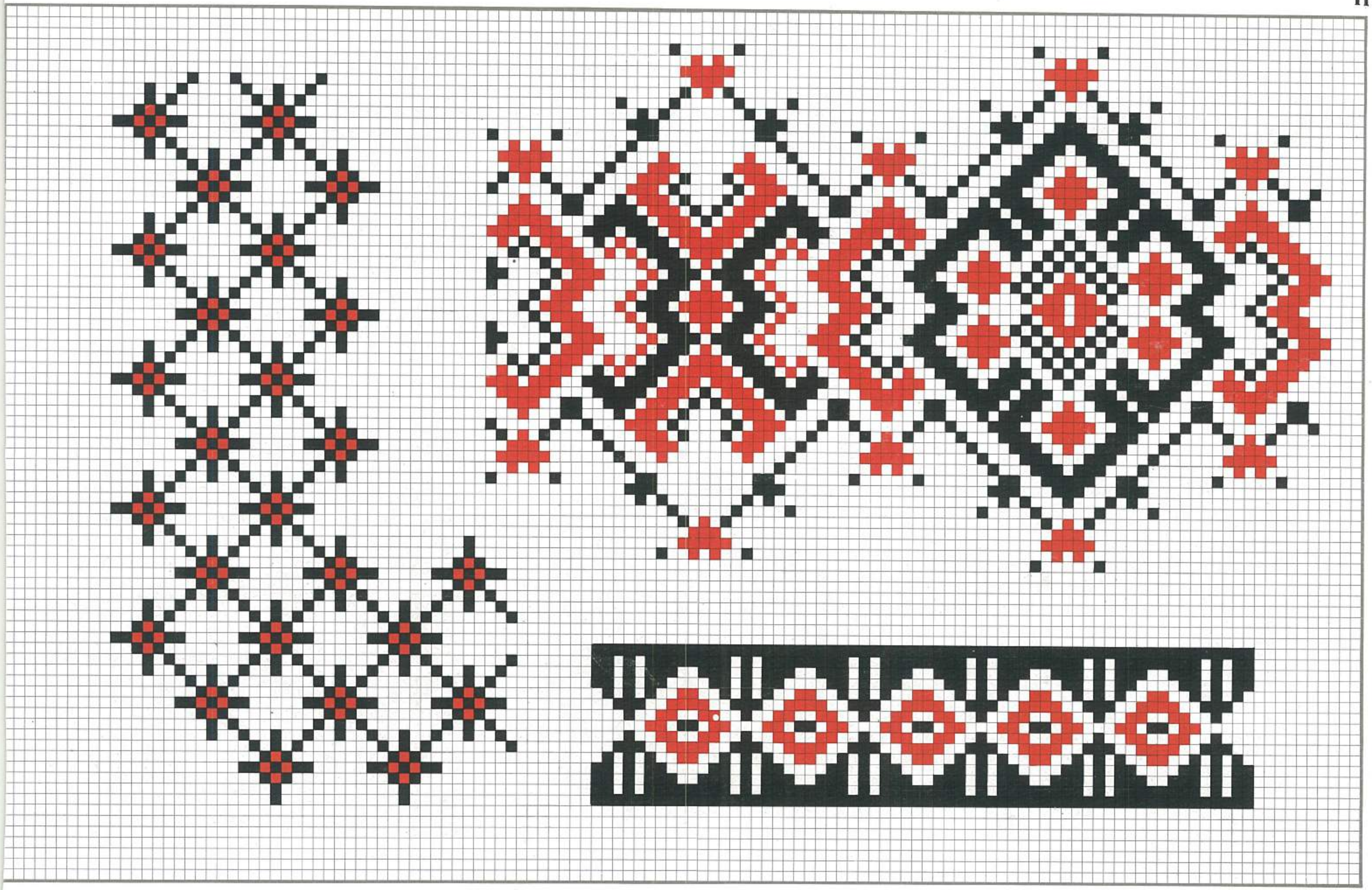

I

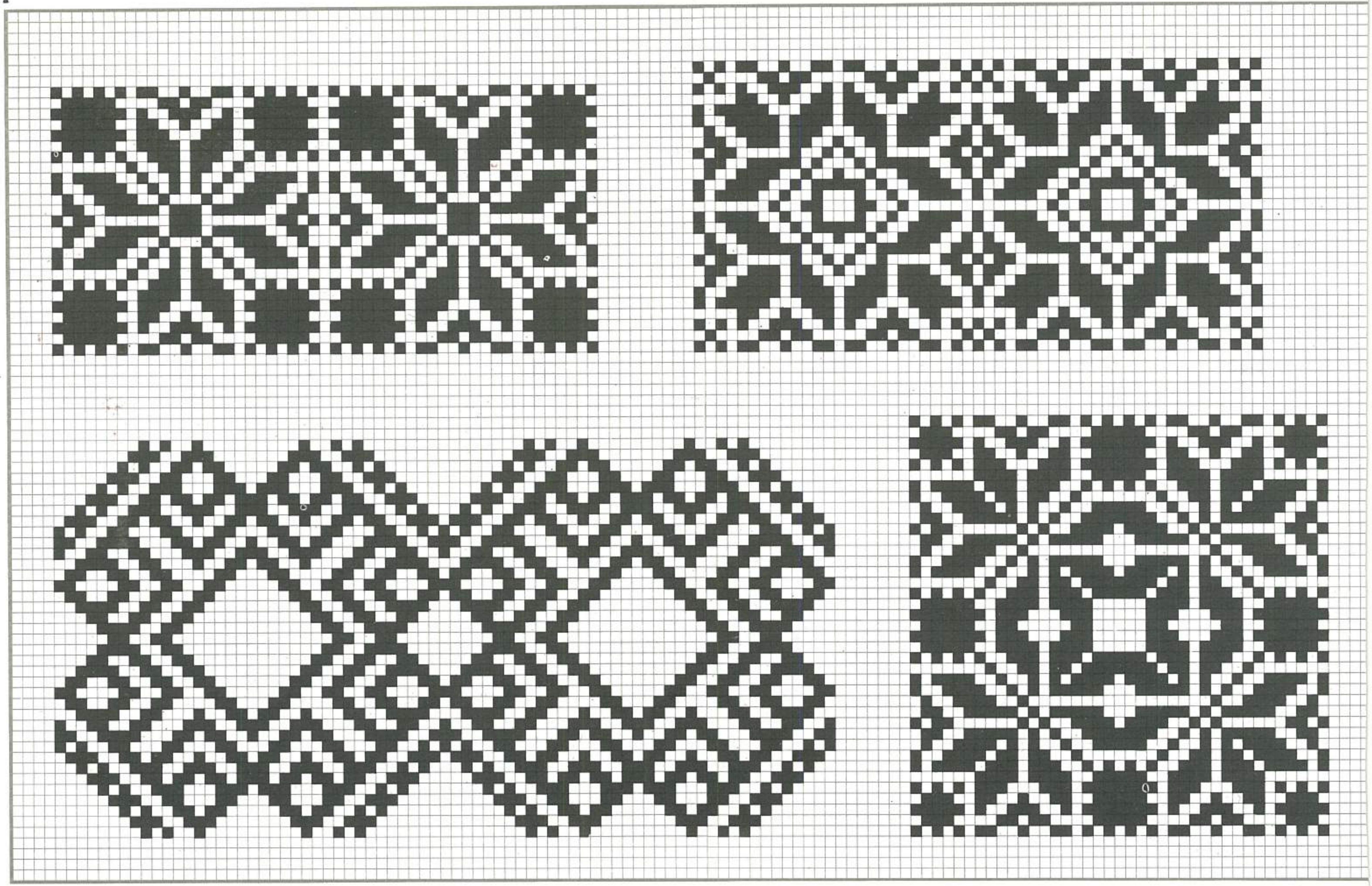

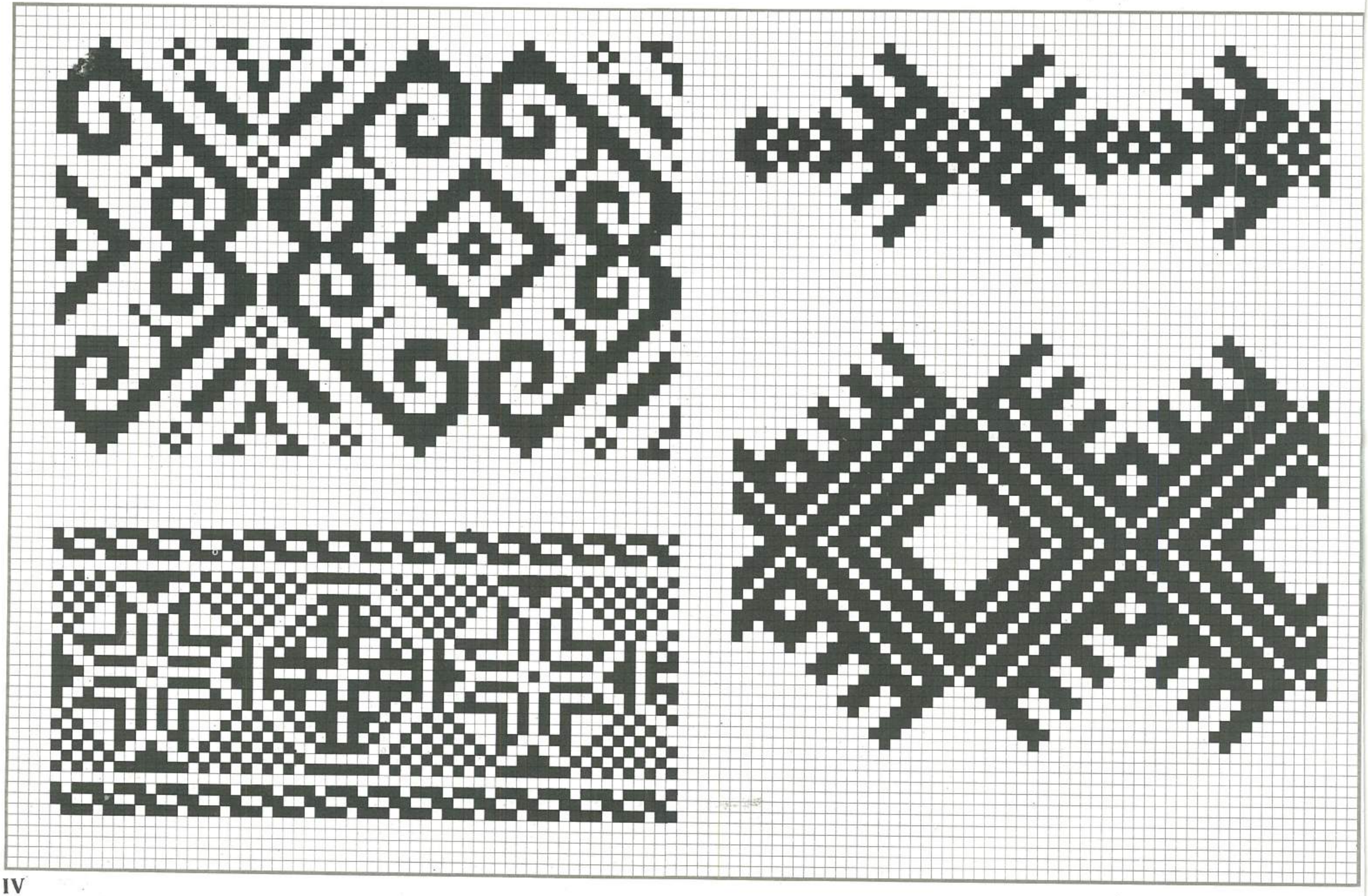

III

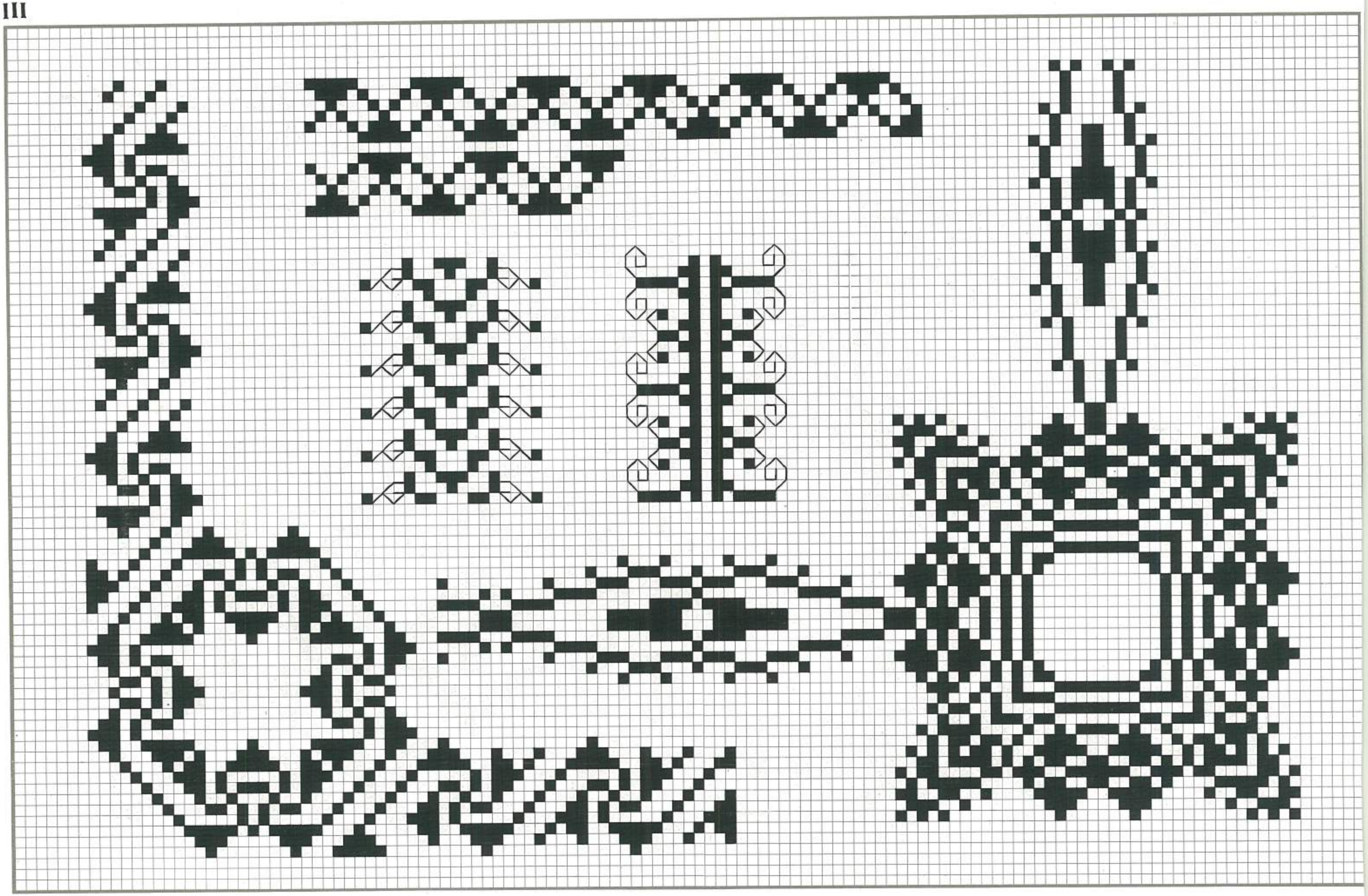

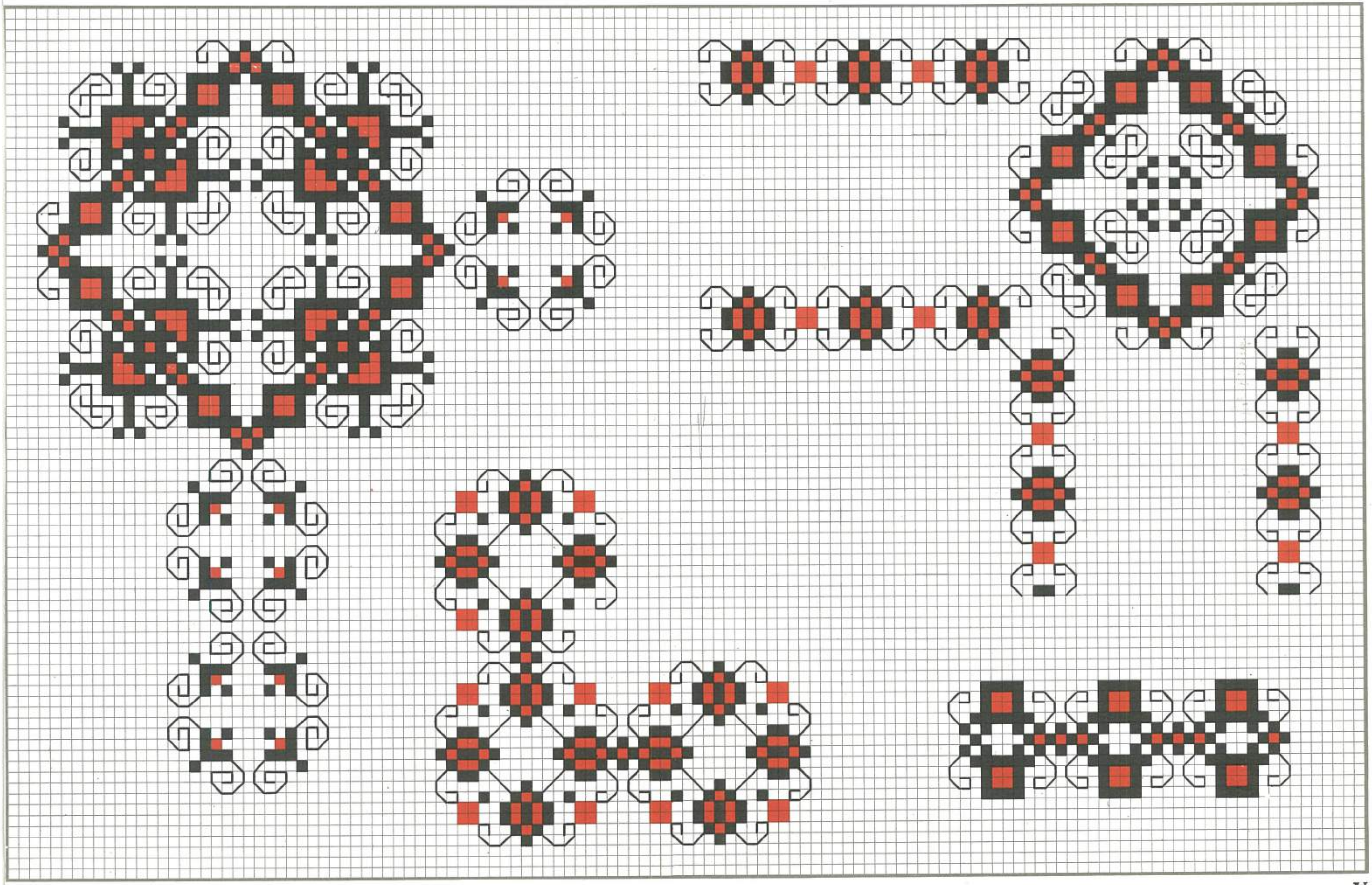

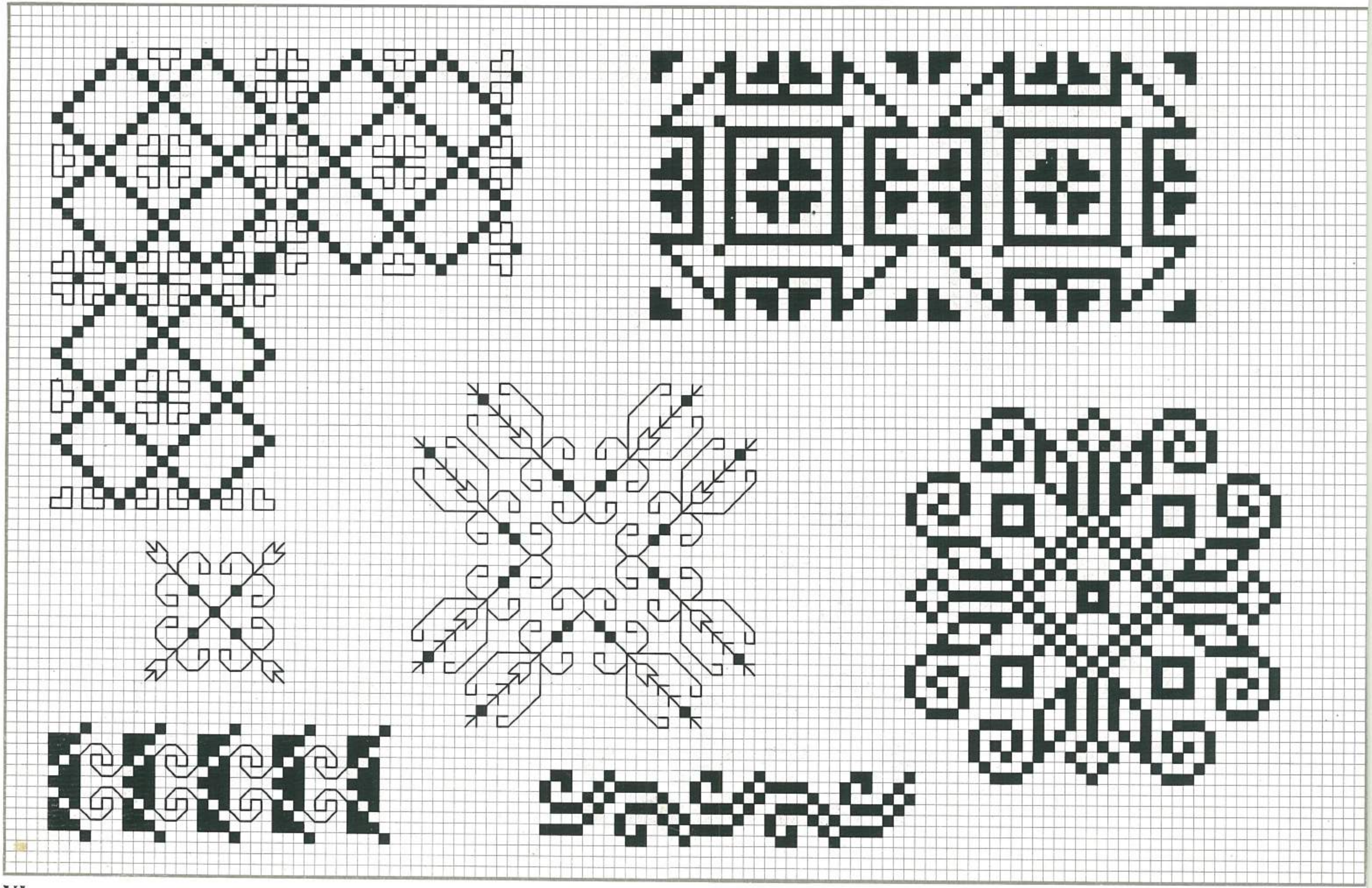

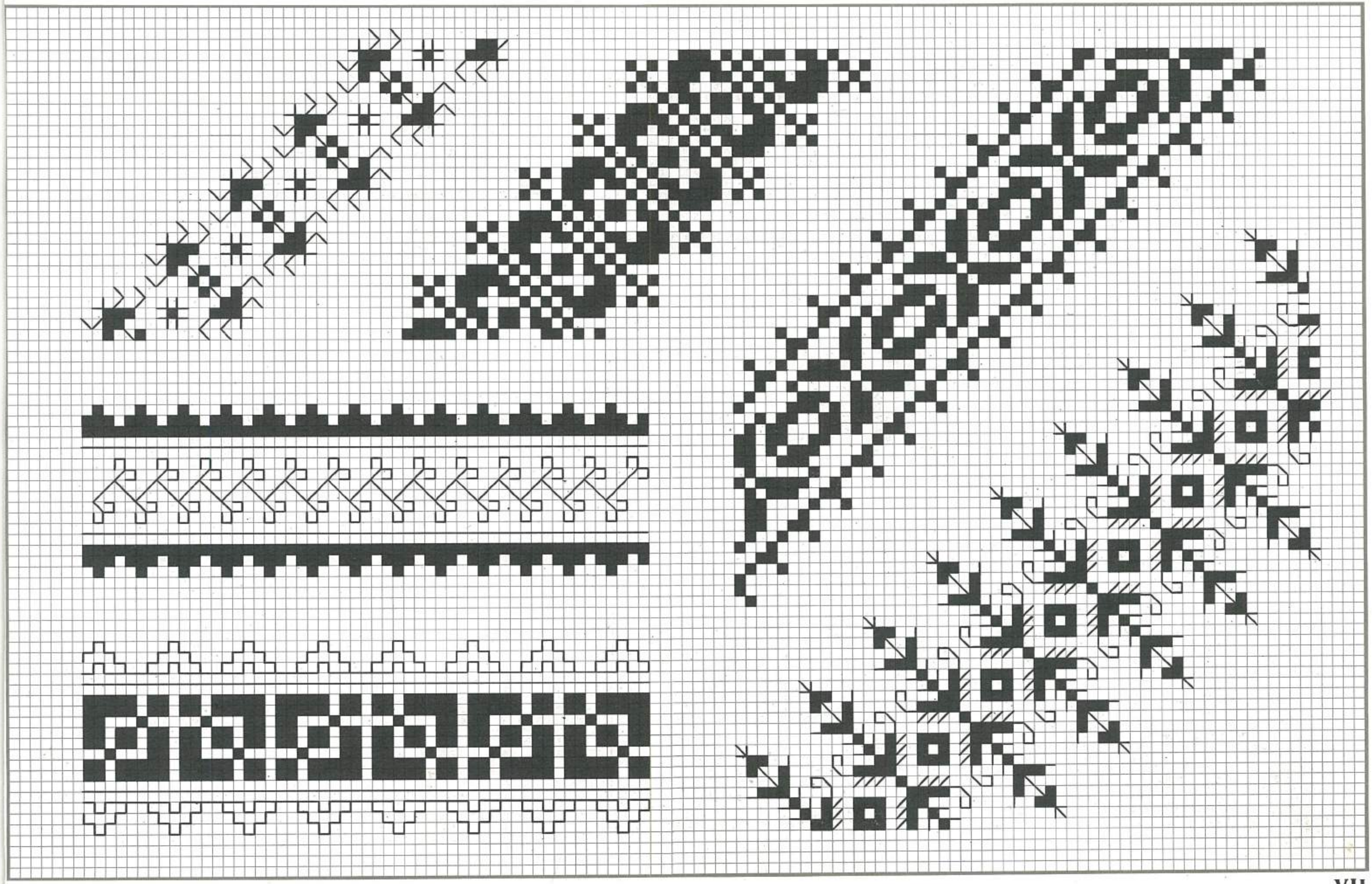

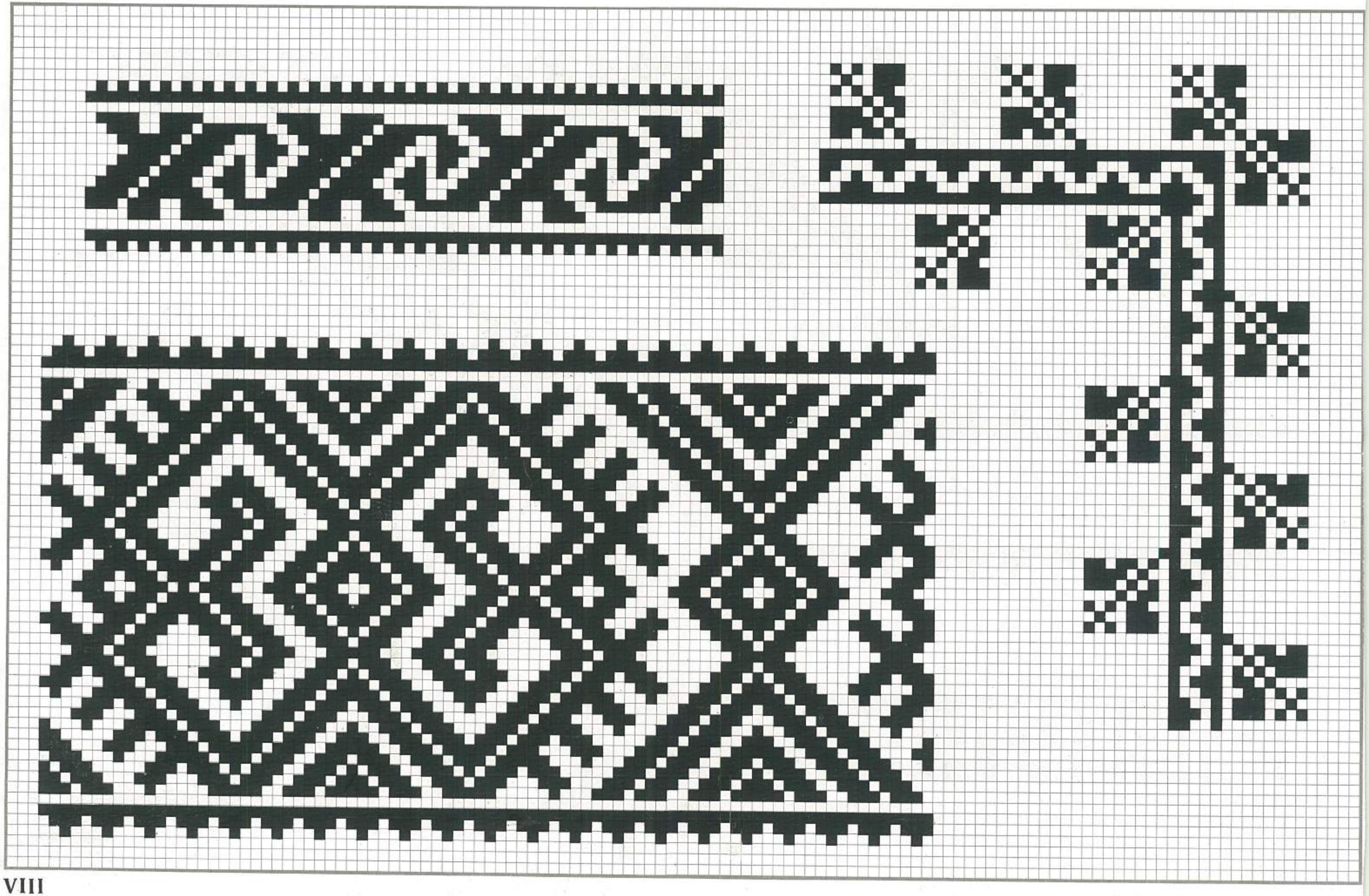

VIII

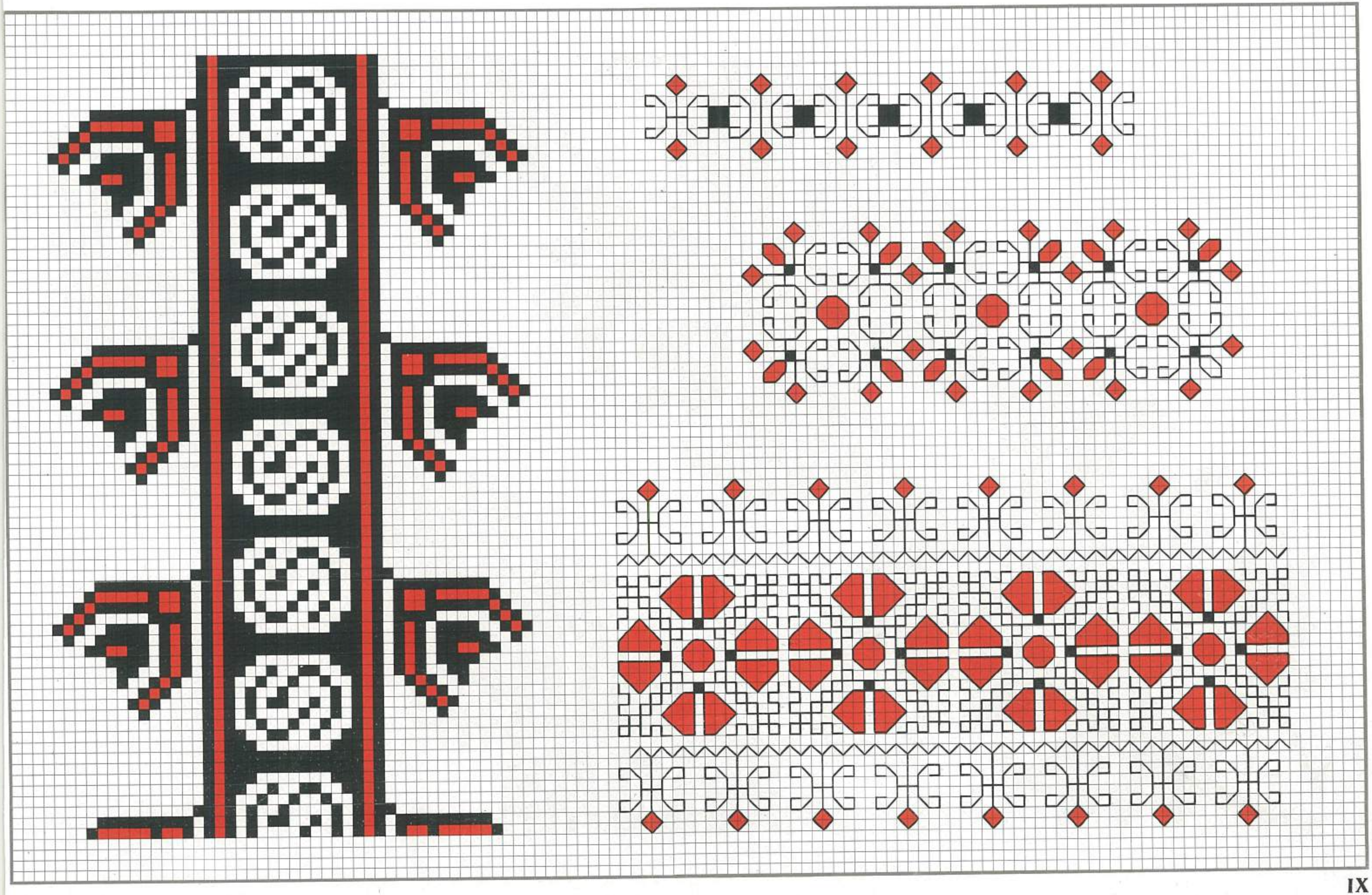

X

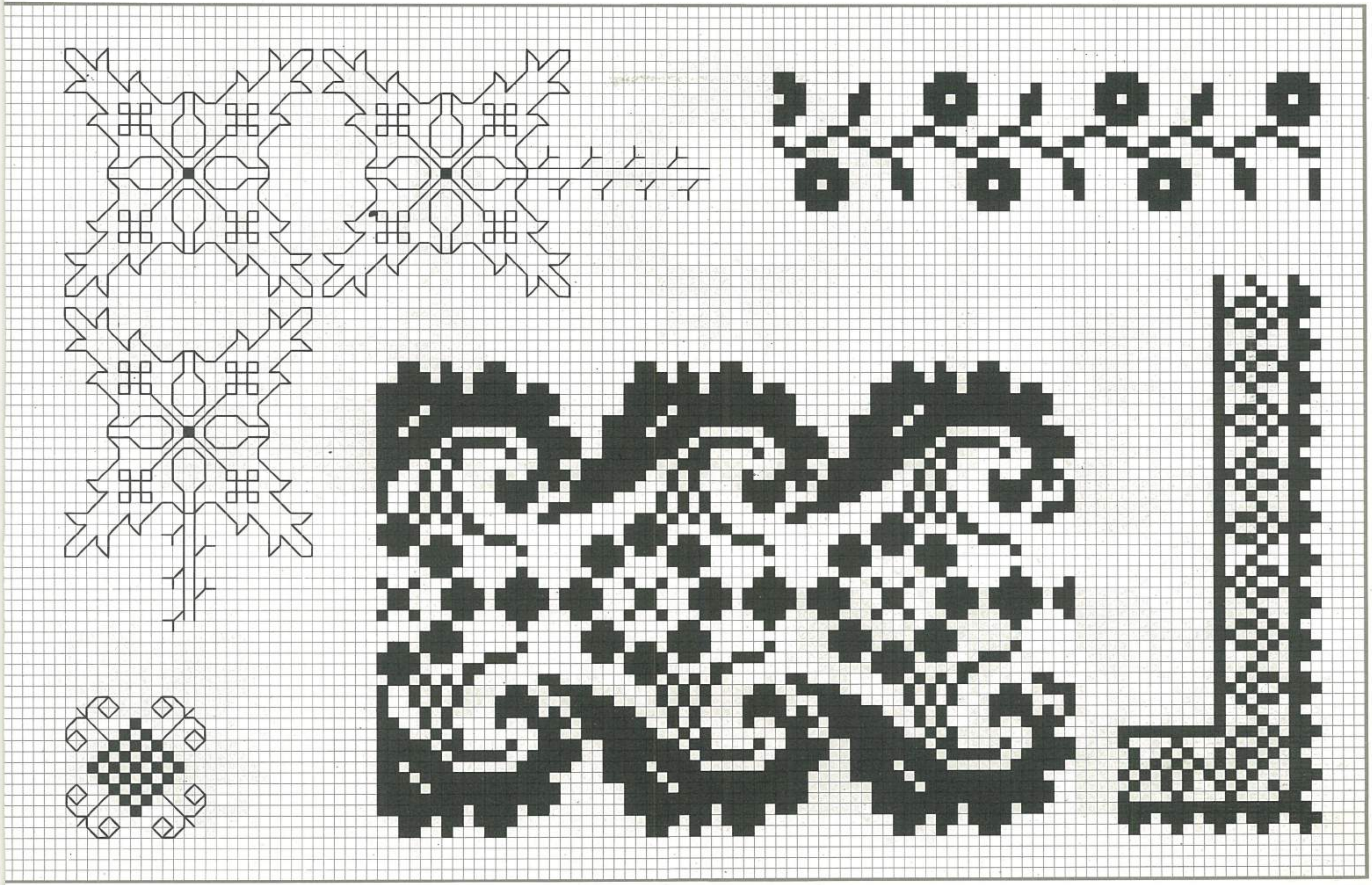

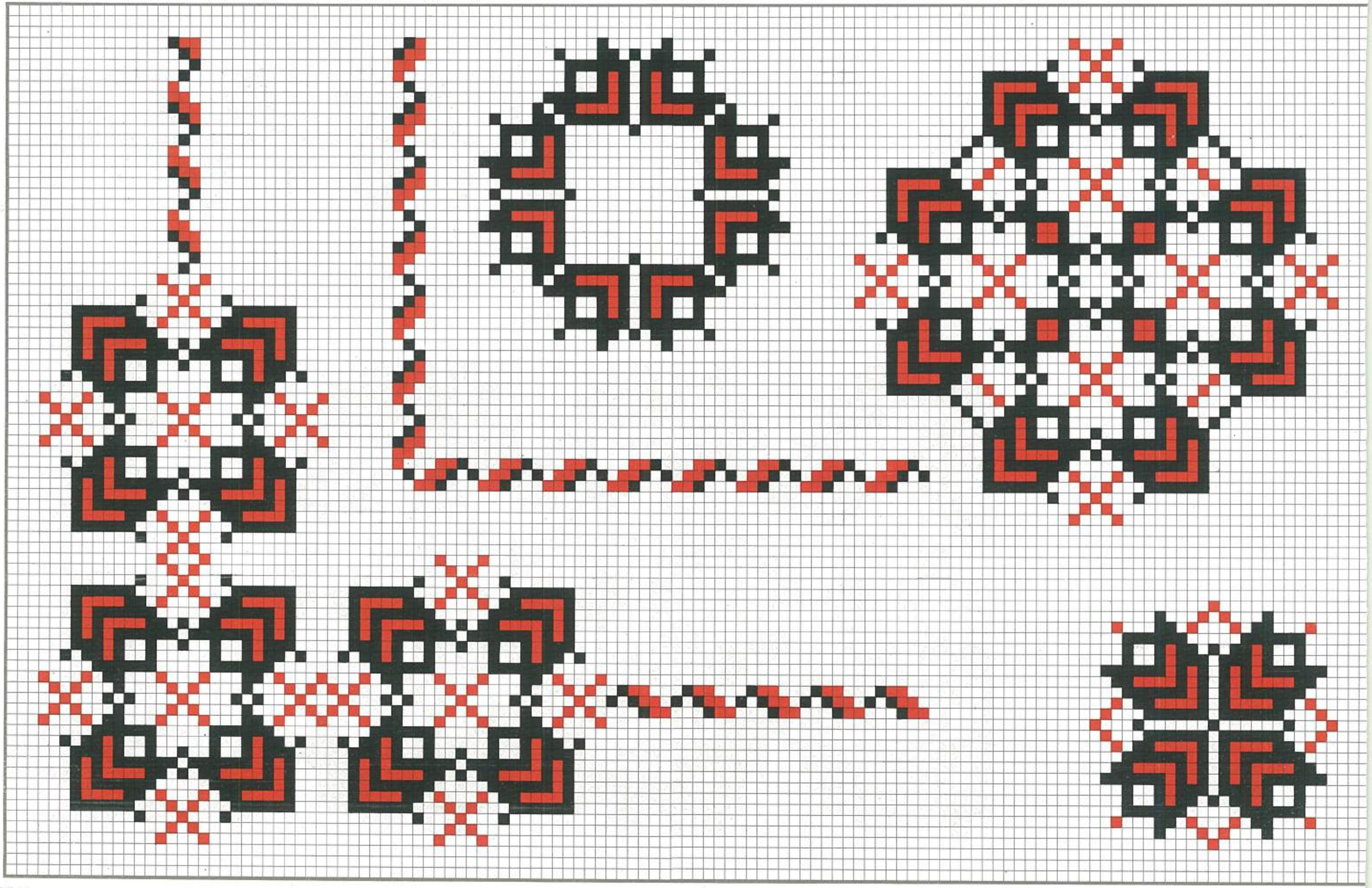

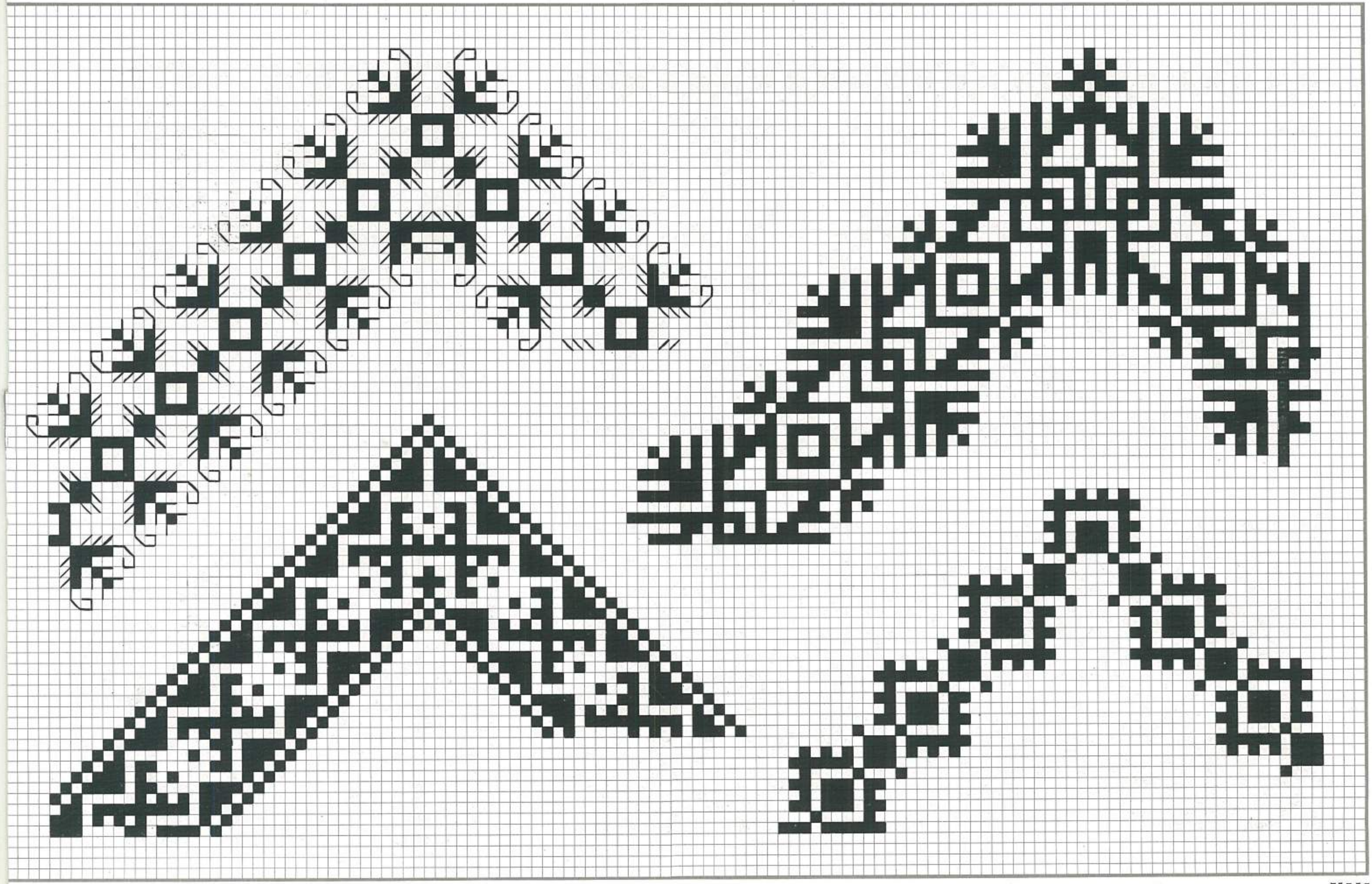

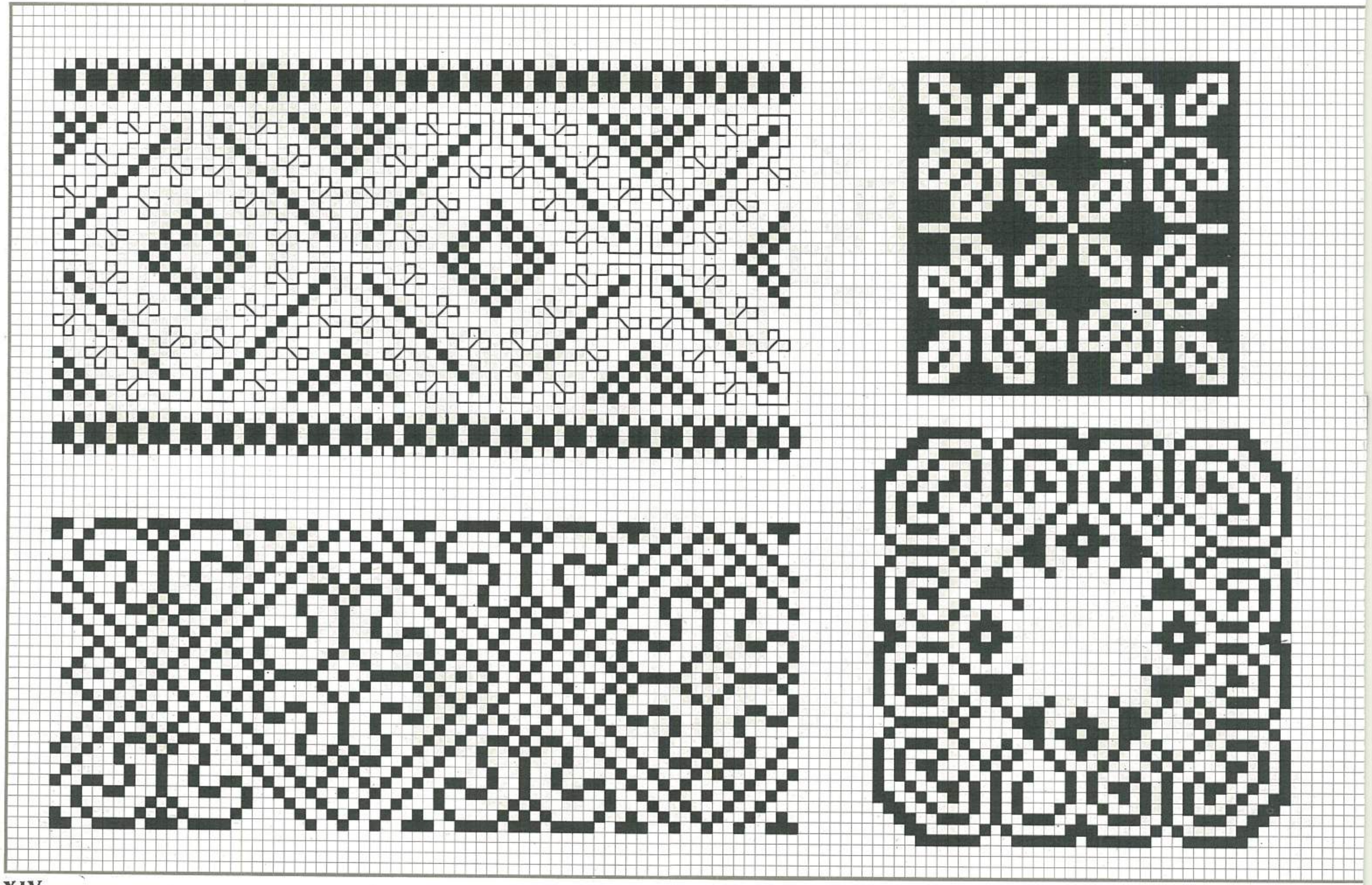

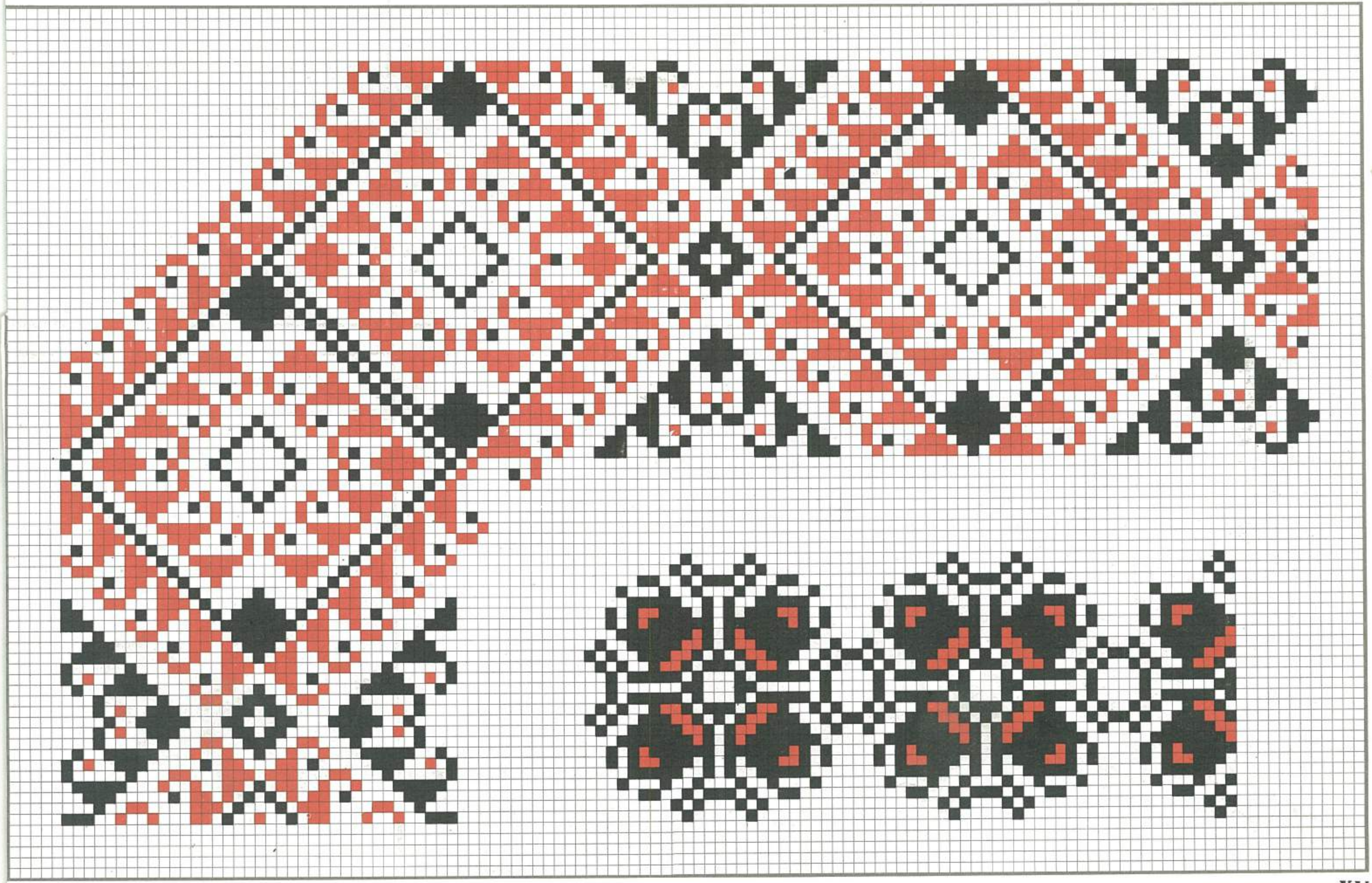

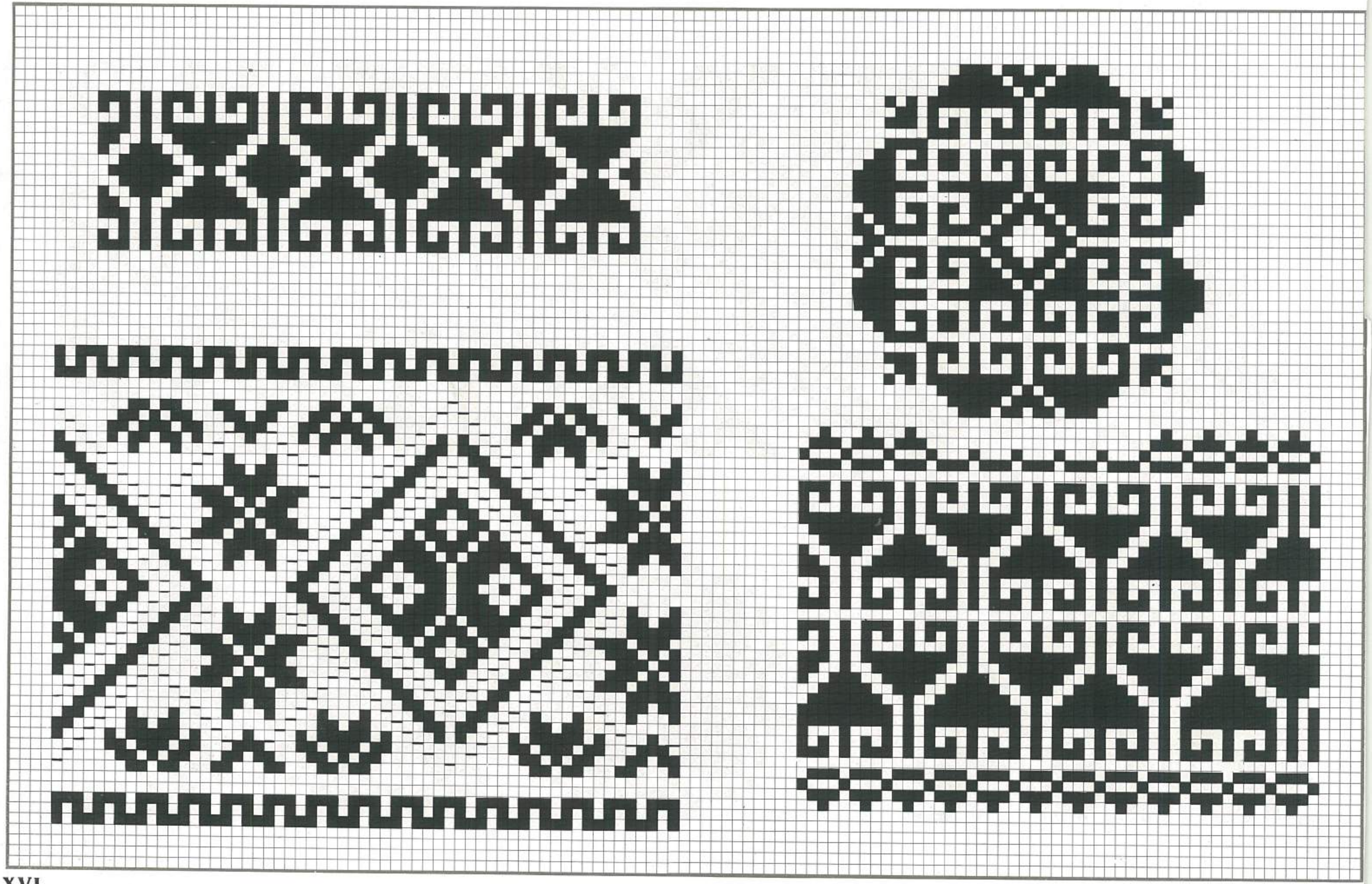

XVI

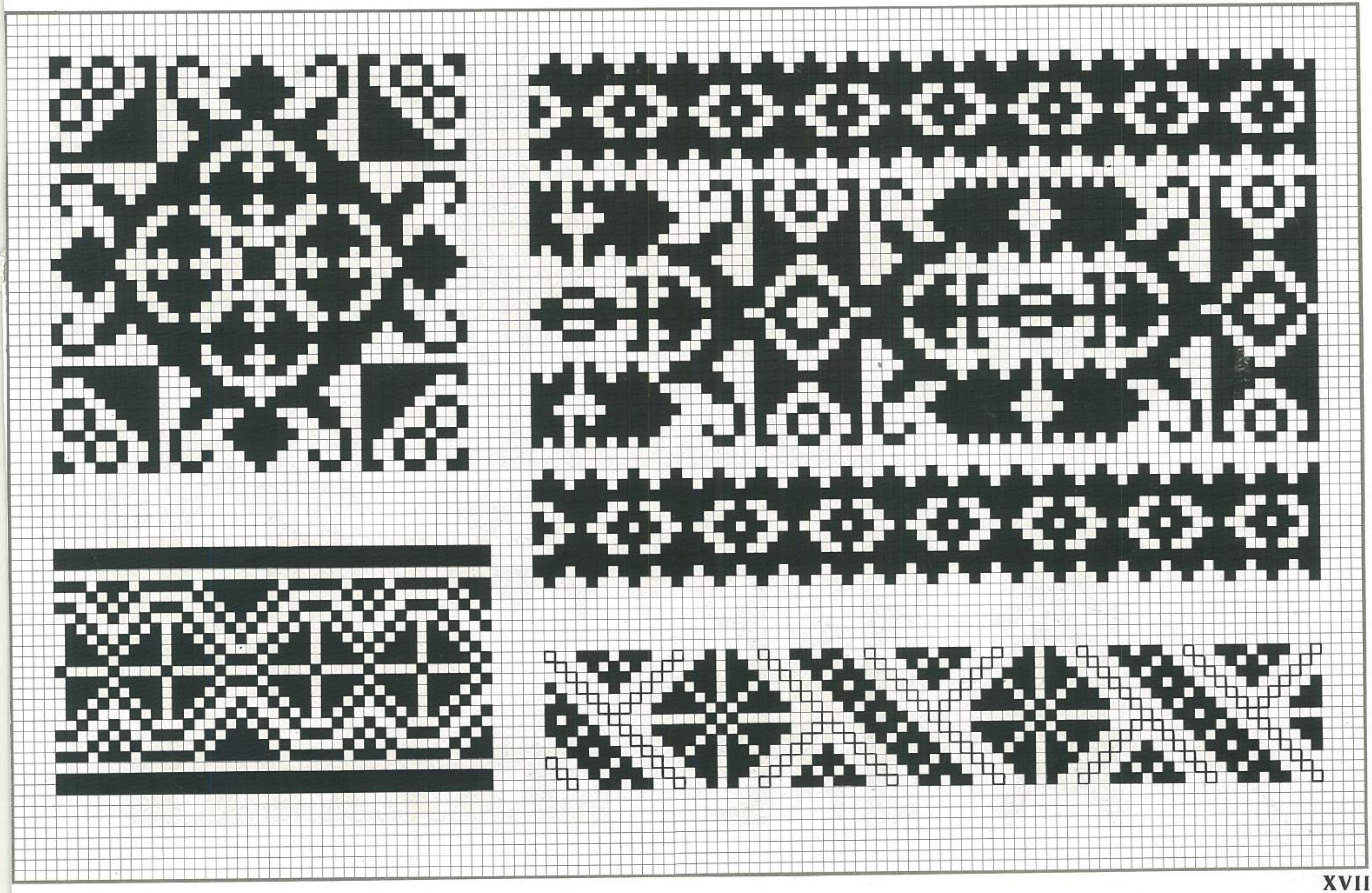

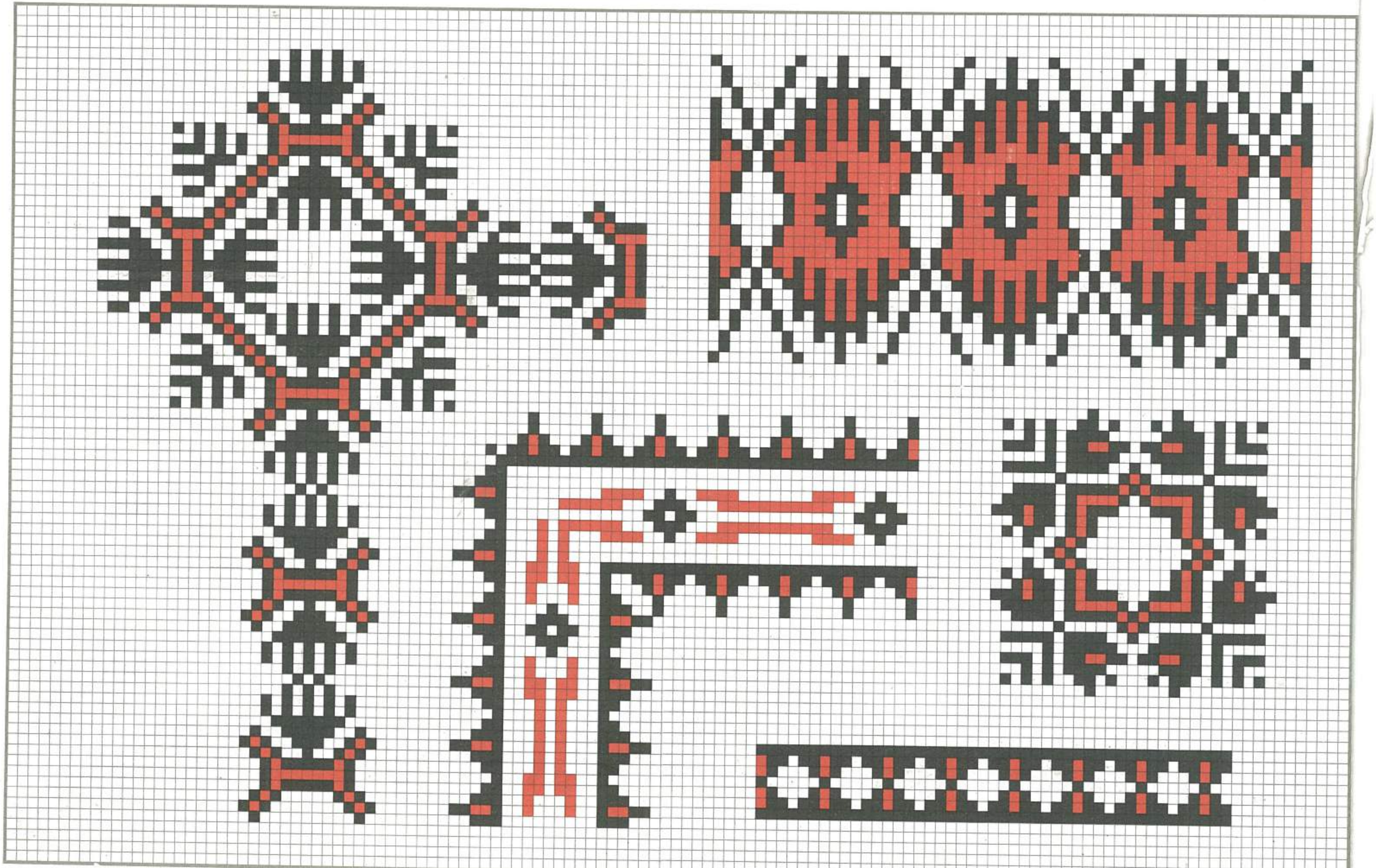

XVIII

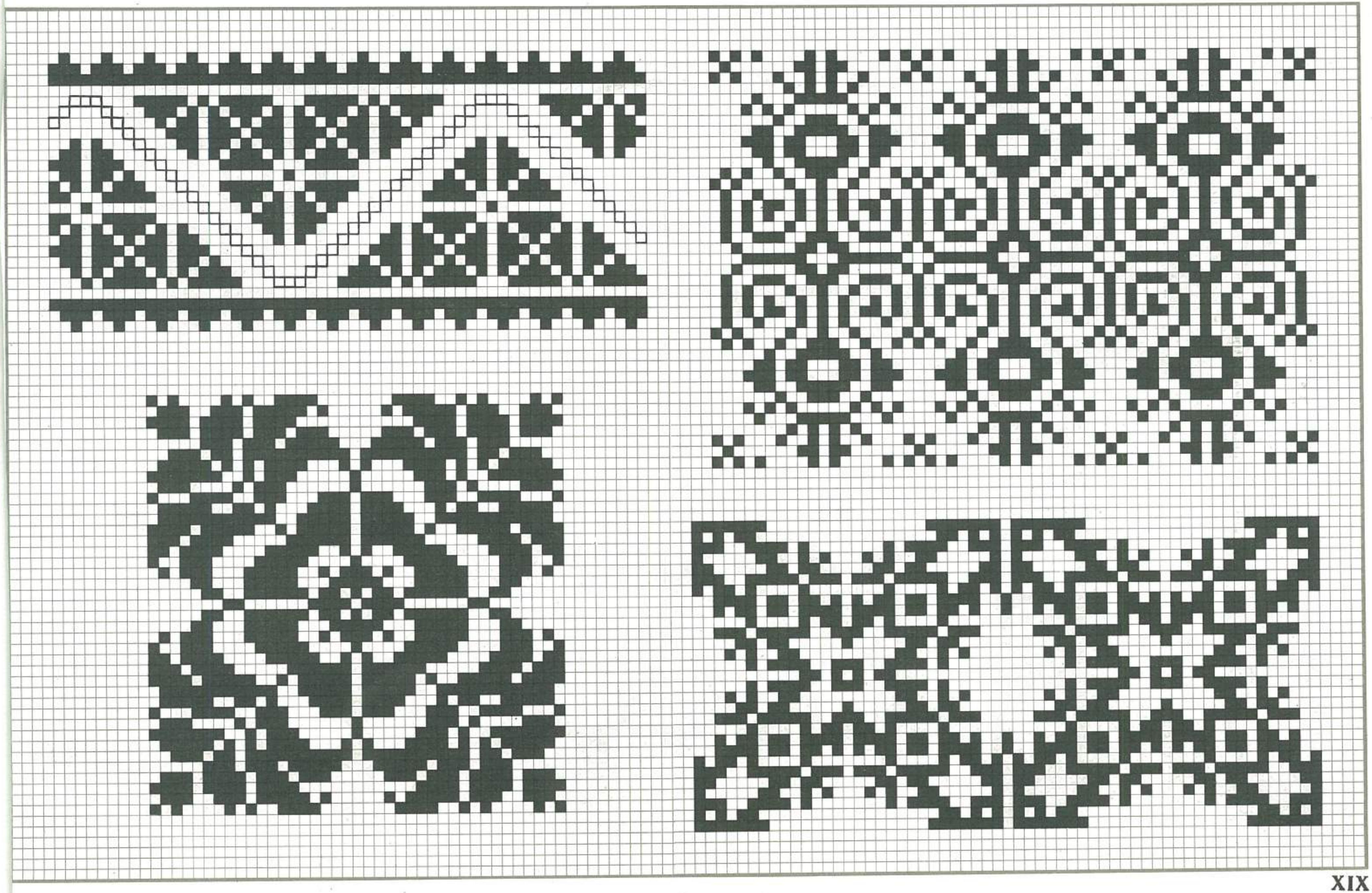

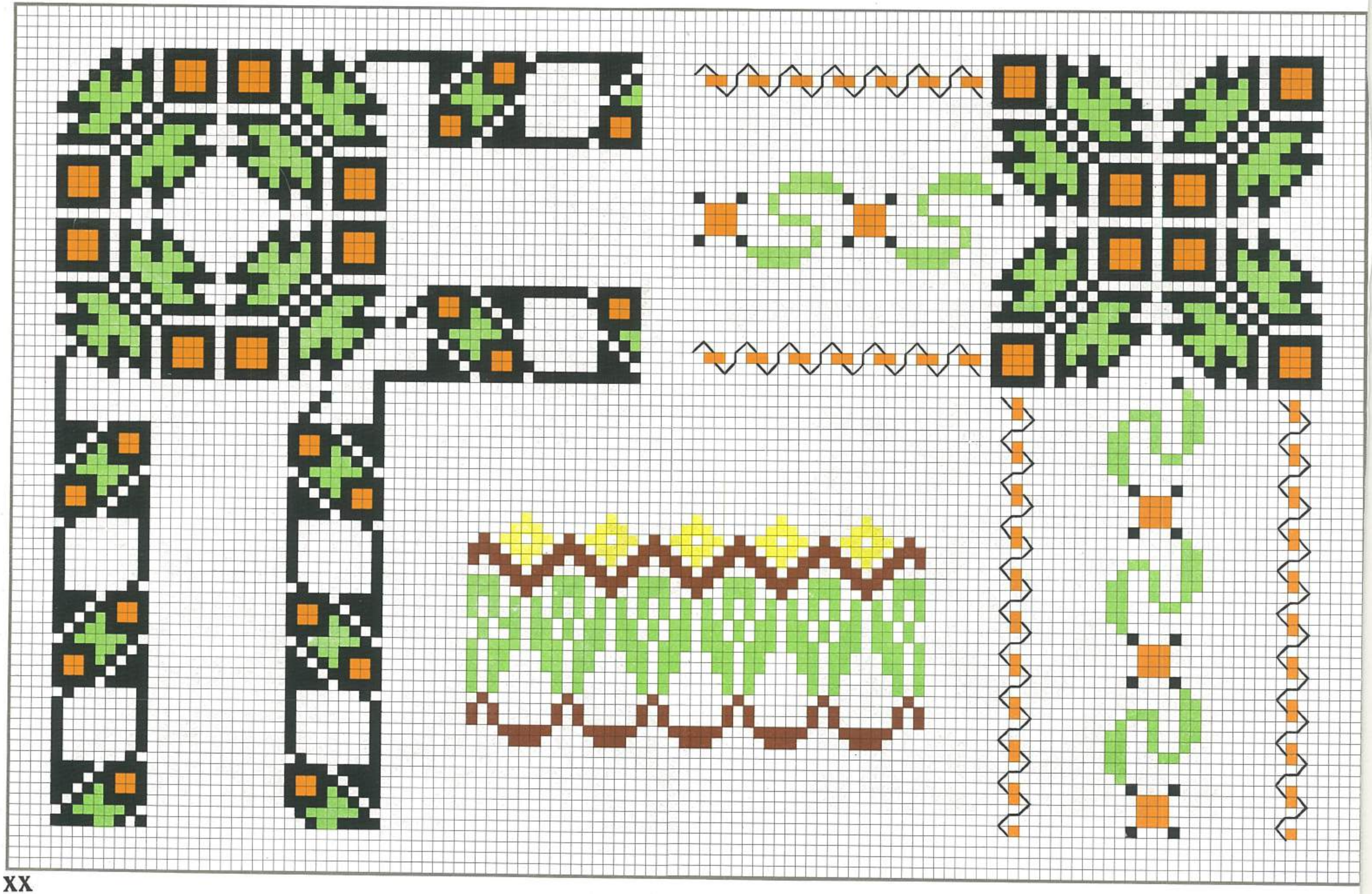

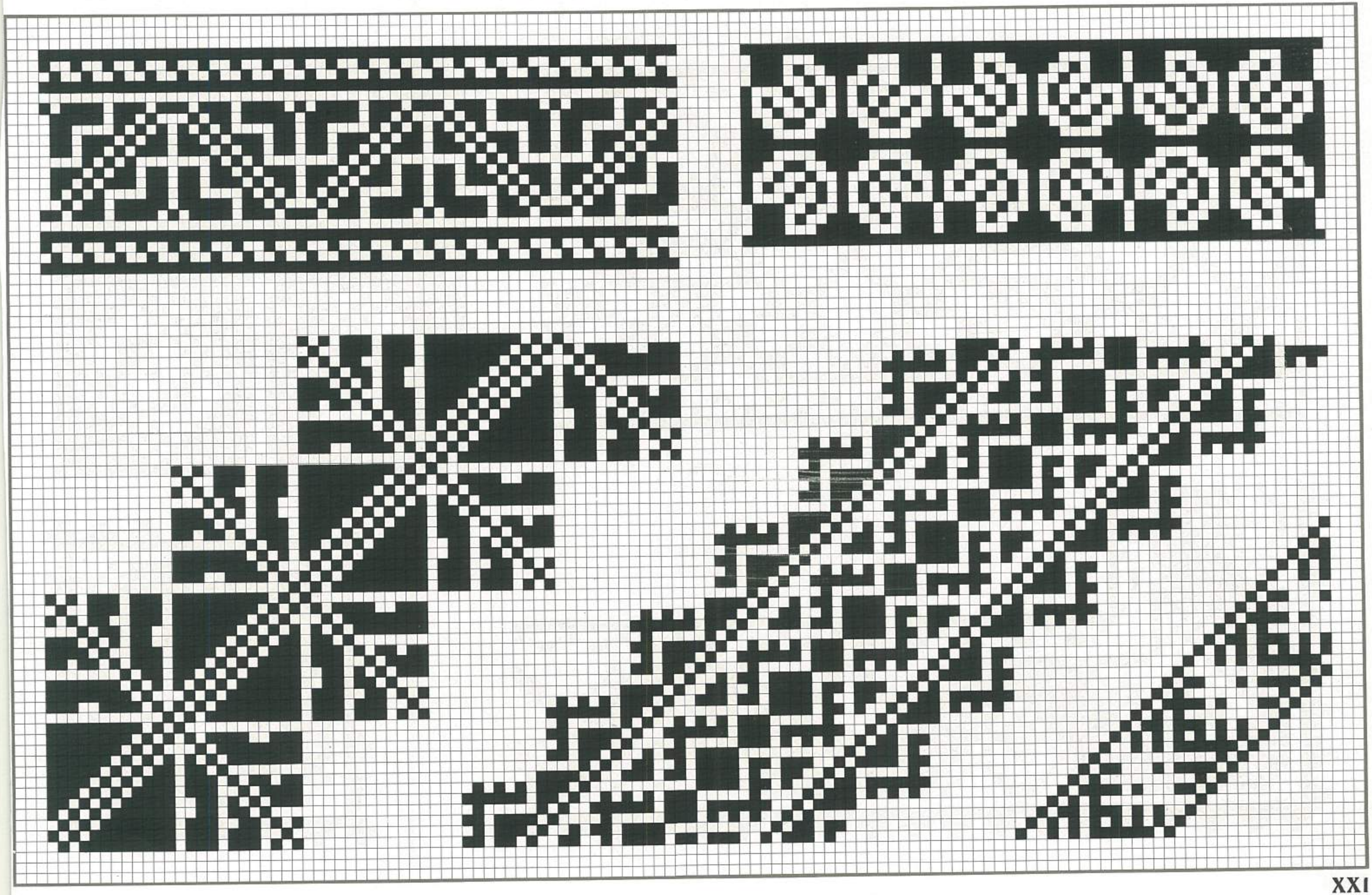

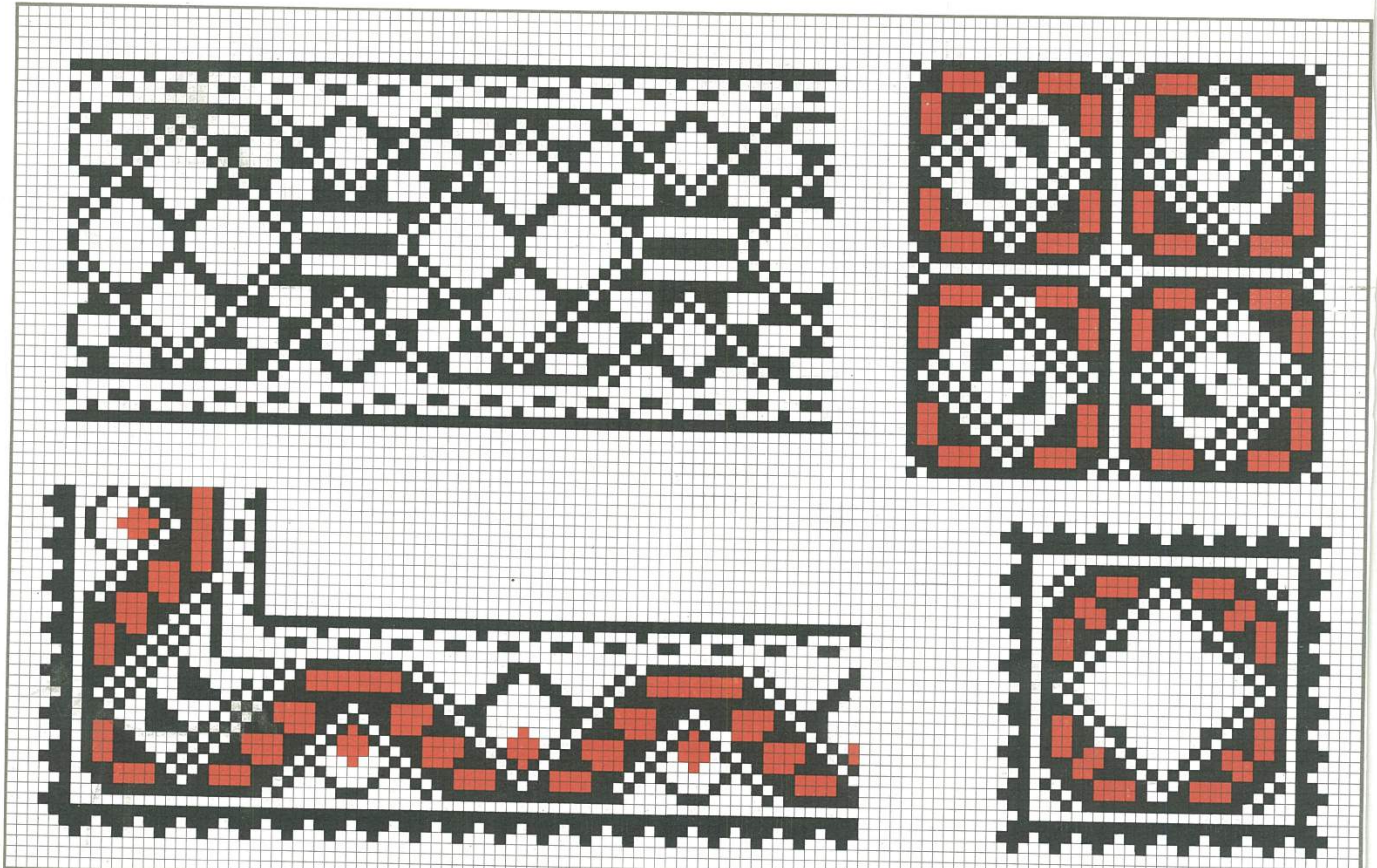

XXII

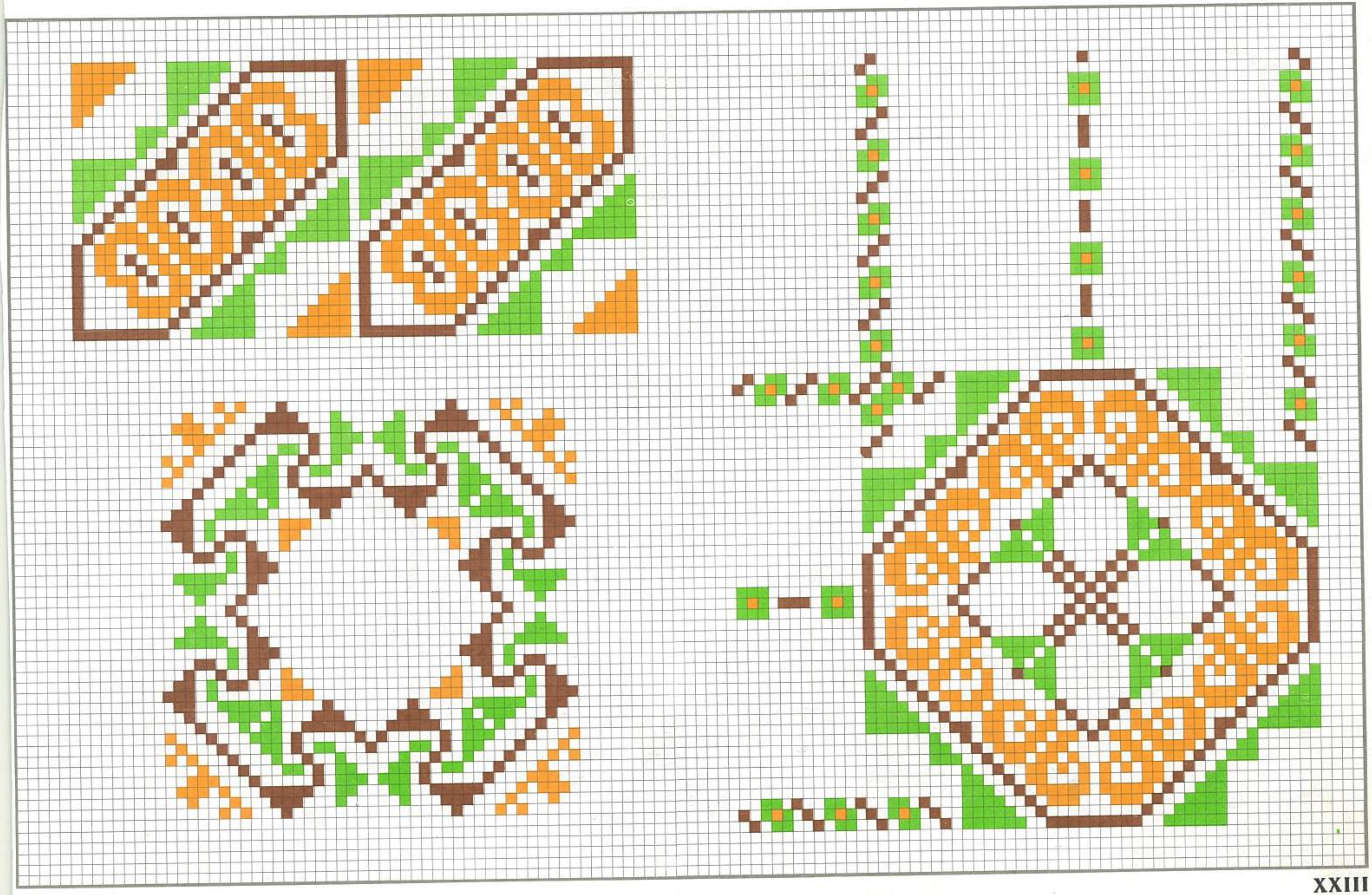

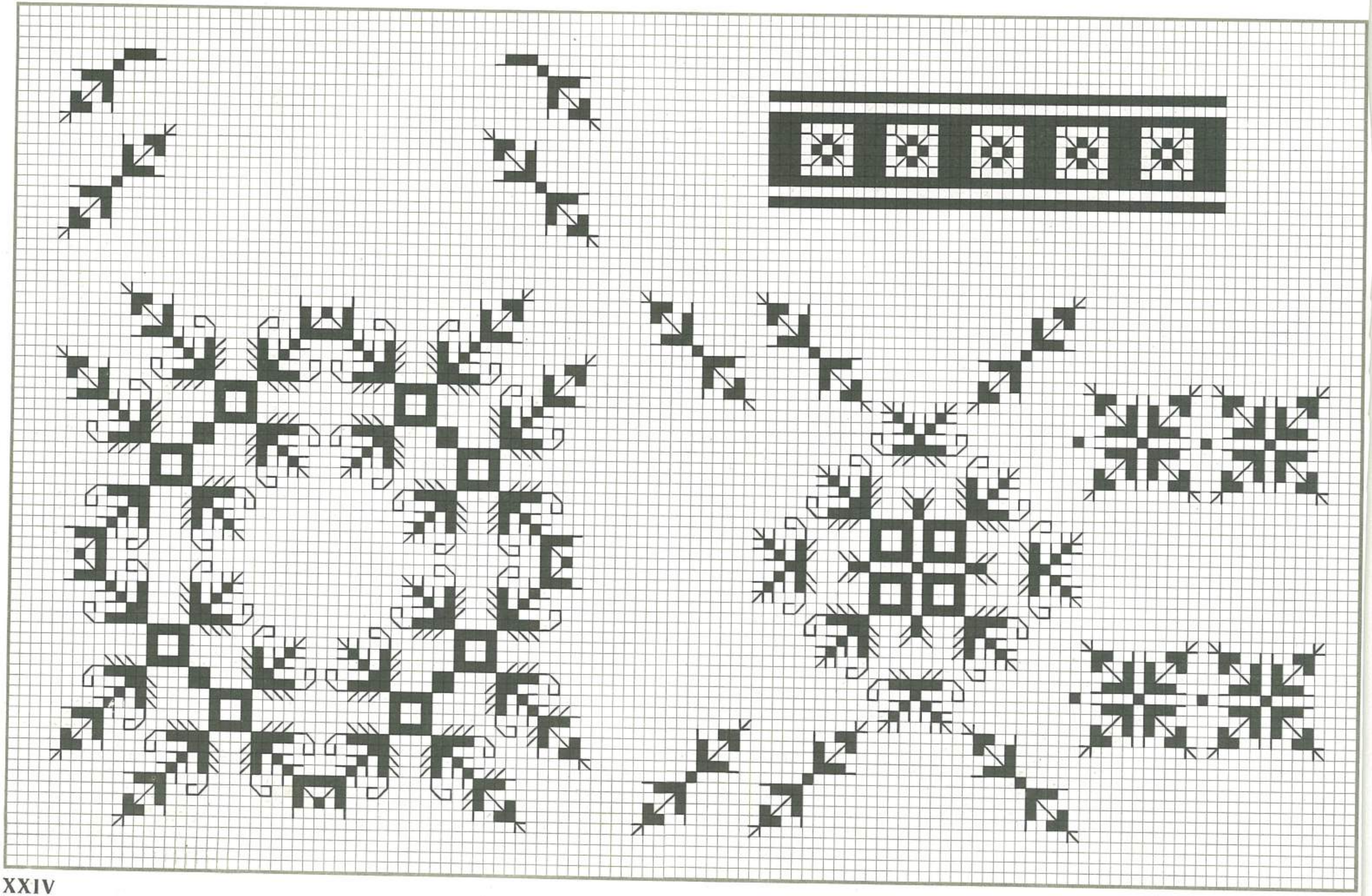

XXIV

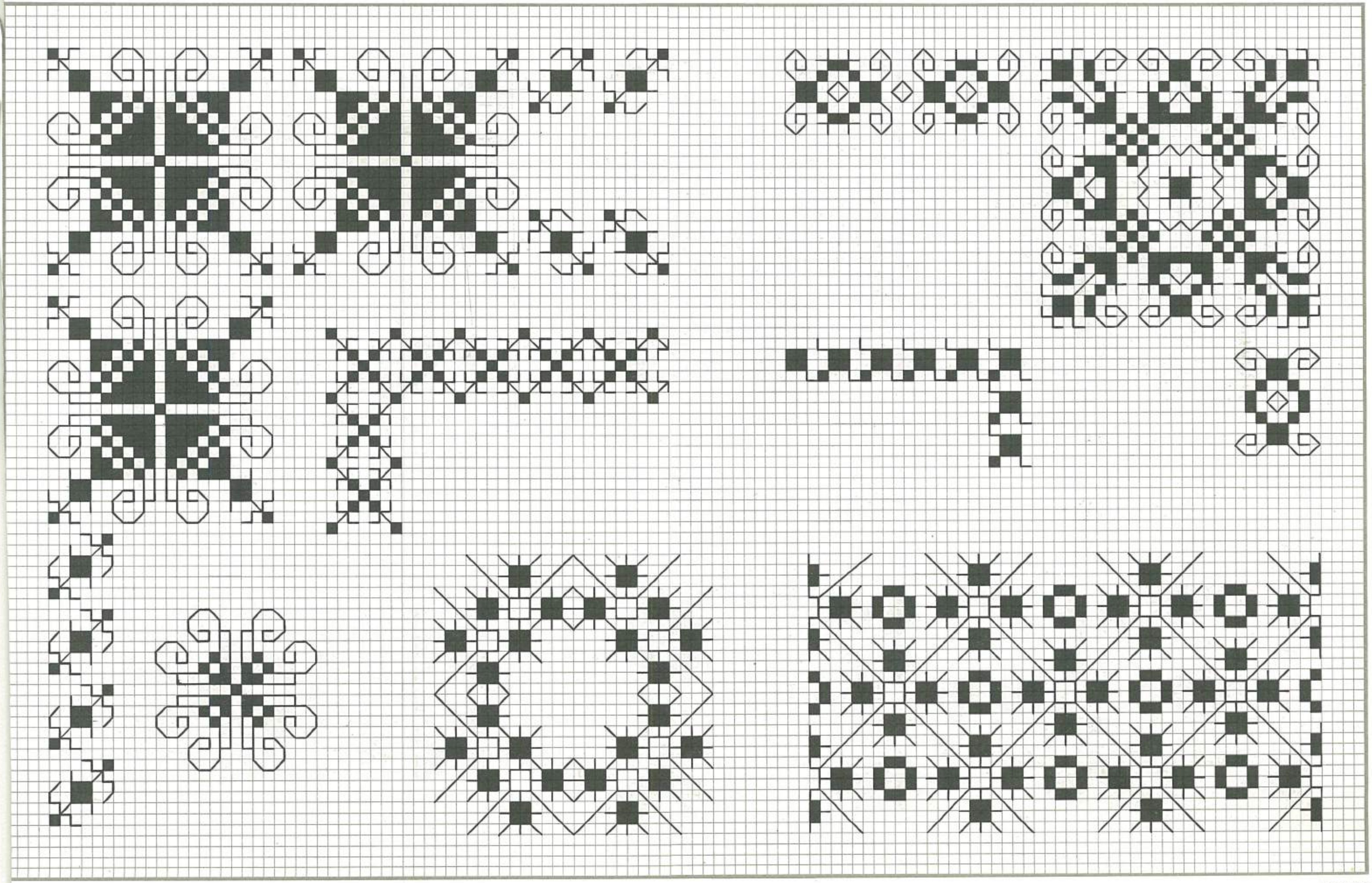

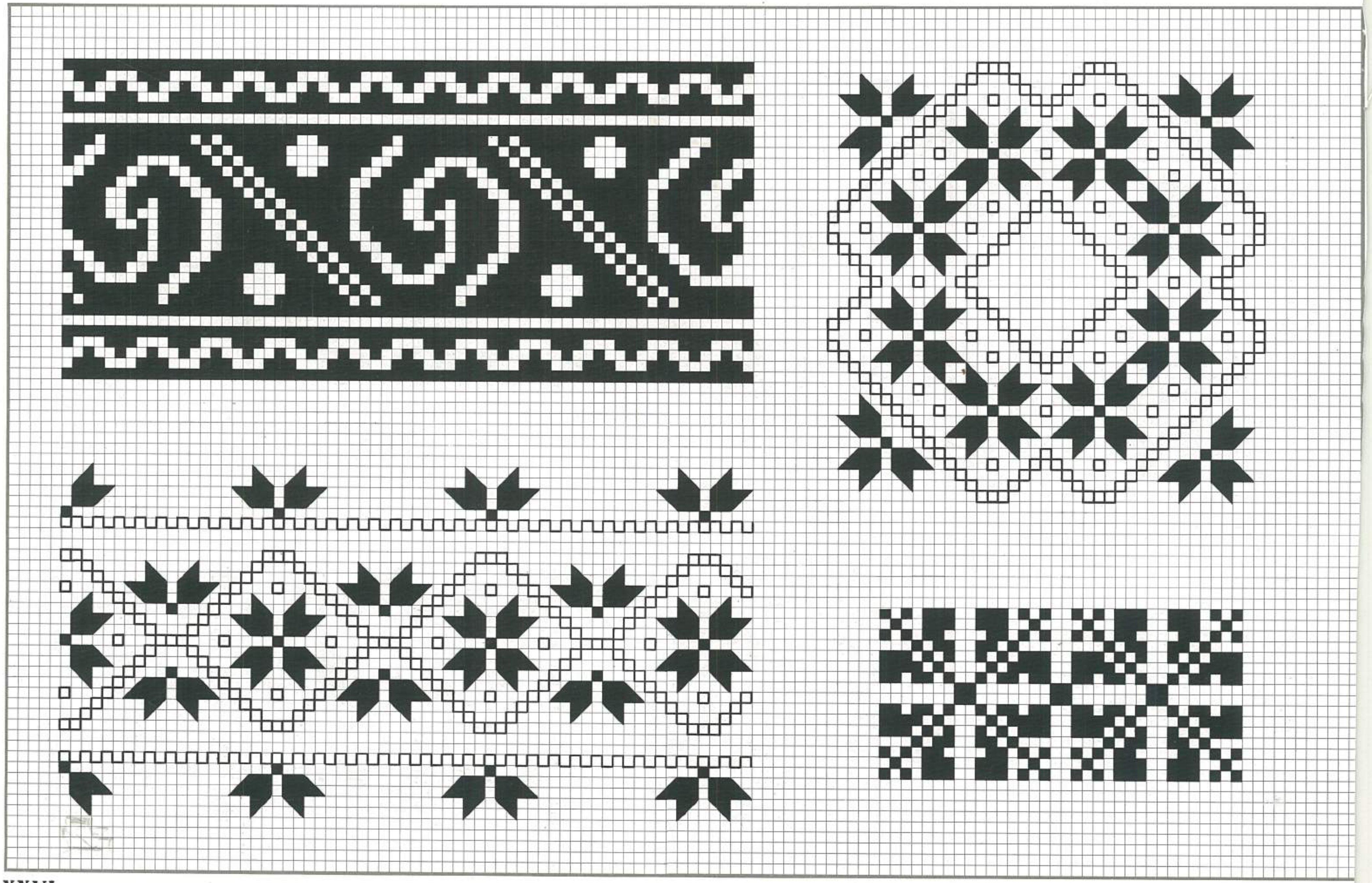

XXVI

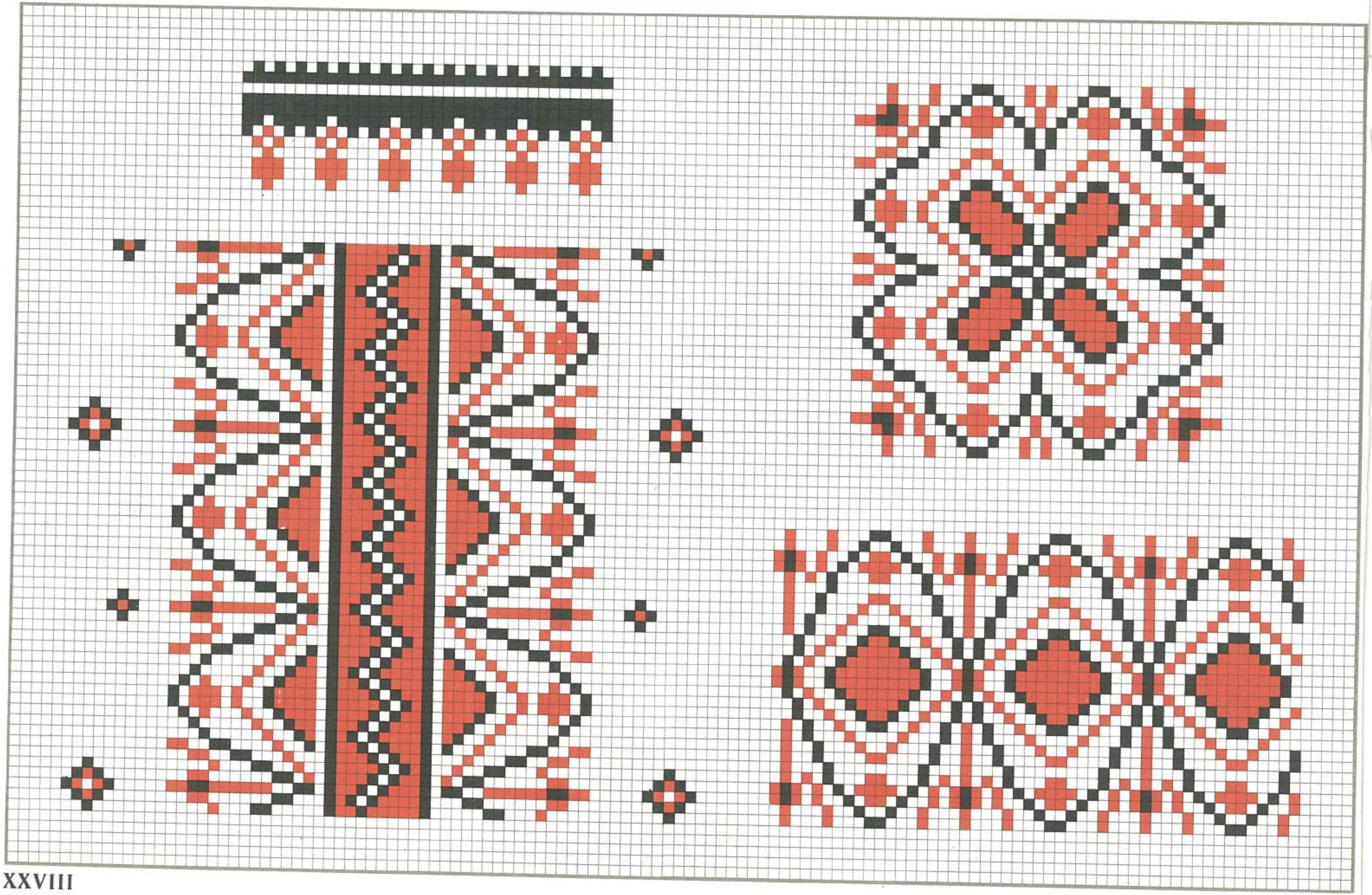

XXVIII

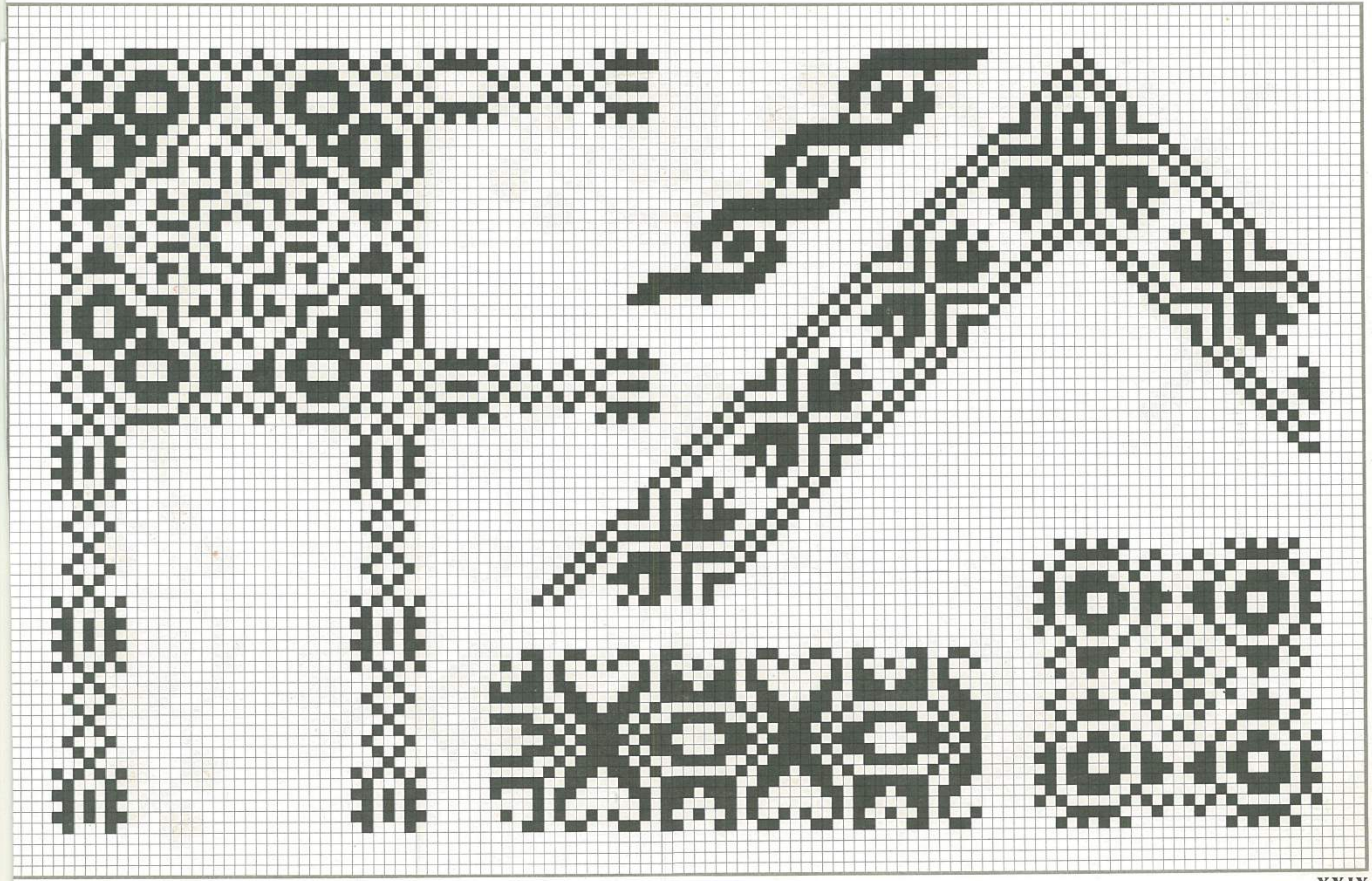

XXX

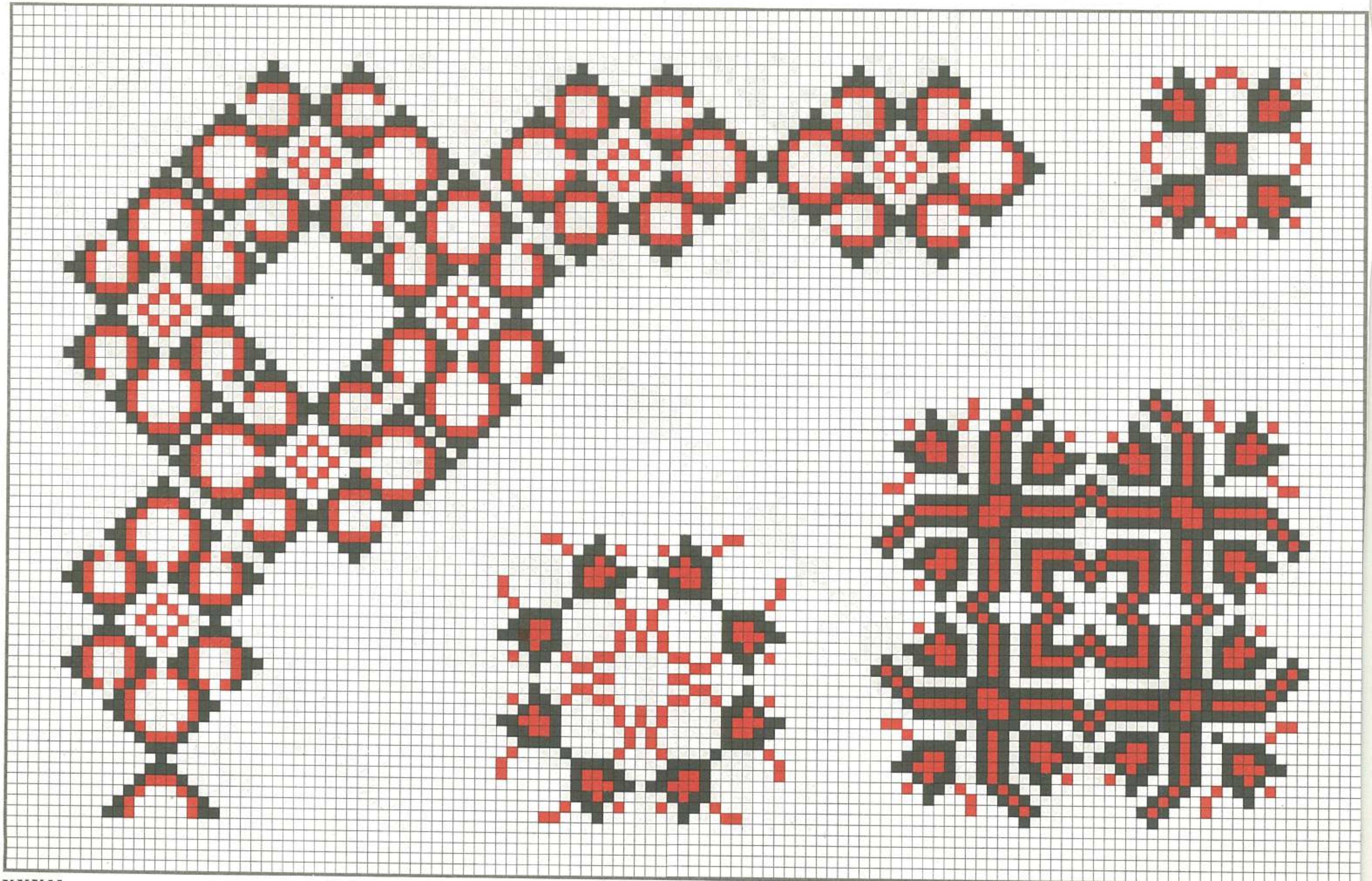

XXXII

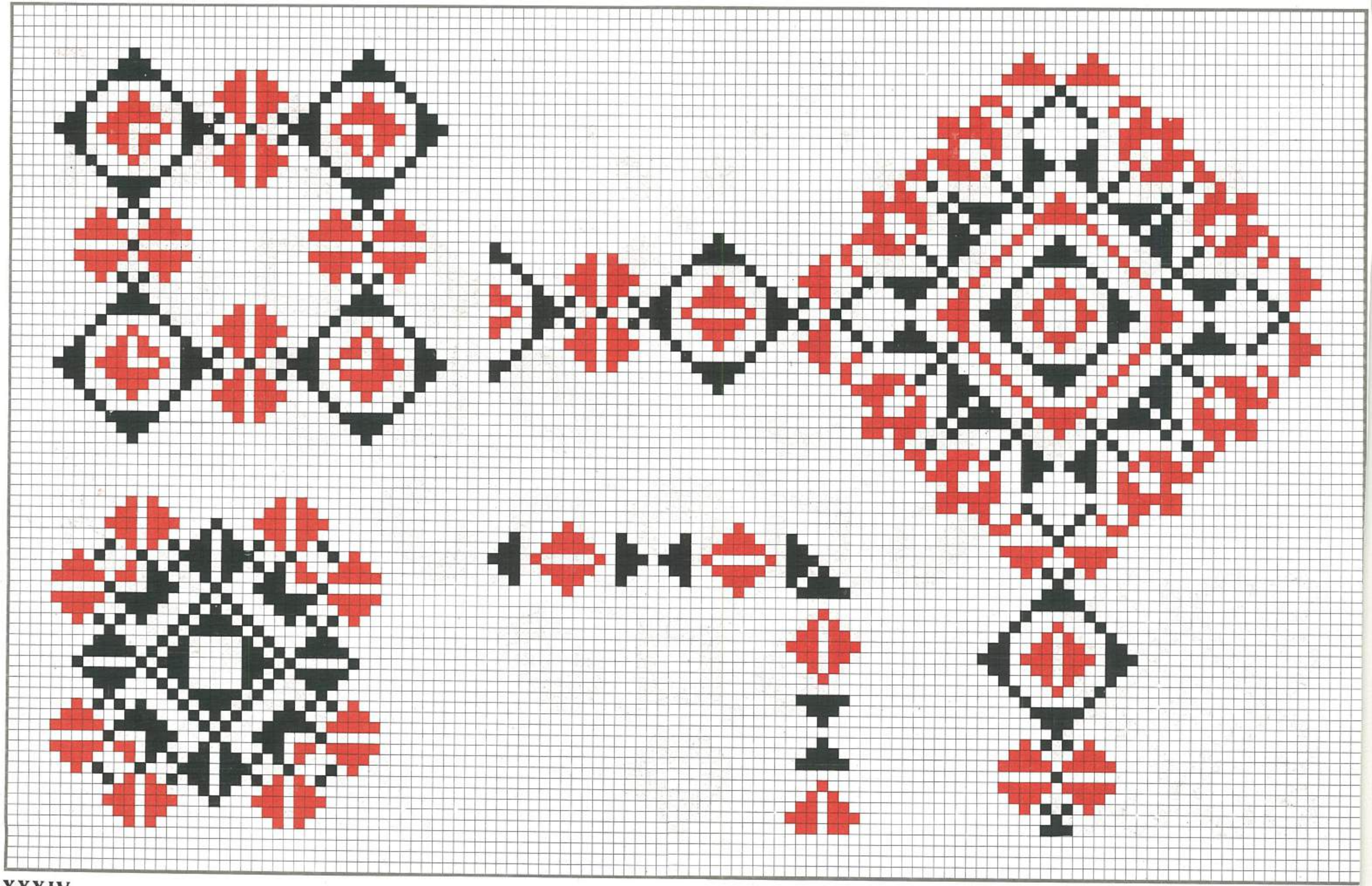

XXXIV

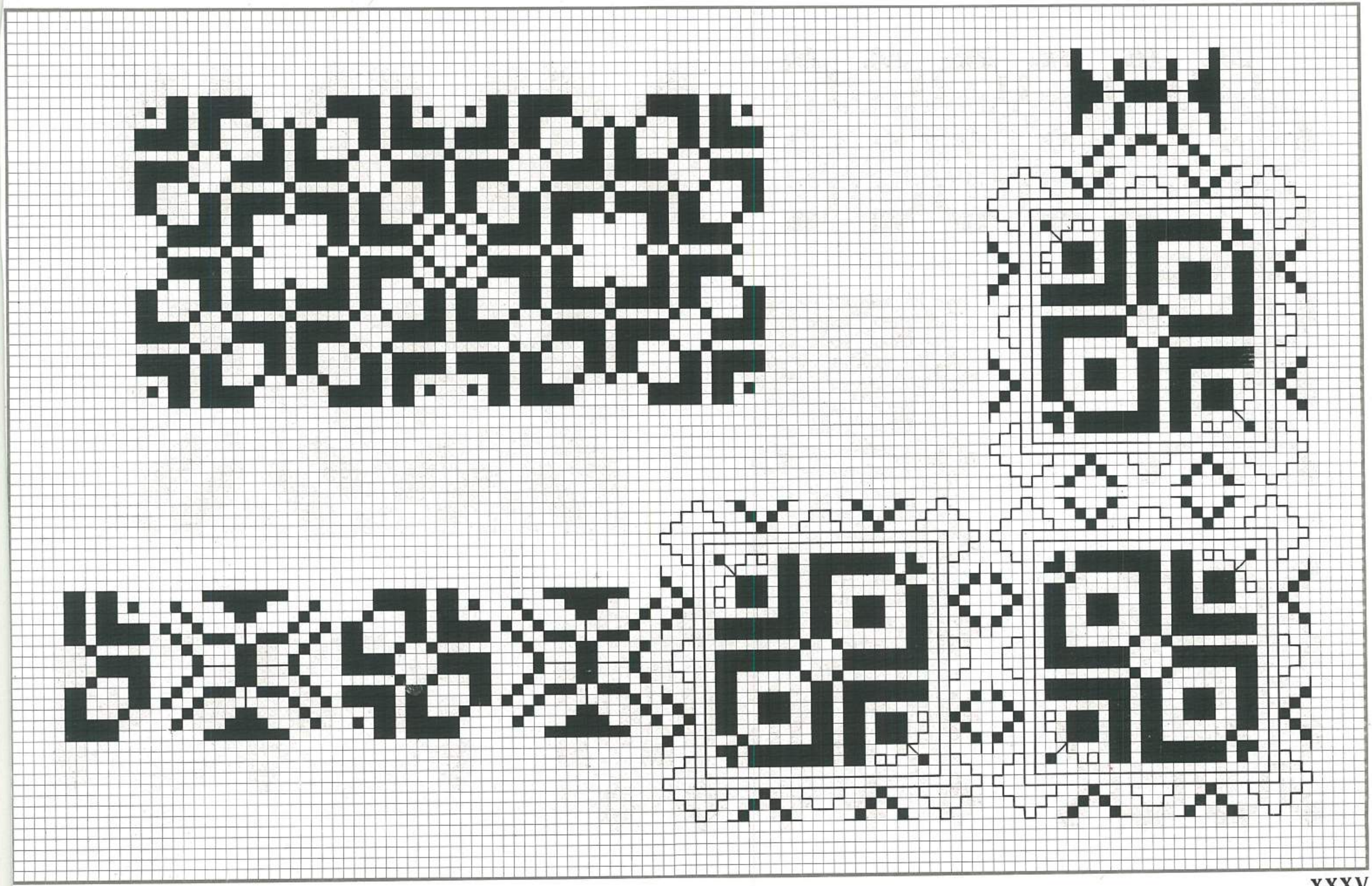

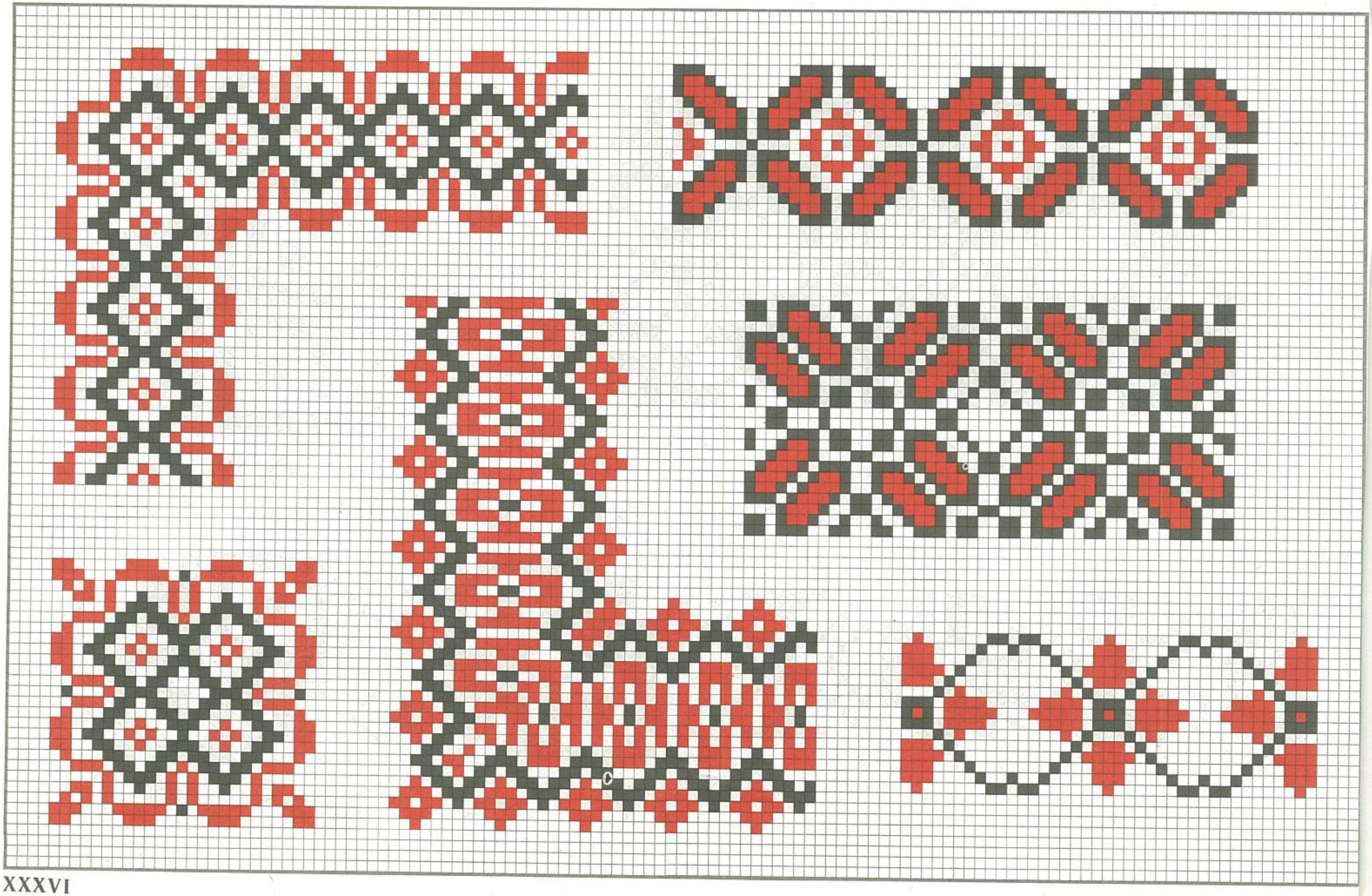

XXXVI

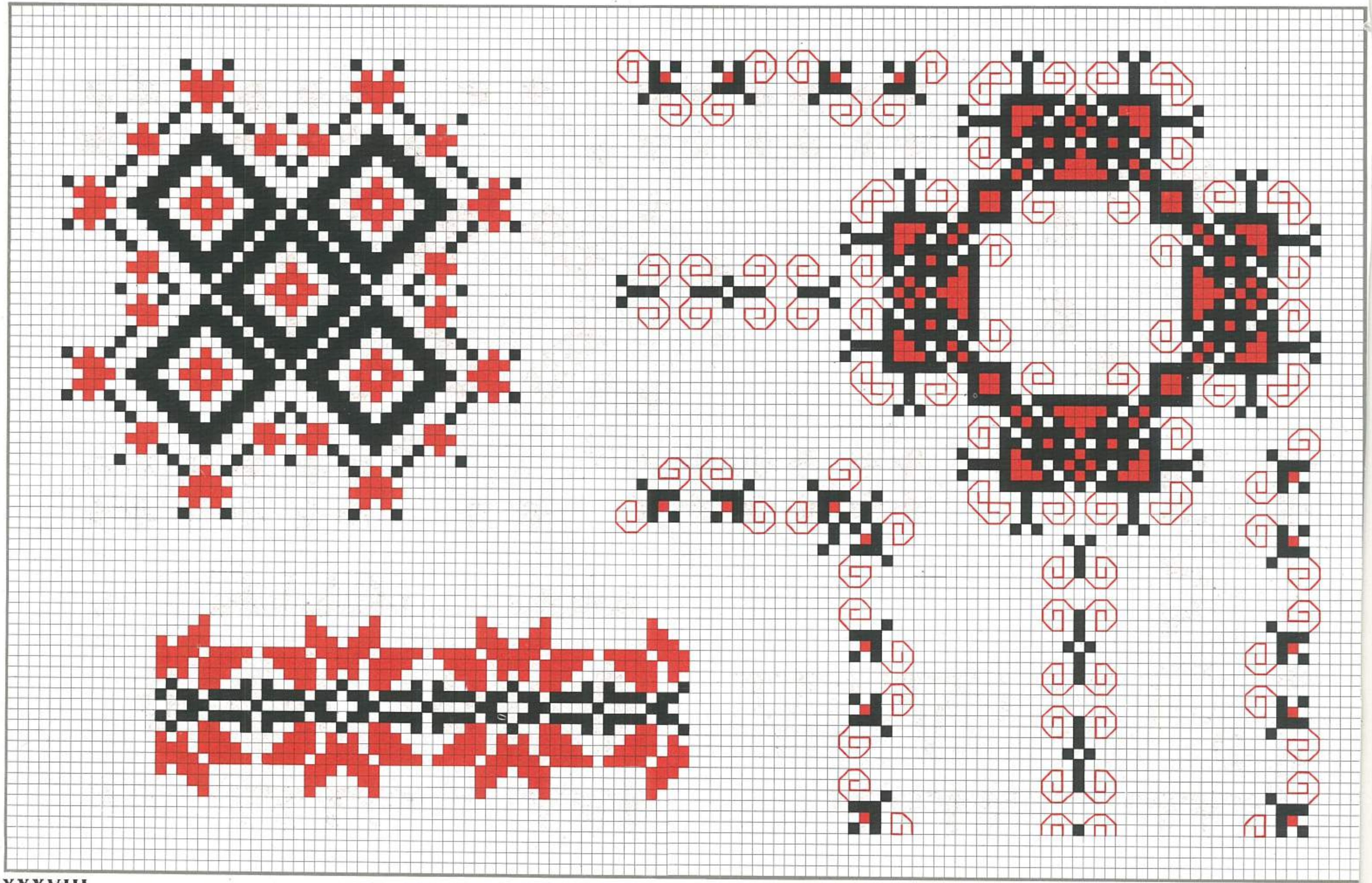

XXXVIII

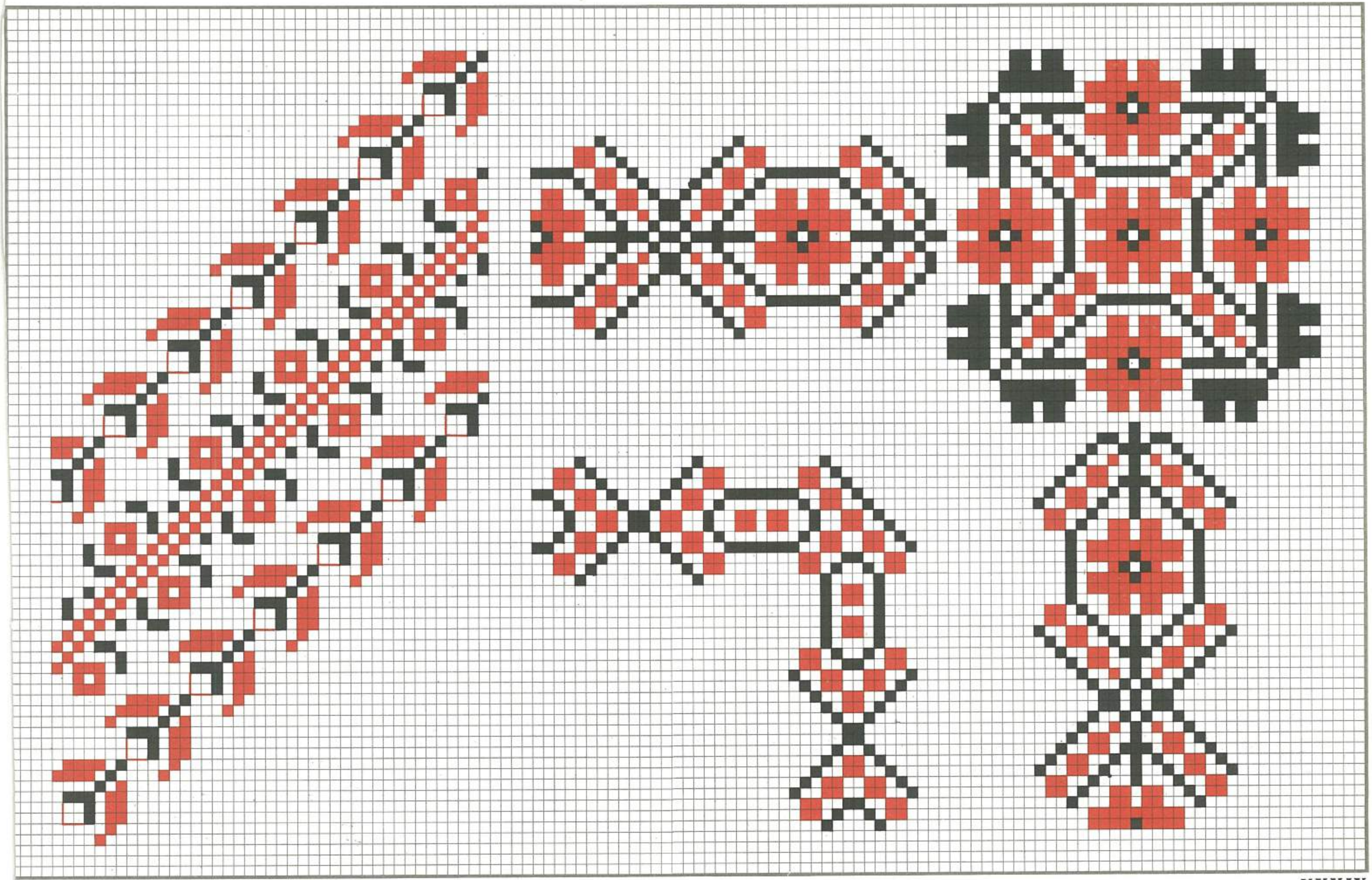

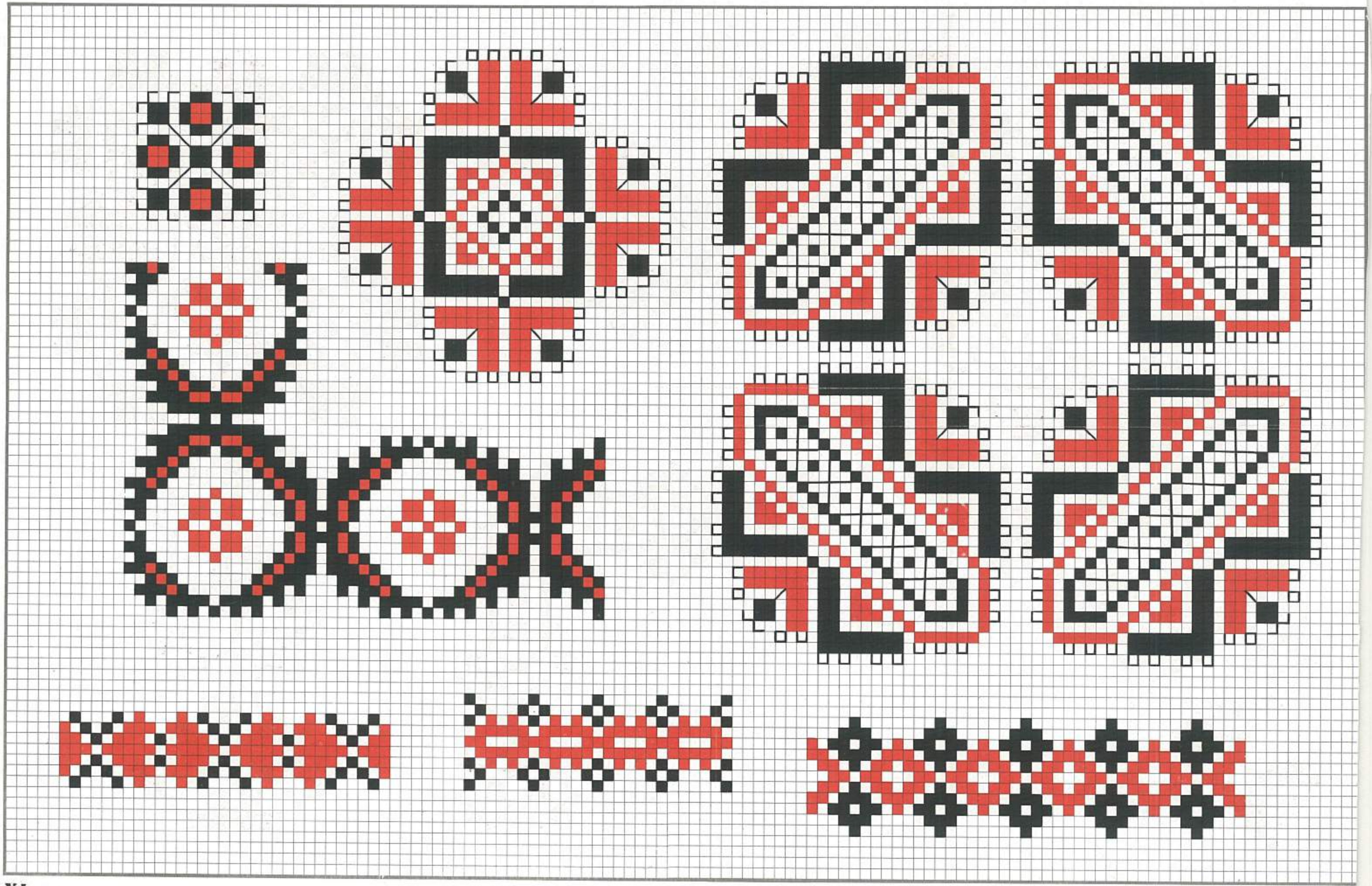

XL

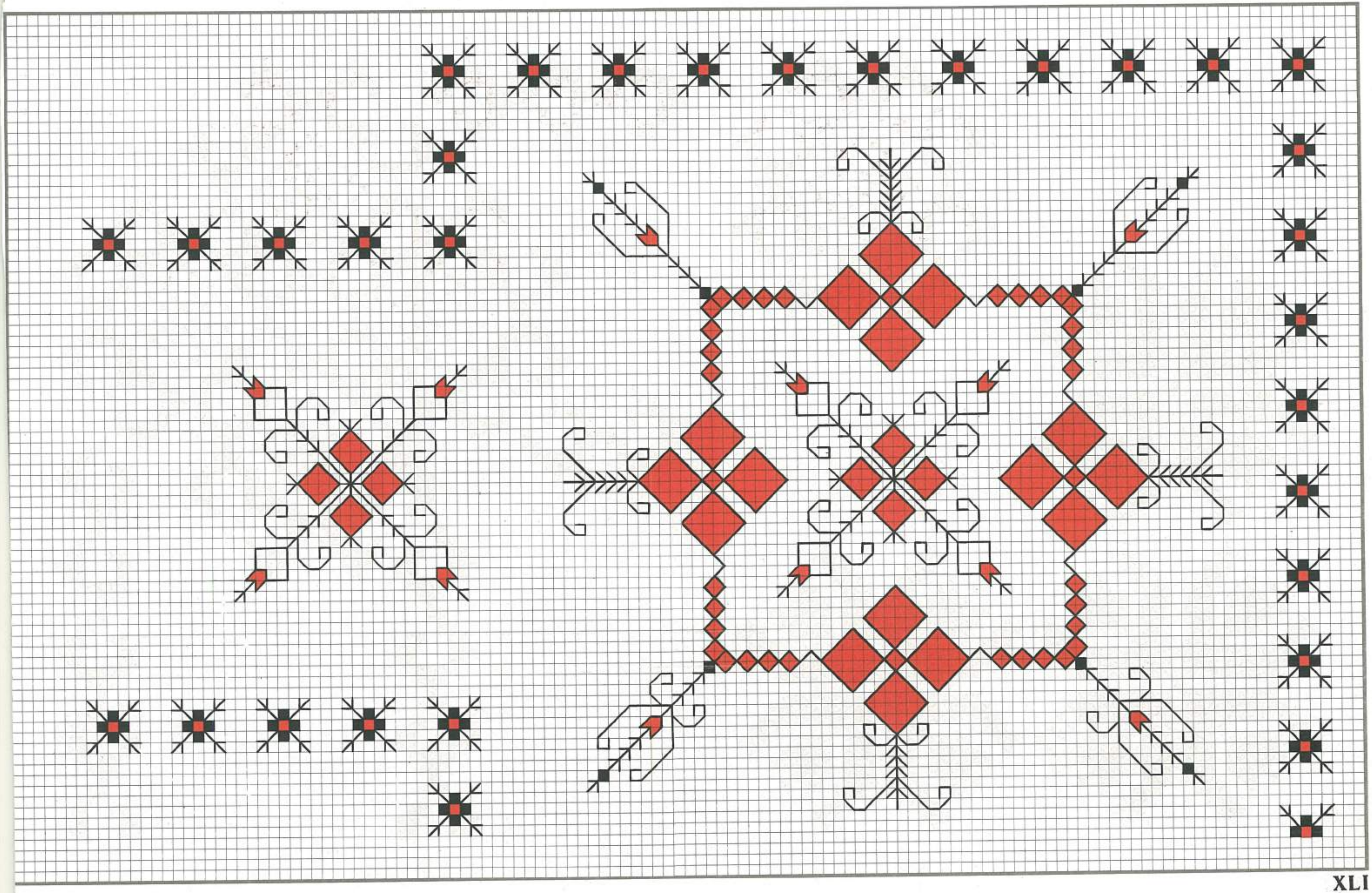

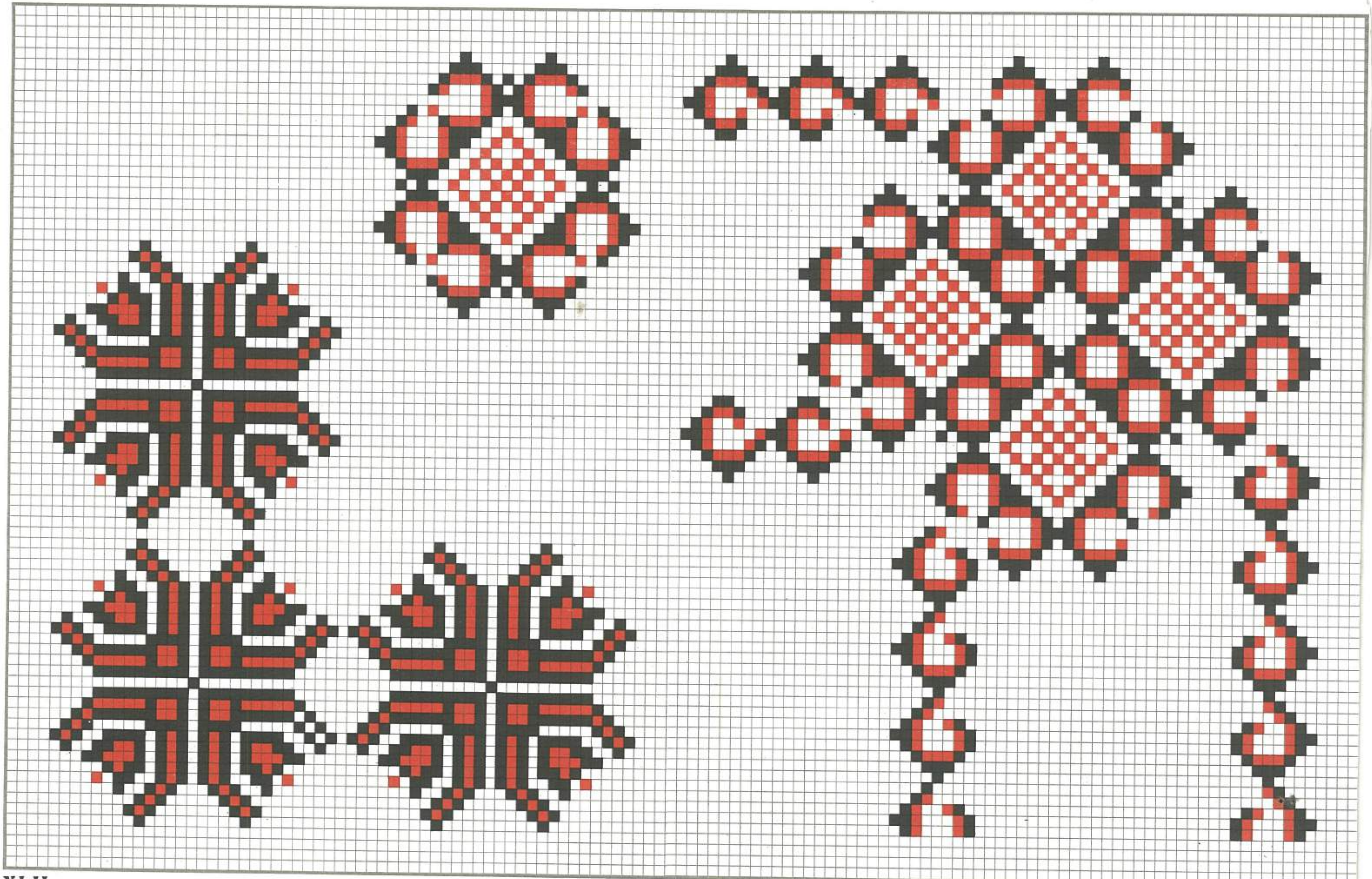

XLII

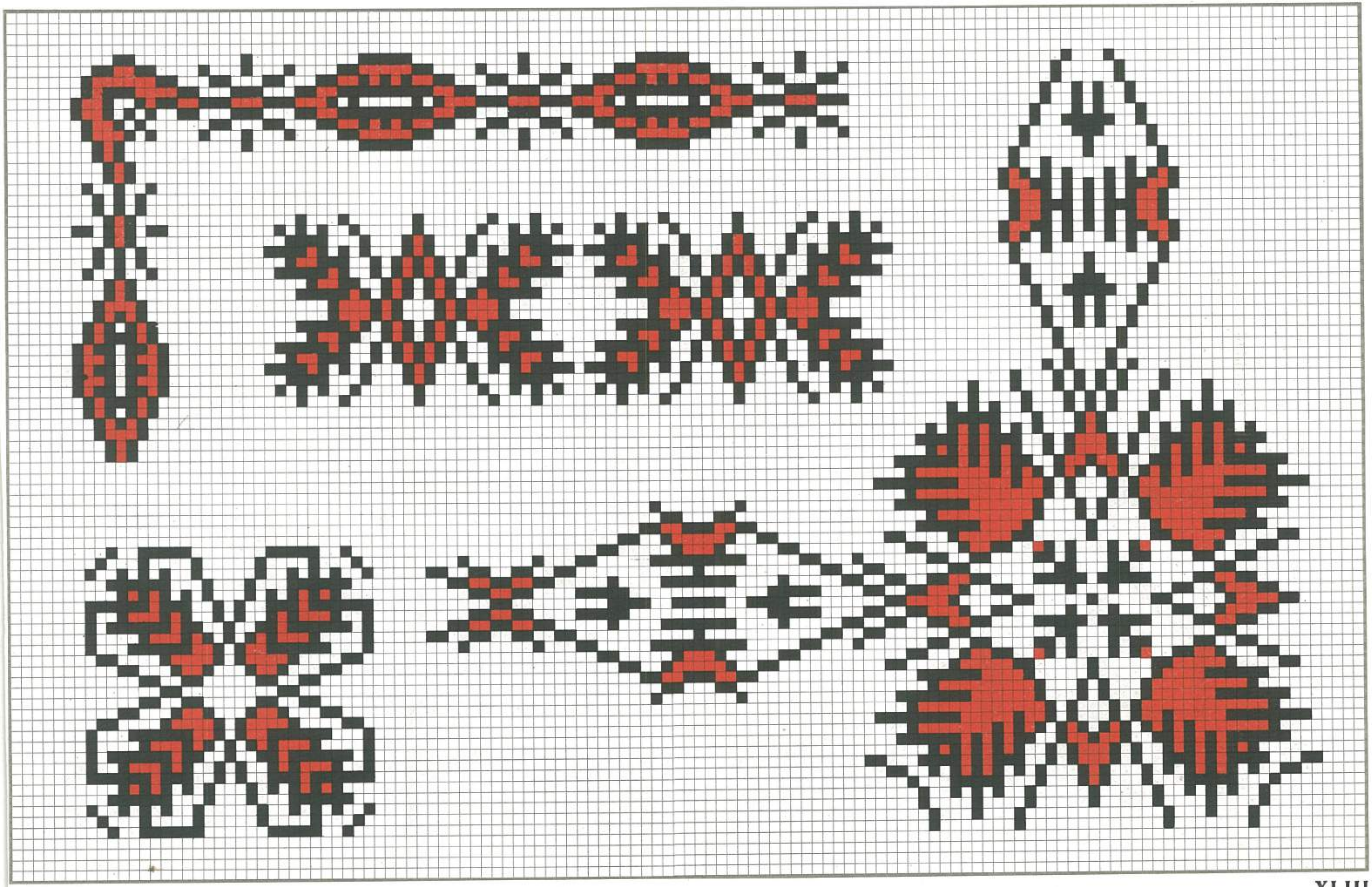

XLIII

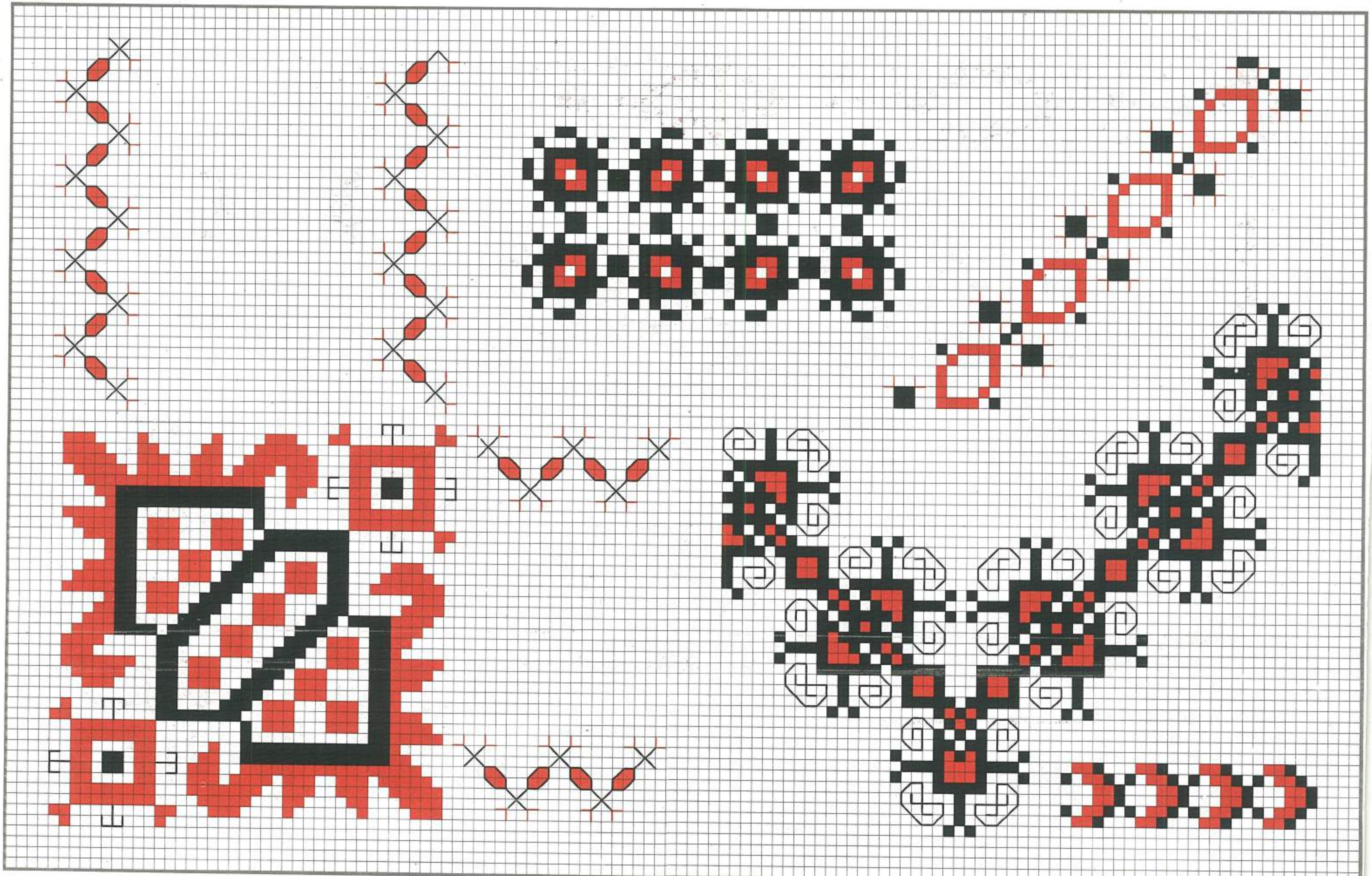

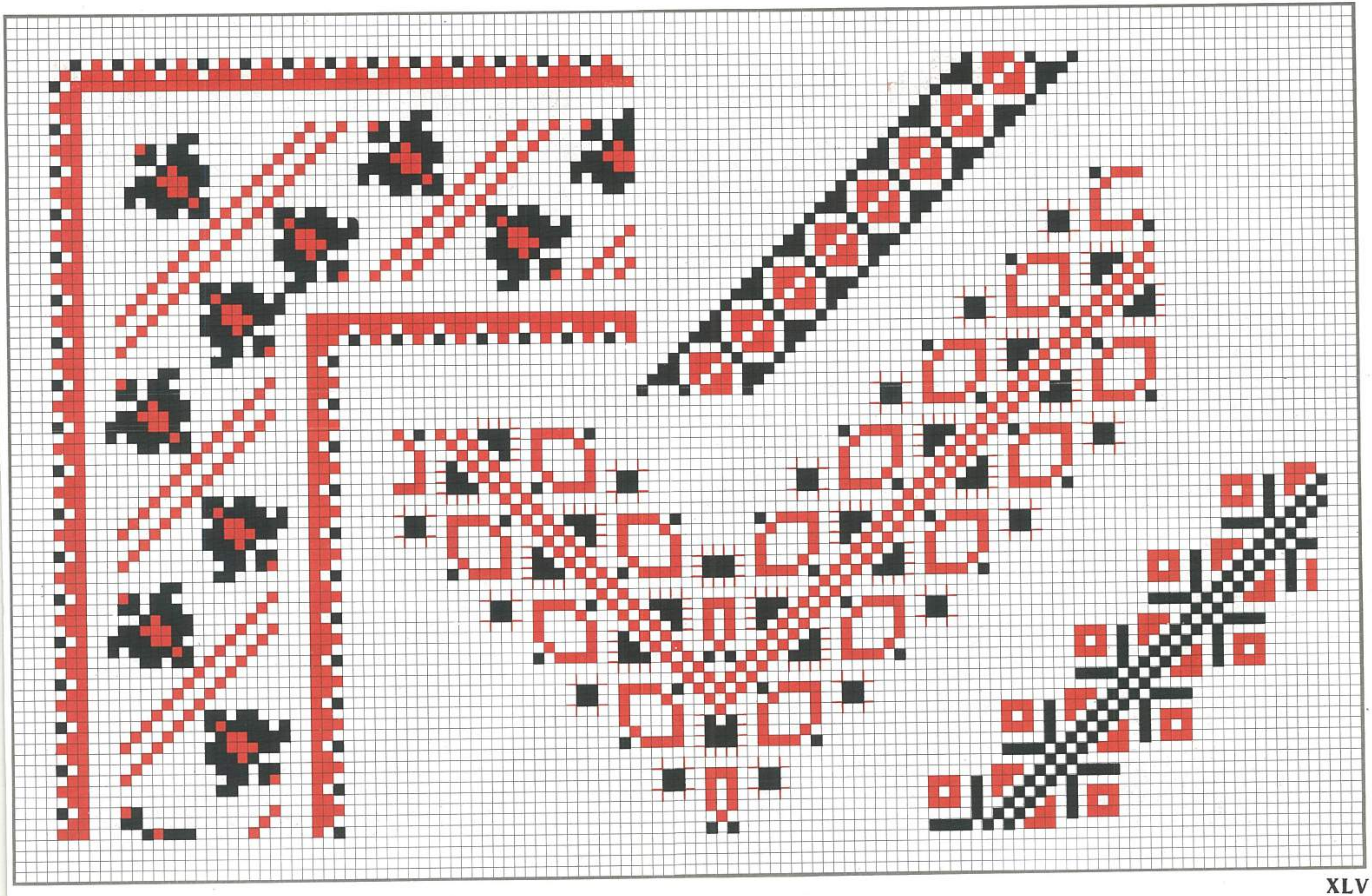

XLV

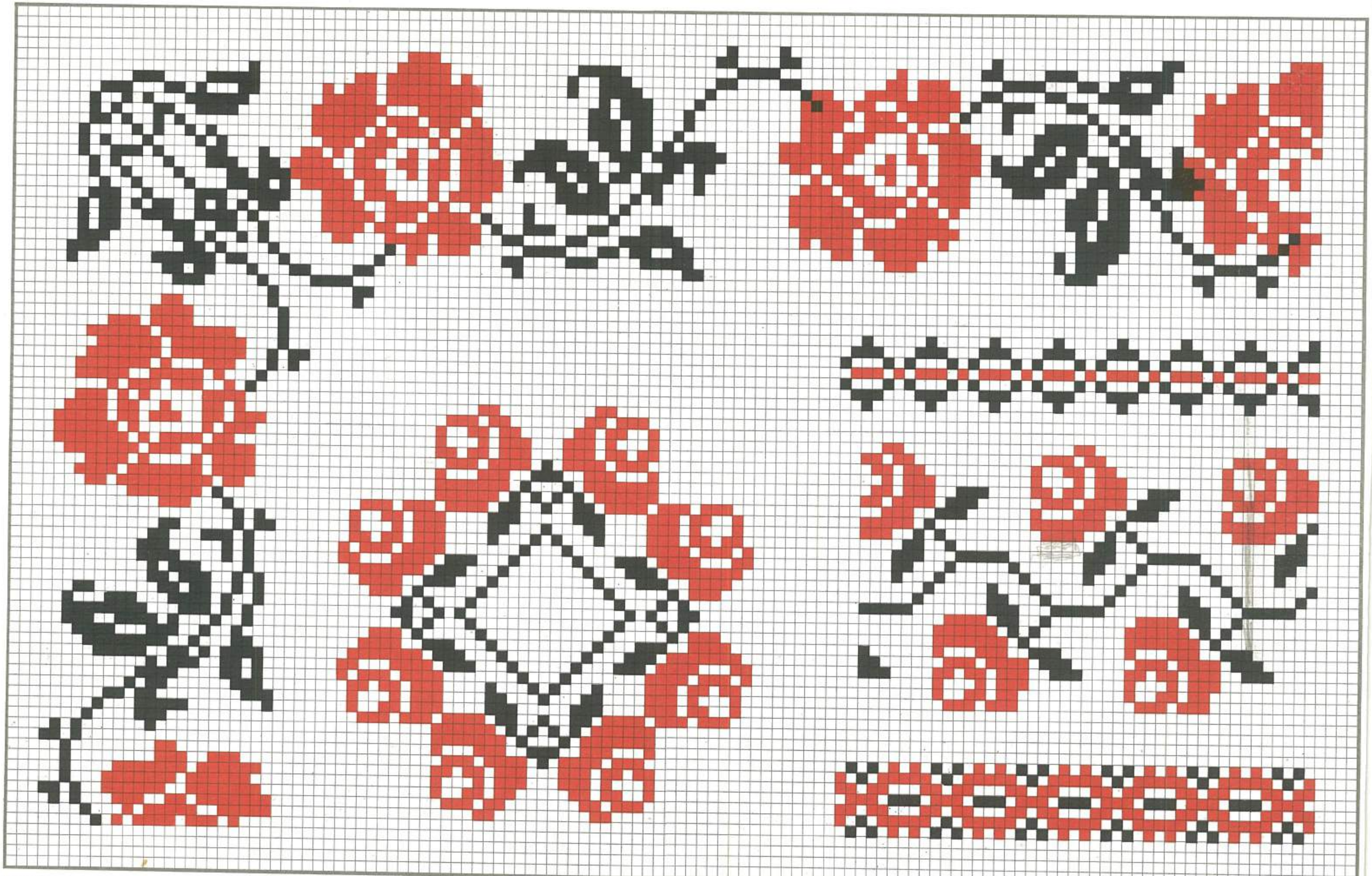

XLVI

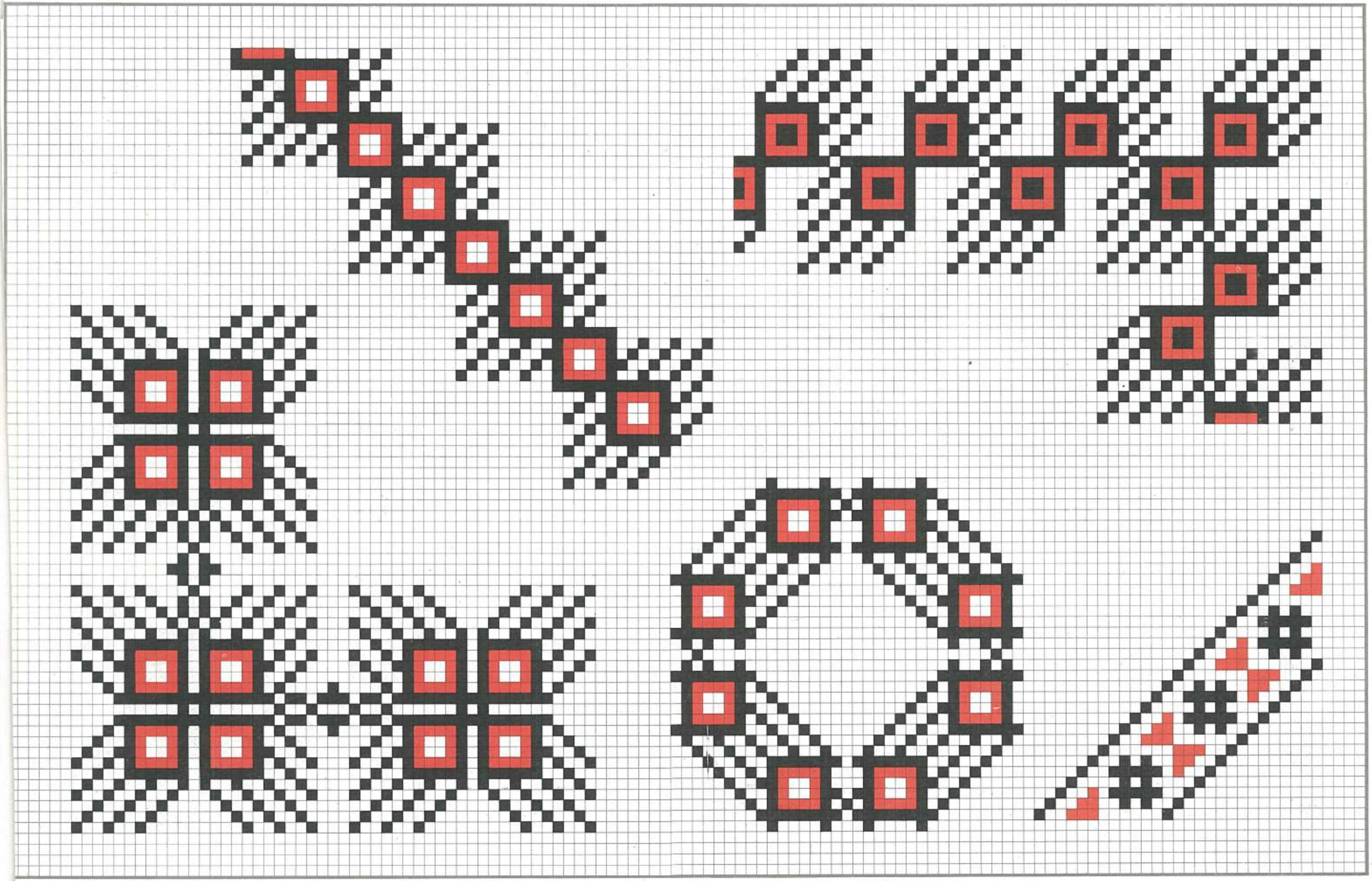

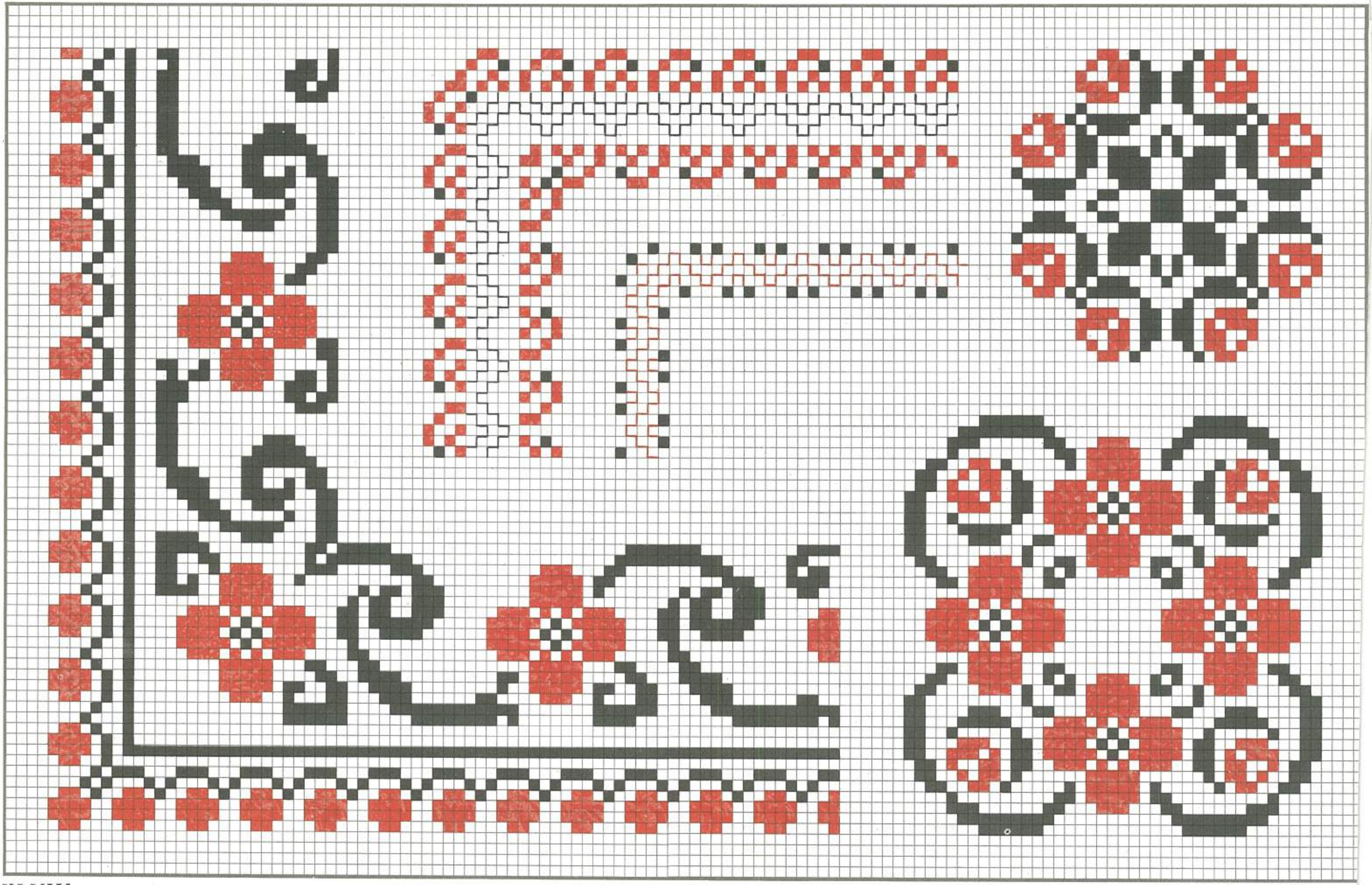

XLVIII

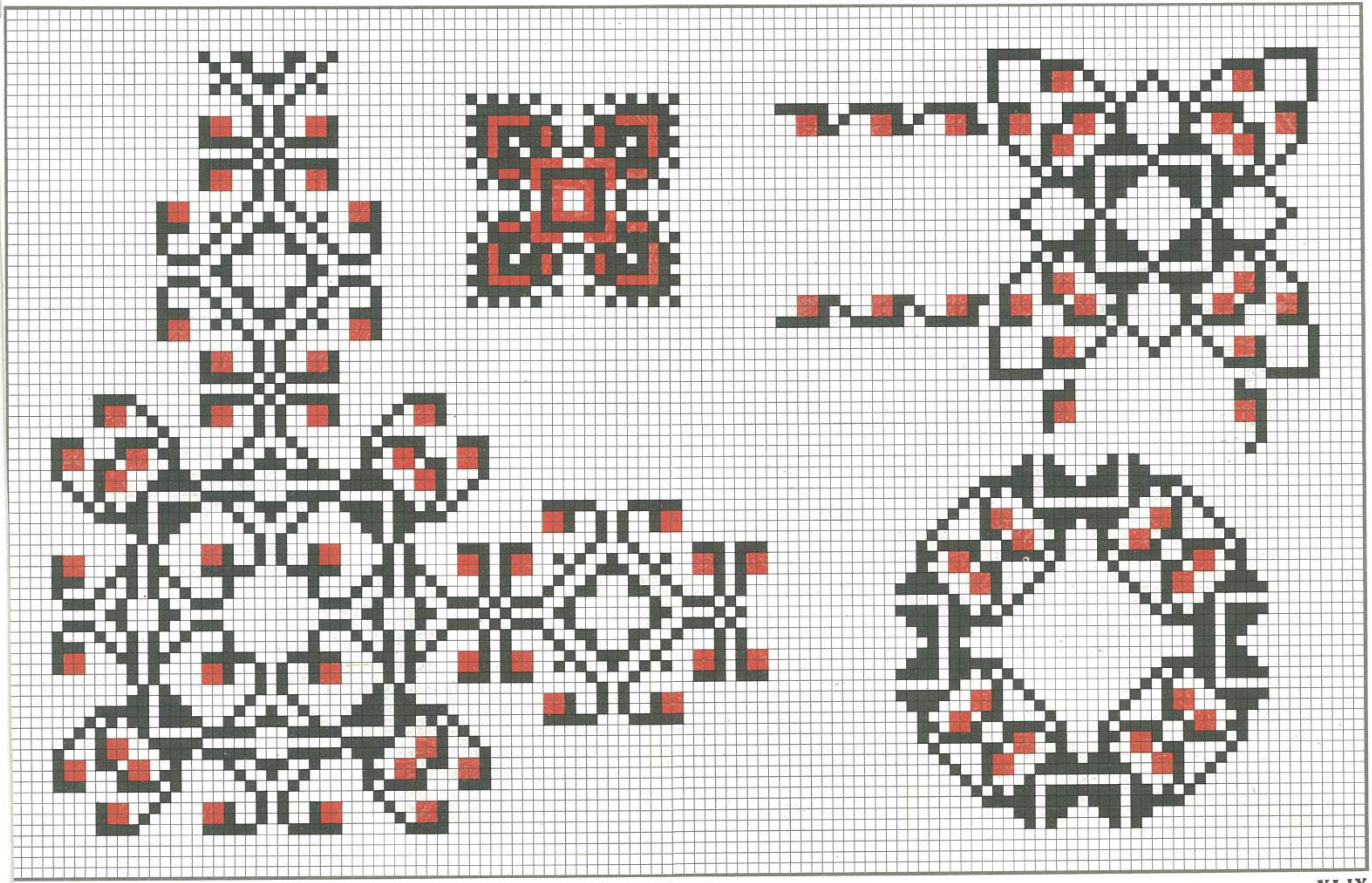

L

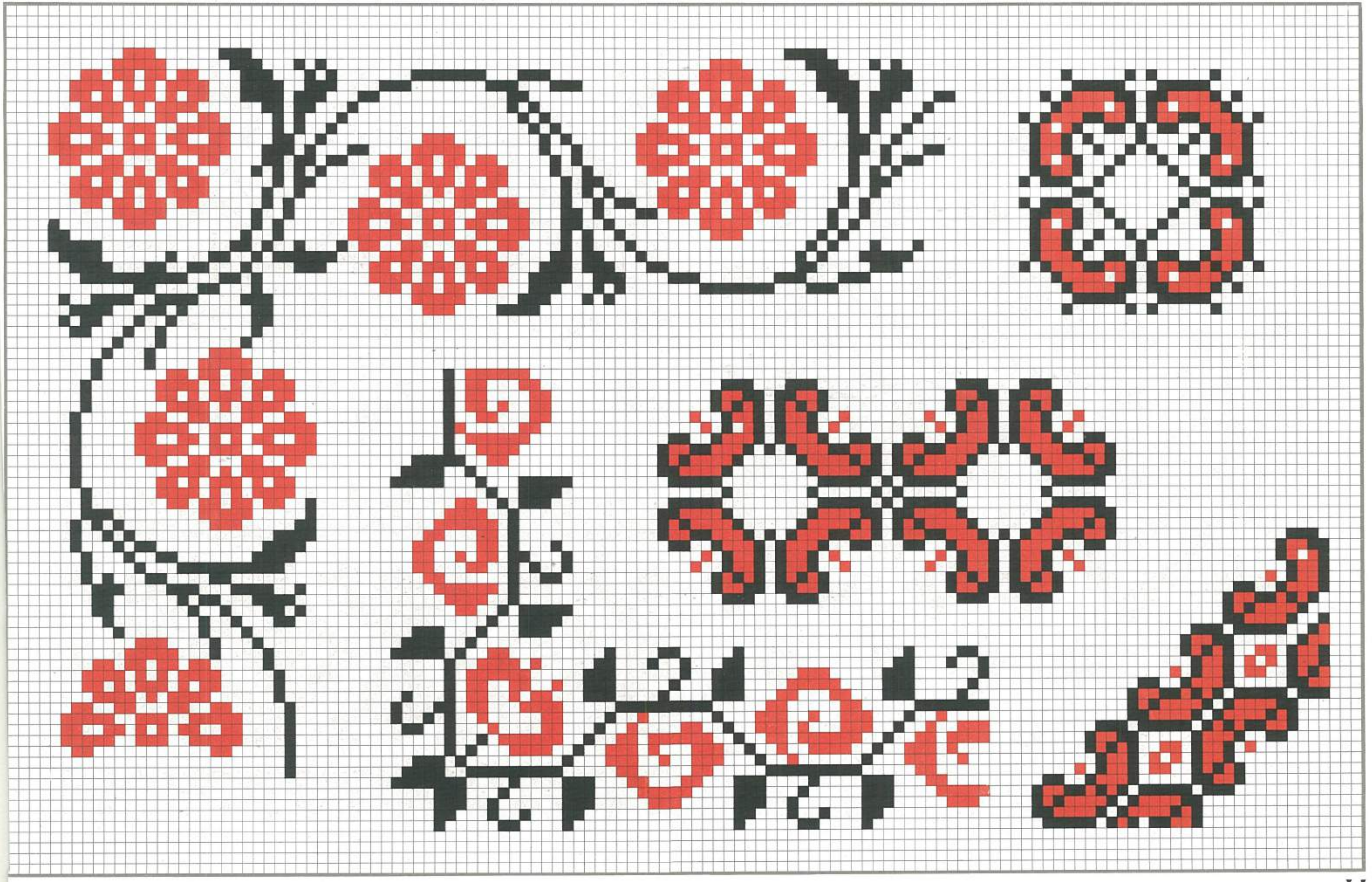

LII

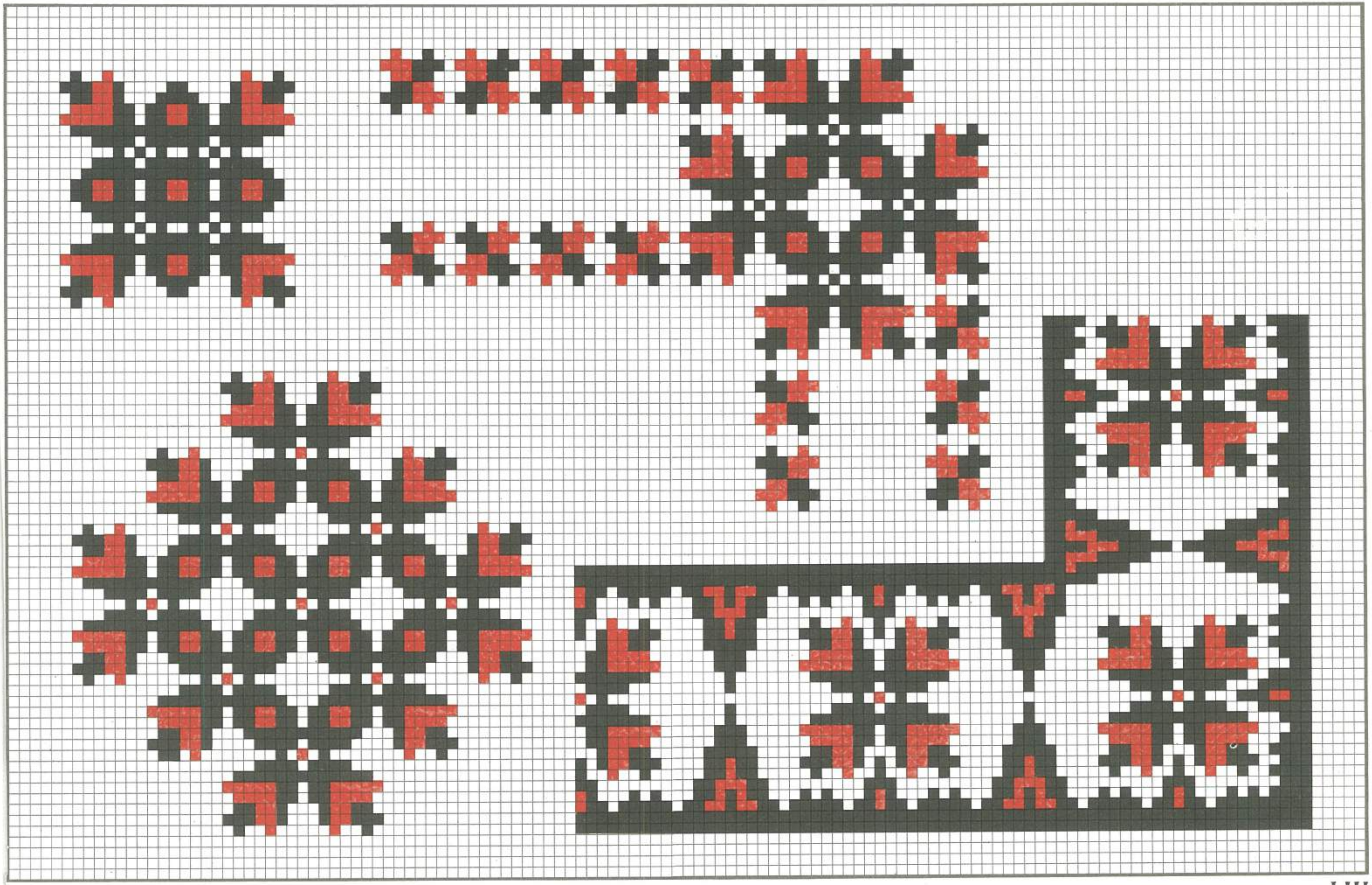

LIV

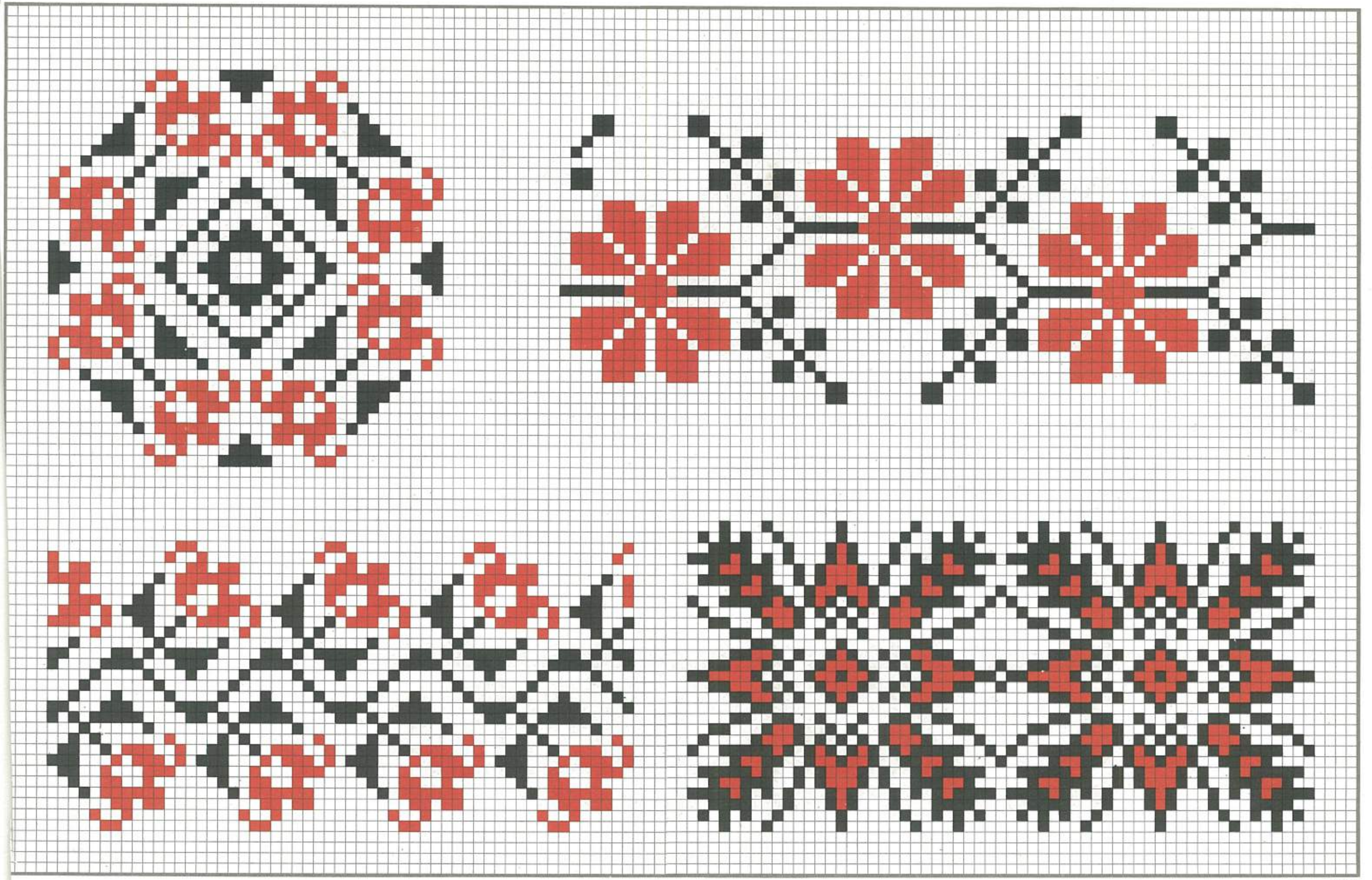

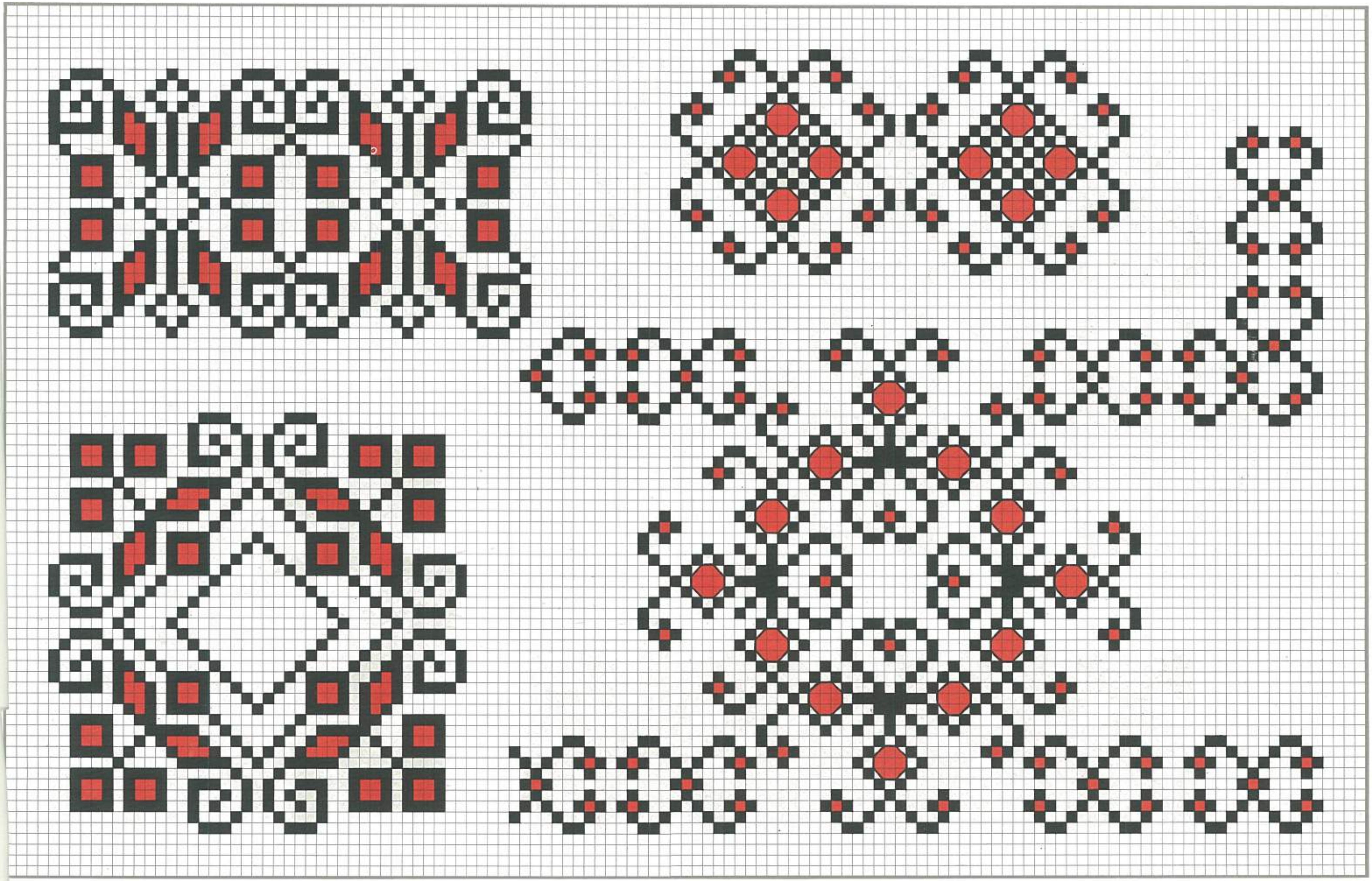

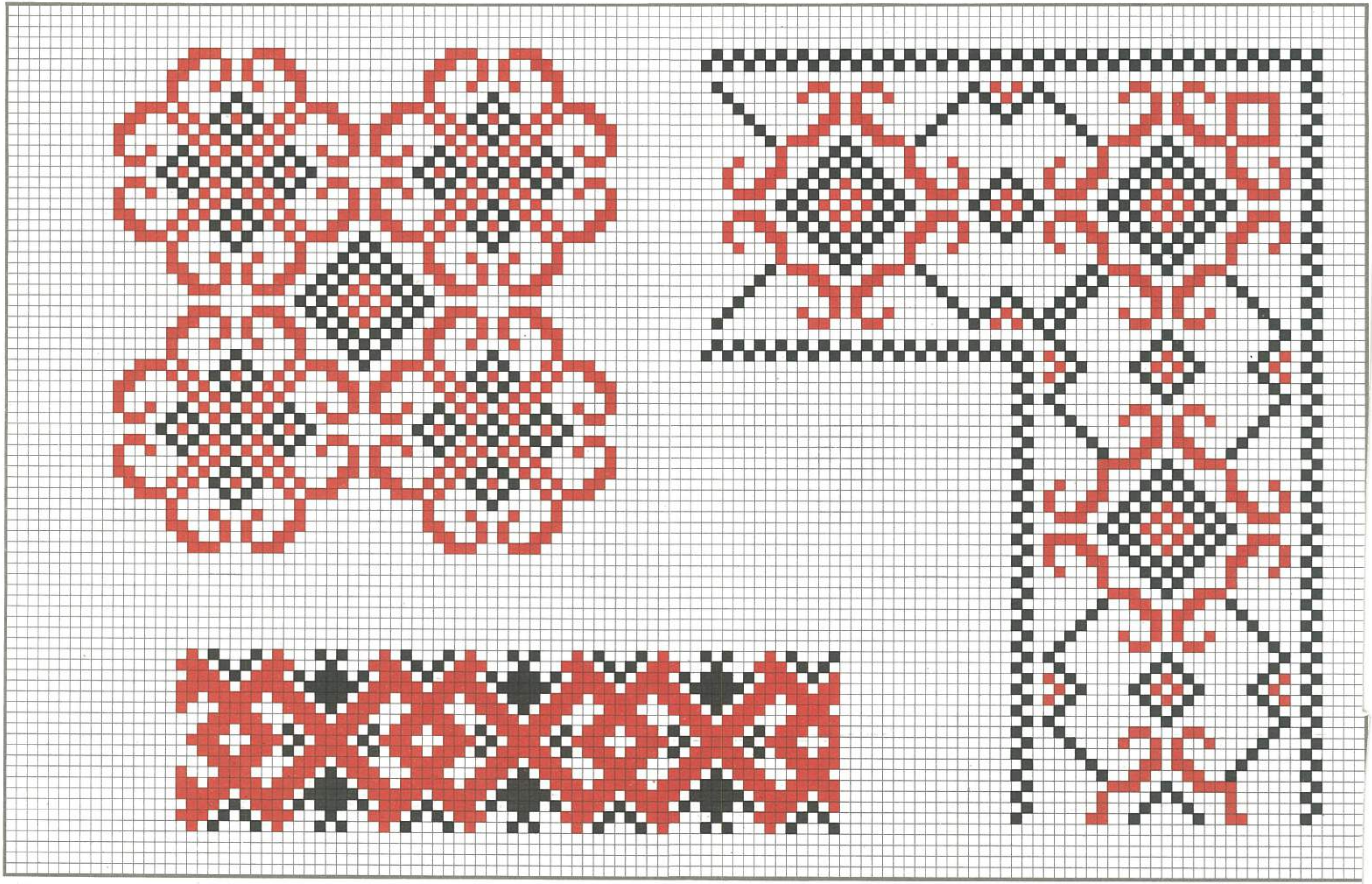

LVIII

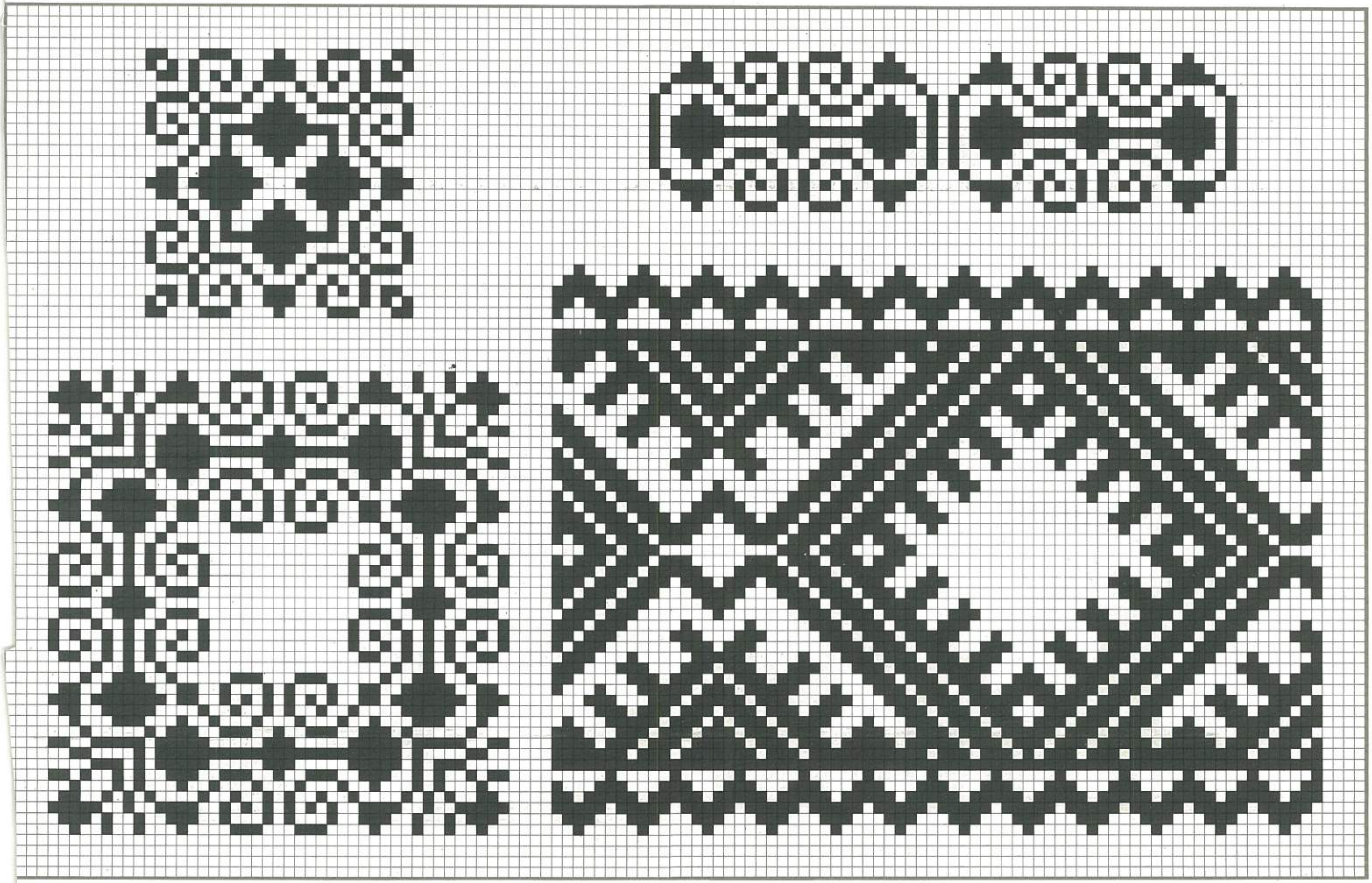

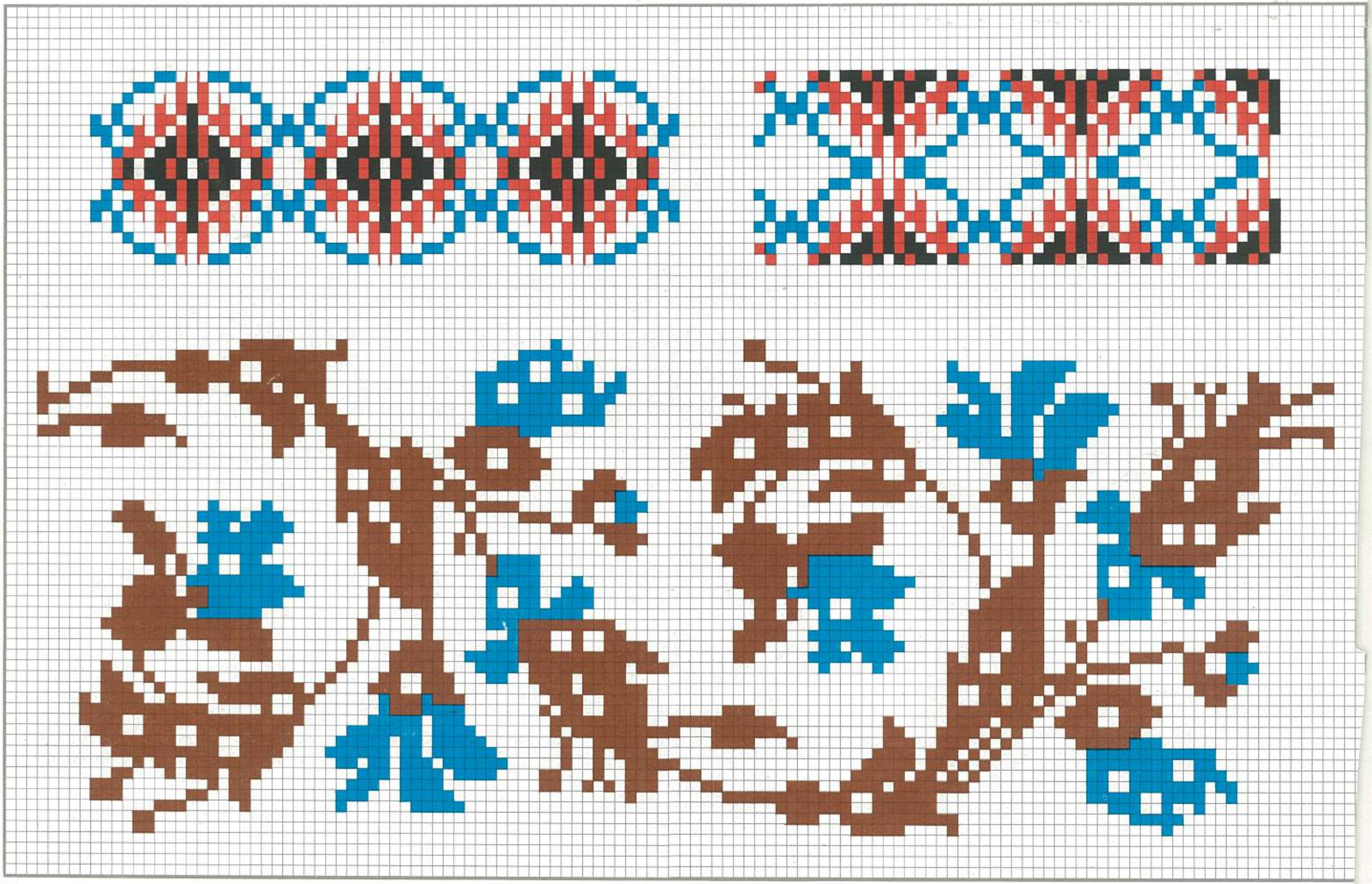

LX

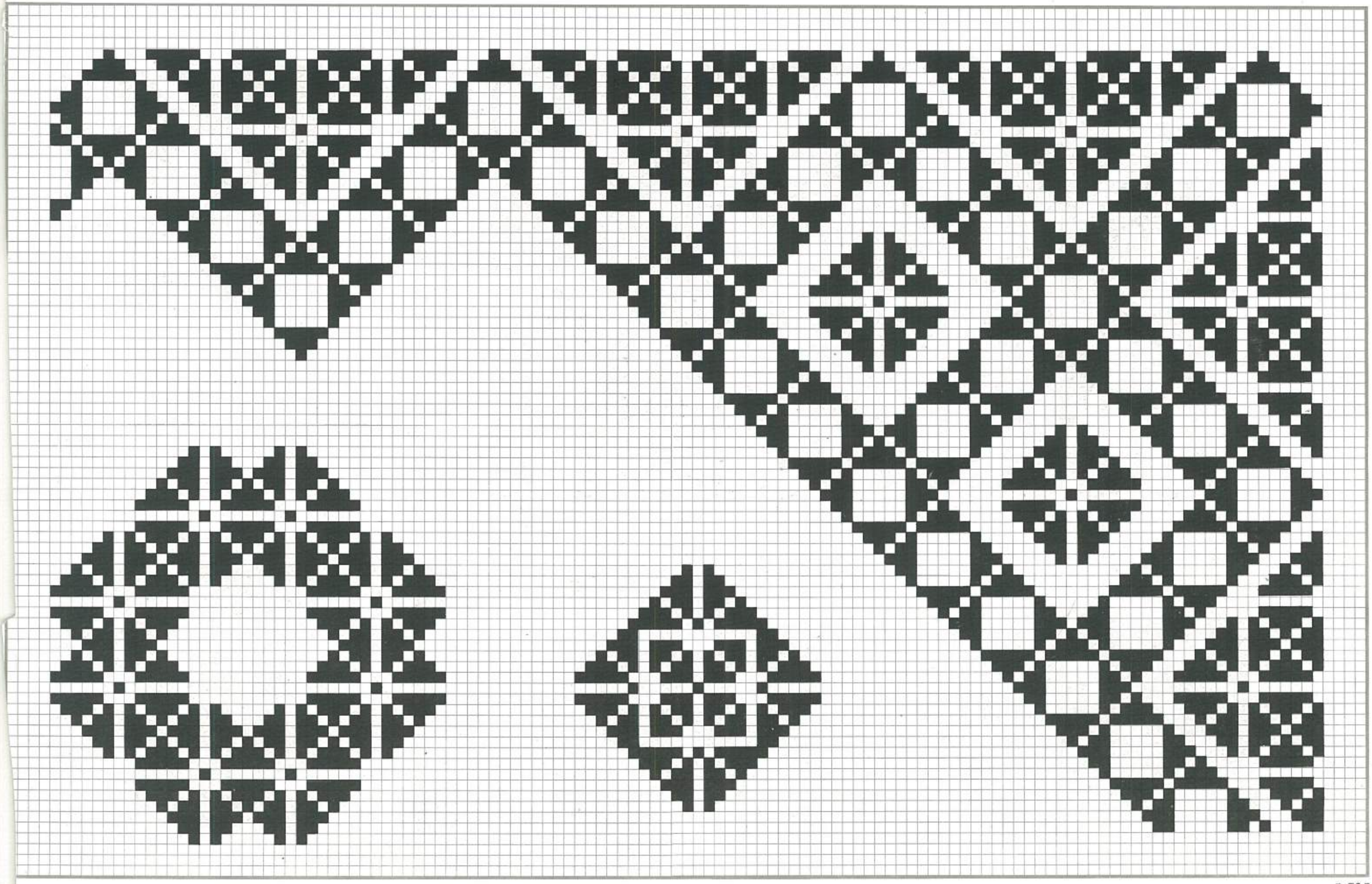

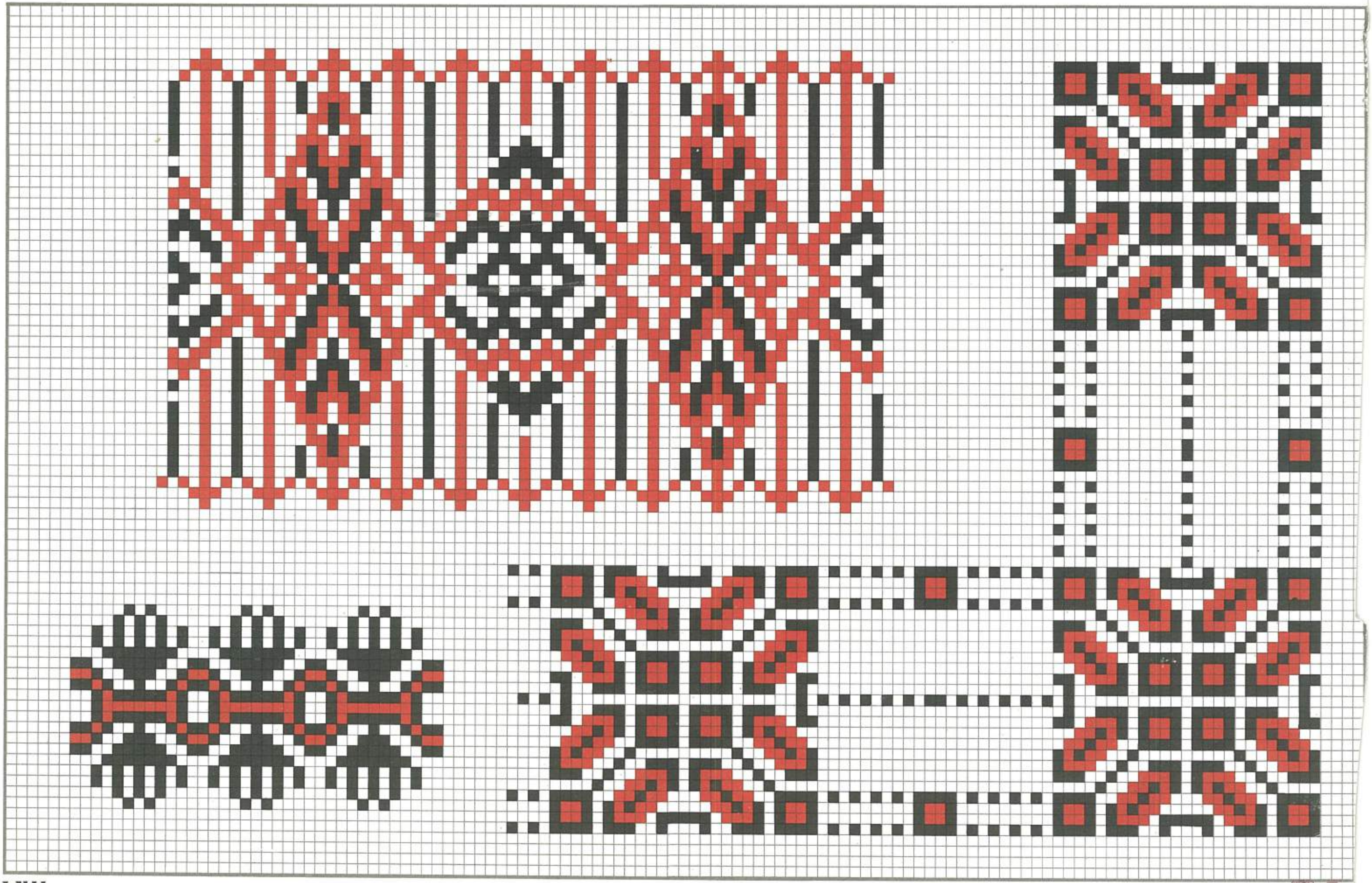

LXII

Lei 22

EDITURA TEHNICĂ